

Tečaj XXVII.

Kolovoz i rujan 1903.

Broj 8. 19.

Šumarski list.

Organ

hrv. slav. šumarskoga družtva

Izdaje

Upravlј. odbor hrv.-slav.
šumarskoga družtva.

Uređuje **Ivan Partaš.**

Izlazi svaki mjesec.

ZAGREB 1903.

Naklada hrv. slav. šumarskoga družtva.

Obaviest.

Čast mi je ovim dojaviti p. n. gg. predplatnikom „Hrvatskog šumarsko-lovačkog koledara“, da sam koledar za g. 1904. predao u tisak i da će ga predplatnikom dostaviti moći u mjesecu listopadu o. g.

Zahvaljujem podjedno gg. drugovom na mnogobrojnom odzivu, kao i na priposlanim mi podatcima.

U Zagrebu, dne 20. srpnja 1903.

Andrija Borošić,
kr. zem. šumarski nadzornik.

Šumarski list.

Br. 8. i 9. U ZAGREBU, 1. kolovoza 1903. God. XXVII.

Uvrstbina oglasa: za 1 stranicu 16 K.; za $\frac{1}{2}$ stranice 8 K.; za $\frac{1}{3}$ stranice 5 K. 20 fil.; za $\frac{1}{4}$ stranice 4 K. — Za višekratno uvrštenje primjerena popustbina.

Procjena jelovih i smrekovih stabala u našima prebornim šumama.

U prebornim šumama gornje Krajine i Gorskoga kotara prodavala su se do nedava jelova i smrekova stabla izključivo samo uz naknadnu promjeru, koja se je, kako je to obćenito poznato, sastojala u sljedećem.

Drvotržac kupio je stanoviti broj stabala uz unaprijeđeno pogodjenu jediničnu cijenu po 1 m^3 surovog drva sposobnog u tehničke svrhe. Nakon izdanja doznačnice ili podpisa kupoprodajnog ugovora, doznačena su kupljena stabla drvotržcu, koji ih je dao po svojim težacima izraditi u okrugle trupce, otesane grede, u dužicu i krovnu dasku, ili je napokon izradjivao sve te vrsti robe, već prema tomu za koju robu su dočićna stabla bila sposobna i koju vrst robe je drvotržac potrebovao.

Kada je izradba bila dovršena izašao je u sječinu šumar, te je preduzeo premjeru t. j. ustanovio je duljinu i srednji promjer trupaca, za tim duljinu i srednji promjer onog diela stabla, što je izradjen u grede — u tu svrhu morala se je u sredini otesane grede ostaviti tako zvane »babica« t. j. do 30 cm. dugi neotesani dio, na kojem se je mjerio srednji promjer — i napokon se je kod onog diela stabla, koji je bio izcijepan na daske ili dužice, srednji promjer ustanovio tako, da se je izmjerio promjer na preostalom dolnjem i gornjem neizredjanom dielu stabla, te se je uzela aritmetička sredina.

Na temelju tih podataka izračunat je kubni sadržaj onih dijelova stabla, što ih je kupac izradio i u svoje svrhe upotrijebio, te taj kubni sadržaj pomnožen sa već unaprije pogodjenom jediničnom cienom po 1 m^3 , predstavljao je kupovninu što ju je kupac imao platiti.

Kod takovog načina prodaje bila je procjena stabala prije veoma jednostavna, te se je obično obavljala na slijedeća dva načina.

1. Sjećina se je u naravi označila i stabla namjenjena prodaji samo obrojčala (numerirale) u svrhu, da se zna koja i koliko stabala se ima prodati.

U tom slučaju imao je obično kupac prije doznake stabala uplatiti pristojbu za $1-2\text{ m}^3$ po kupljenom stablu, a nakon premjere i učinjenog obračuna imao je uplati premjerom ustanovljeni višak, eventualno ako su stabla dala manje, povratila mu se je premjerom ustanovljena razlika.

2. Ona stabla, koja su se po propisima redovitog prebornog sjeka imala sa sjećina izvaditi i prodati, obilježena su u prsnoj visini tekućim brojem, izmjereni su prsni promjeri, te pomoću »skrižaljkâ drvne gromade stabala« (Baummassentafeln) ustanovljena im je ukupna drvna gromada, od koje se je prema visini, punoći, zdravosti te u obće prema tehničkoj uporabivosti stabala, odbio stanoviti postotak na ogrev i odpadke, a ostatak kao tehnički uporabiva drvna gromada pomnožila se jediničnom cienom i tim dobila procjenbena vrednost.

I u tom slučaju se je prodaja obavljala uz naknadnu premjeru, te je dryotržac morao kod dražbe staviti ponudu na 1 m^3 tehničke uporabive drvne gromade, nu mjesto da je prije doznake uplatio po stablu $1-2\text{ m}^3$, morao je uplatiti stanoviti dio ili cielu procjenbenu vrednost, već prema tomu, da li je prodavaoc odmah nakon dražbe trebao manje ili više novaca.

Ustanovljena procjenbena vrednost nije niti u enom slučaju bilo osobito točno ustanovljena, te je naprama prvoopisanom načinu imao onaj potonji način samo tu prednost, da

je prodavaoc i kupac već prigodom dražbe znao barem približno drvnu gromadu, koja se prodaje, odnosno kupuje i približnu novčanu vrednost, dočim je faktična kupovna vrednost ustanovljena takodjer tek na temelju podataka naknadne premjere.

Kod navedenih dvaju načina bilo je još raznih varijacija, tako n. pr. se je za cieplku robu mjestimično uvelo, da se kubni sadržaj upotrijebljene surovine nije izračunao mjerjenjem promjera i duljine, nego tim, da se je izračunao kubni sadržaj izradjene robe, te se je k istom pribrojio stanoviti postotak u ime odpadka i t. d., nu to su sve manje više poznate stvari, koje nam u toku dalnje razprave nisu potrebne, te ih s toga neće ovdje dalje navadnjati niti tumačiti.

Iz navedenoga se razabire, da kod prodajah uz naknadnu premjeru nije glavno težište ležalo u procjeni, s toga se isto nije ni posvećivala osobita pažnja, nego je glavno težište ležalo u naknadnoj premjeri.

Kod takovih prodaja bilo je uvjetom, da drvoržac ima iz kupljenih stabala izraditi sav u tehničke svrhe uporabivi dio, te se je u odnosnih dražbenih uvjetih nastojalo više manje obširno i točno ustanoviti, što je sve kupac dužan kao tehnički uporabivo drvo izraditi i platiti. Takova jedna a običajna ustanova bila je: »da se kao zdravo u tehničke svrhe sposobno drvo, koje kupac ima izraditi i podpunom dostašnom cienom platiti, smatraju svi oni dielovi stabla, koji nisu jako okružljivi, jako razpuçani i jako čvoravi, te kojih srčana trulež nije veća od 3 (višeput i 5) cm. u promjeru«.

Mnogo točnije se nisu dali opisati oni dielovi, koje je kupac bio dužan primiti i platiti, a ipak se na prvi pogled može opaziti, da se rieči »znatno okružljivi i jako razpuçani i čvoravi«, dadu prema subjektivnom shvaćanju pojedinca veoma raznoliko tumačiti. S toga je osobito u godinah, kada je jelovina imala veoma slabu prodju, trgovac nastojao da izradi samo ljepše dielove stabala, te je već za neznatniju okružljivost tvrdio da je veoma znatna, dočim je naprotiv premjeru *

provadajući šumar, u interesu šumoposjednika nastojao, da stabla dadu što veću zaračunanu drvnu gromadu, te je s toga okružljivost i čvoravost, koju je kupac držao veoma znatnom, nastojao prikazati kao veoma neznatnu.

Usljed toga došlo je kod premjerivanja često do veoma neugodnog natezanja i pravdanja o tomu : je li koji trupac veoma znatno okružljiv i čvorav, ili nije ?

S jedne strane one neugodnosti kod premjere, koje su često dovele do ozbiljnih svadja i tužba, a s druge strane veliki troškovi koji su sa tom premjerom bili skopčani koli za prodavaoca, toli za kupca, i koji često nisu bili u razmjeru sa kupovninom, ponukale su šumske uprave u spomenutim krajevima, da su nastojale prekinuti sa načinom prodaje uz premjeru, te da uvedu prodaju uz procjenu na panju.

Posljedica toga nastojanja bila je ta, da su se kod imovnih občina i državne šumske uprave počele uvadzati prodaje na panju, dočim se kod njekih privatnika i kod njekih zemljištnih zajednica i sada još većim dielom obavljaju prodaje uz naknadnu premjeru.

Neda se tajiti, da u mnogim slučajevima imade prodaja uz naknadnu premjeru znatne prednosti pred prodajom na panju.

Taj slučaj nastupa osobito u prestaram sastojinama, te u onim, gdje su stabla uslijed od prije uobičajenoga zasjecanja istih, za moći ustanoviti je li su za krovnu dasku dovoljno cjepka ili ne, veoma boležljiva, te gdje stoga šumar često uz najpomnija iztraživanja prigodom procjene, ne može ustanoviti dokle ide u stablu gnjiloća i okružljivost. Ta okolnost kao i to, što se kod smreke i jеле ako nije cjepiva, redovito ne mogu u trgovачke svrhe upotrebljivati komadi, koji su kraći od 4 m., bila je razlogom, da su se često i najpomnije sastavljenе procjene znatno razlikovale od posljedka faktične izradbe, te je ili kupac ili prodavaoc bio znatnije prikraćen. S toga je u takovim slučajevima sjegurnije i pravednije za obe stranke, ako se iz stabla izradjeni dielovi prociene tek u izradjenom stanju, kada se svaka pogrieška lahko vidjeti može.

Zadnjih decenija nastojalo se je, da se u prvom redu odstrane što prije prestara i boležljiva stabla, te su s toga ostale u glavnom samo zdravije sastojine. Radi toga je iz napred navedenih razloga, barem za šume, koje stoje pod osobitim javnim nadzorom i u javnoj upravi, opravdano, da se napusti prodaja uz naknadnu premjeru, te da se obćenito predje na prodaju uz procjenu na panju.

Prelaz od jednog načina prodaje na drugi ne može i ne smije biti prenagao, jer mnogi drvotržci, osobito manji domaći trgovci ne mogu se odmah, nego tek polagano uputiti u novi način prodaje, a i mnogi šumari su protivnici takovog načina prodaje; ne možda jer ga ne bi držali shodnijim, nego iz veoma jednostavnog razloga, što im je naknadna premjera njekim načinom prešla u krv, te što nenaviknuti na točno procjenjivanje stojećih stabala, njekako ne imaju pravog pouzdanja u mogućnost točne procjene stojećih stabala, a konačno biti će ne malim razlogom i to, što za takav način procjene nije obćenito poznata i usvojena metoda, koja bi odgovarala svim uvjetima — koja bi naime davale točne rezultate; nadalje, koja ne bi prouzrokovala nerazmjernih troškova, te konačno koja bi omogućila točnu a uz to brzu kontrolu procjene.

Podpunosti radi moram ovdje spomenuti, da su se u navedenim krajevima razvile u potonje doba dve vrsti prodaja na panju.

Jedna se sastoji u tomu, da se sjećine označe u naravi, nu stabla se ne obilježe niti prociene, nego se prodaja obavlja na taj način, da kupac kupuje sva ona stabla u sjećini, koja se po sudu upravljujućeg šumara budu imala prema propisima redovite preborne sjeće iz sastojine izvaditi, te da kupac za 1 m^3 drvne gromade tih stabala plati ugovorenu jediničnu cenu bez obzira na to, koliko će od toga biti tehnički uporabivo ili ne. Kupac dakle ima platiti ukupnudrvnu gromadu stabala (Baumholzmasse) bez obzira na njezinu uporabivost. Ta drvna gromada ustanavljuje se tako, da se po prsnom promjeru onih stabala, koja je upravljujući šumar označio kao

ona stabla, koja se imaju iz sjećine izvaditi, te ih s toga doznačio kupcu, temeljem obstojećih lokalnih skrižaljka izračuna šestorni sadržaj cijelog stabla

Takav način prodaje, gdje se naime za gradjevno drvo plaća ista cijena kao za ogrev i otpadke, doduše je veoma jednostavan, nu i veoma primitivan, te može pod okolnostima biti veoma štetan i nepravedan po trgovca i po šumoposjednika. S toga se taj način prodaje većim dijelom opet napušta, te toga radi ne ču o njemu dalje ni razpravljati.

Drugi način prodaja na panju jeste sasvim sličan onomu u hrastovim šumama, a sastoji se u tomu, da se stabla točno procijene na njihovu tehnički uporabivu drynu gromadu, ista pomnoži sa ustanovljenom cijenom, te tim dobiveni umnožak uzme kao izklična cijena.

Da takova procjena bude valjana potrebno je dvoje: 1. da se učini valjano analiza cijena, i 2) da se točno ustanovi u tehničke svrhe uporabiva dryna gromada.

Kako se ima obaviti analiza cijena, to nije stvar ove razprave, pak s toga prelazim odmah na drugu točku t. j. na ustanovljenje u tehničke svrhe uporabive dryne gromade.

Prije, nego li na to predjem, moram ovdje izrično naglasiti, da mi nije nakana napisati nješto kroz novoga, jer kao što je ono, što sam do sada naveo, više manje obćenito posmete svakom šumarskom stručnjaku, tako su mu obćenito poznate i one stvari, o kojima ču govoriti u dalnjem toku ove razprave. Nakana mi je samo da razpravim, kako se može shodnom uporabom poznatih stvari iz dendometrije obaviti jeftinim i brzim načinom za prodajne svrhe dovoljno točna procjena jele i smreke.

Svakomu šumaru je poznato, da jela i smreka imade užpravno i puno deblo, te da se iz granah ne izradjuje nikakova gradja. S toga možemo kod tih vrstih drveća lako i sa dovoljnom točnošću izračunati uzorna stabla, a na temelje istih može se točno izračunati ne samo ukupna dryna gromada svih procjeniti se imajućih stabala, nego i ona njihova dryna gromada, koja je sposobna u tehničke svrhe.

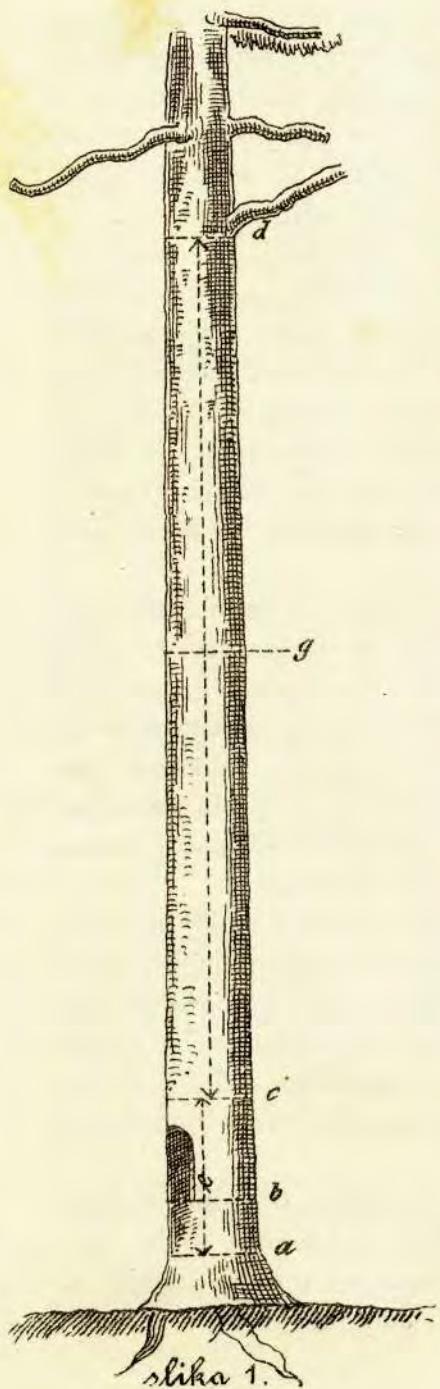
Da se može točno izračunati kubna sadržina u tehničke svrhe uporabivog diela uzor-stabla, odnosno svih stabala, mora se u prvom redu točno izmjeriti prjni promjer pojedinog stabla, zatim se mora ucjeniti duljina onog diela stabla, koja je u tehničke svrhe uporabiva, i napokon se još mora procjeniti duljina onog diela stabla, koji je počam od reza na panju, radi raznih pogriješaka, u tehničke svrhe neuporabiv.

Ako smo spomenuto troje dobro ustanavili, tad ćemo obzirom na to, što kod jele i smreke ne treba, kao kod hrasta, razlikovati razne sortimente, jer barem do sada, a vjerojatno i u bližoj budućnosti plaćati će se za jedan kubni metar jelovog i smrekovog drva u okruglom surovom stanju jedna te ista cijena bez obzira na to, da li je dotični trupac tanji ili deblji i konačno obzirom na to, što jela i smreka imaju pravilno deblo, imati sve podatke, koji su nam potrebni za točnu procjenu stabala.

Kako se ima izmjeriti prjni promjer, to je obćenito poznato, a kod procjene duljinah, koja se mogu veoma točno ustanoviti sa visinomjerom, moram primjetiti, da nije potrebno da spomenute dve duljine kod svakog stabla ustanovimo visinomjerom, jer bi to bilo skopčano sa silnim gubitkom vremena, nego je dovoljno, da procjenitelj samo prvih dana pomociju motke ili visinomjera ucjeni visinu, a nakon što mu se je oko uvježbalo, da duljine ucjenjuje okularno.

Takovu procjenu predočuje zorne slika u kojoj *a* predstavlja prerez izmedju stabla i panja, *b* prjni promjer, *c* ono mjesto dokle je stablo radi pogriješaka n. pr. gnjiloće, neuporabivo, *d* ono mjesto dokle je stablo u tehničke svrhe uporabivo, *e* predstavlja duljinu dolnjeg u tehničke svrhe neuporabivog diela stabla, i napokon *f* duljinu u tehničke svrhe uporabivog diela stabla.

Spomenute podatke o prsnom promjeru, o duljini dolnjeg neuporabivog diela (*a c*), zatim duljinu u tehničke svrhe uporabivog diela stabla i napokon eventualne opazke, imaju se bilježiti u procjenbeni manual sastavljenom po sljedećem obrazcu. (Vidi na str. 389.).



(U ovom manualu dolaze također rubrike za bukvu i javor, jer se te vrsti nalaze u prebornim šumama pomješane sa jelom i smrekom, i jer se procjena tih vrsti obavlja u glavnom po istim načelima kao kod jele i smreke).

Kada su tako procijenjeni i u manu ubilježeni svi potrebni podaci za svako pojedino stablo, tad se ista razvrstaju u debljinske razrede, te se za svaki debljinski razred izračuna uzor stabla.

U tu svrhu se na temelju procjebenog manuala svako pojedino stablo ubilježi znakom točke ili poteza u odnosni stupac »razrednih skrižaljka«, od kojih jedna služi za izračunanje duljine dolnjeg neuporabivog diela, dočim druga za izračunanje duljine u tehničke svrhe uporabivog diela stabla.

Obrazac razredne skrižaljke je slijedeći: (Vidi na str. 389.).

Ova skrižaljka služi na izračunanje dolje neuporabive duljine, dočim ako hoćemo izračunati u tehničke svrhe uporabivu duljinu, tad ne ćemo u tiskanicu uvršćivati rubrike za duljine od 0·5 m., 1 m. i t. d. nego ćemo početi sa najmanjom tehnički uporabivom duljinom od 4 m.

Tekući broj stabla	jela	smreka	bukva	javor	tehnički uporabiva duljina	odozdoł ne-uporabiva	Opazka
	prsní	promjer	cm.		m.		
1	48	—	—	—	16	3·5	radi gnjiloće
2	—	52	—	—	12	—	
3	62	—	—	—	18	4	radi izkrivljenosti

Nakon toga se iz »razrednih skrižaljka« podaci prenesu u niže navedenu skrižaliku, koja se obično nazivlje »Obračun uzor-stabala i drvnih gromada«, te se izračunaju podaci za uzor-stabla.

O b r a č u n u z o r - s t a b a l a i d r v n i h g r o m a d a

na temelju procjene izbrajanjem stabala.

prsn. promjer cm.	količ. stabala	Vrst drveća			uzor-stabla			svih stabala		
		kruž. ploština		svih stabala ukupna tehnički uporabna duljina	kružna ploština m ²	prsn. promjer cm.	za tehnič. u po- rabu sposobne duljine m.	šestorni sadržaj za gradiju m ³	gorivo gradju m ³	gorivo
		pojedince m ²	ukupno m ²							
35		0.096								
36		0.102								
37		0.107								
38		0.113								
39		0.110								
40		0.126								
41		0.132								
42		0.138								
43		0.145								
44		0.152								
Ukupno		—								

Uzmimo za primjer, da smo za uzor-stabla I. debljinskog razreda izračunali prsn. promjer od 55 cm., duljina dolnjeg neuporabivog diela je 35 m., a duljina tehnički uporabivog diela da je 16 m.

Na temelju tih podataka moramo ustanoviti kubni sadržaj u tehničke svrhe uporabivog diela uzor-stabla, koji će nam, pomnožen

sa ukupnim brojem stabala dotičnog debljinskog razreda, dati u tehničke svrhe uporabu drvnu gromadu svih stabala dotičnog debljinskog razreda, a izračunamo li opisanim načinom kubni sadržaj u tehničke svrhe uporabivog diela uzorstabala i svih stabala ostalih debljinskih razreda, tad ćemo zbrojiv drivne gromade svih debljinskih razreda, dobiti ukupnu u tehničke svrhe uporabivu drivnu gromadu svih procijenjenih stabala.

Kubni sadržaj na naprije navedeni način obračunatih uzor-stabala možemo ustanoviti na slijedeća 2 načina

1. Jedan način sastoji se u tomu, da u sastojini nadjemo stabla, koji svojim uzrastom i punoćom odgovaraju stablima dotičnog debljinskog razreda — da li su ona tehnički više ili manje uporabiva, to je sasvim sporedna stvar — te koja imaju onaj prjni promjer, kojeg smo izračunali za uzor-stablo.

Ta uzor-stabla, odnosno uzmimo u razmatranje samo uzor stablo jednog debljinskog razreda se posječe, te se na njemu odmjeri najprije ona duljina, koje je za uzor stabla izračunata kao dalnji neuporabivi dio, u našem slučaju 3—5 m. Na tomu mjestu se kora sa stranah oguli tako, da možemo promjerkom izmjeriti promjer bez kore, za tim se počam od toga mesta prama gore izmjeri računom ustanovljena duljina tehnički uporabivog diela uzor stabla, u našem slučaju 16 m. (na slici kod d) te se i tu radi mjerjenja promjera kora sa strane oguli, a nakon toga se konačno izmjeri kubni sadržaj uporabivog diela c d, bilo na temelju srednjeg promjera, ili sekcioniranjem, i to bez obzira na to, je li taj dio na oborenom stablu zdrav ili gnjil, ili inače neuporabiv.

Tim načinom dobit ćemo sasvim točno kubni sadržaj u tehničke svrhe uporabivog diela uzor-stabla bez kore.

2. Drugi način nije tako točan, nu ako smo u prijašnjim godinama mjerenjem dovoljnog broja posjećenih stabala sabrali si dovoljno podataka o tom, kako pada promjer stabala prama vrhu i debljina kore, možemo i slijedećim načinom dobiti ta-

kodjer dosta točne rezultate, a sastoji se u tomu, da se mjeranjem na dovoljnom broju posjećenih stabala izračuna za svaki debljinski razred najprije koliko centimetara odpada na koru na onom mjestu, gdje obično pada srednji promjer od u tehničke svrhe uporabivog diela stabla, a za tim da se izračuna za koliko centimetara pada promjer stabla po tekućem metru.

N. pr. da je u našem primjeru ustanovljeno, da na koru odpada 2 cm. i da nam pad po metru iznaša 1·5 cm. i napokon, da se panj kod takovih stabala ostavlja 50 cm. visok. U tom slučaju će se kubni sadržaj tehnički uporabivog diela uzornog stabla sa 55 cm. prsnog promjera, sa 3·5 m. dolnjeg neporabivog diela — računato od — panja i sa 16 m. tehnički uporabive duljine, izračunati na temelju srednjeg promjera i duljine toga diela stabla. Duljina nam je već izračunata, a srednji promjer, koji je u slici 1. označen kod točke *g* ustanoviti ćemo po padu na sledеći način:

Od točke *a*—*c* imamo 3·5 m., a pošto je toč. *a* visoka 0·5 m., a točka *b* (prjni promjer 1·3 m.), to imamo izmedju prsnog promjera (toč. *b*) i dolnjeg promjera uporabivog diela (toč. *c*) udaljenost od 2·7 m., a od *c*—*g* t. j. do srednjeg promjera uporabivog diela iznosi duljina 8 m. ili ukupno od $b-g = 2\cdot7 + 8\cdot0 = 10\cdot7$. Ako tu duljinu izračunamo za koliko se promjer stabla umanjuje, dobit ćemo u našem slučaju $10\cdot7 \times 1\cdot5 = 16$ t. j. promjer se je umanjio za 16 cm. Odbiv to od prsnog promjera sa 55 cm. dobijemo srednji promjer $55 - 16 = 39$ cm., nu to je promjer s korom. Moramo s toga odbiti koru, koju smo prema gore navedenom ustanovili sa 2 cm., te ćemo konačno dobiti srednji promjer bez kore tehnički uporabivog diela uzor stabla sa $39 - 2 = 37$ cm. Iz tog srednjeg promjera sa 37 cm. i izračunate duljine sa 16 m. možemo po kubičnim tablicama izračunati kubni sadržaj tehnički uporabivog diela uzor stabla, a prema tomu i sadržaj svih stabala.

Ne imamo li za to padanje promjera dovoljno podataka od posjećenih stabala, to se može pad u svrhu procjene za

prodaju ustanoviti dovoljno točno i na stojećim stablima pomoći Pukove tangecijalne promjerke

Tim sam obrazložio dva načina procjene, koje mi kod procjene jelovih i smrekovih stabala možemo po mom mnjenju s uspjehom rabiti, te držim, da sam ovim dokazao, da se procjena jele i smreke može provesti vanredno točno — puno točnije nego li kod skupocjene hrastovine. S toga je moje uvjerenje, da je nadošlo vrieme da prodaju uz naknadnu premjenu, kao našim odnošajima danas više neodgovarajuću, sasvim napustimo, te predjemo na prodaju uz procjenu na panju, a to je opravdano tim većma, što su naši šumsko-upravni kotari baš tamo gdje su jelove i smekove sastojine, još uvjek odveć veliki, te bi s toga svaki upravljujući šumar ono vrieme, što ga sada izgubi kod mehaničkoga rada oko naknadne premjere, mogao kud i kamo bolje upotriebiti za ini koristniji šumarski rad, tako n. pr. kod kulturah, a naročito kod uzgoja sastojina.

Ovomu se je potonjemu veoma važnomu poslovanju šumara kod nas u prebornim šumama posvećivala do sada mala ili nikakova pažnja, akoprem je to za uzgoj prebornih šuma jedno od najvažnijih pitanja, te se u tom pogledu ima još mnogo toga iztražiti i utvrditi.

To je medjutim posebno pitanje, koje po svojoj važnosti zaslzuje, da se s njim čovjek posebice pozabavi, pak s toga želim moje opažaje i nazore o tom predmetu iznjeti u posebnoj razpravici.

A. Kern.

Šume zaštitnice (§§. 6. i 7.), i šume zabranite (§. 19 š. z.).

Piše **V. Dojković**, kr. žup. šum. nadzornik u miru.

U v o d.

Star je naš šumski zakon od godine 1857. Imade u njemu odredaba, koje nisu u skladu sa modernom šumsko-političkom naukom i novijimi zasadami narodno-gospodarstvenimi. Pokraj

toga ne ima k njemu provedbene naredbe. Upravo u tome će ležati glavni razlog što njegove ustanove nisu sve do sada prošle u krv samomu pučanstvu i oblastnim upravnicima. A po gotovo otežćava ta okolnost uredovanje zemaljskim stručnjacima prve i druge molbe, i izpravnu uporabu pojedinih zak. ustanova. Naučilo me je tomu izkustvo upravo sa šumama gornjih kategorija, u kojem pogledu nam je oblastno uredovanje donielo najraznolicitijih posljedaka. Činjenica je, da je jedan te isti žup. upravní oddor jednu te istu šumu jednom proglašio: da nije šuma zaštitnica, drugi puta ju jest proglašio šumom zaštiticom. Zadnja molba dolazila je u prigodu, da je jednu i drugu odluku morala ukidati. A kako je to moguće? Sasma liepo. Bila su to dva različita stanovišta dotičnih žup. šumar. nadzornika. I toga ne smijemo zamjeriti, naročito ne u ovim zaista težkim i važnim pitanjima, gdje sâm zakon najšire tumačenje svojih ustanova dozvoljava. S druge strane su njegovi taxativni navodi toli pruživi, da se mogu smatrati kapom za svačiju glavu. Puno je težje u mnogim slučajevima odlučiti o pitanju, da li stanovita šuma spada u red šuma zaštitnica, dočim je to laglje odrediti o šumama, koje se imadu staviti pod zabranu. Razumije se samo po sebi, da u mnogim slučajevima ne će biti dvojbe, sumnje ili neodlučnosti o tome što oblastno kao izpravno odrediti valja. Ali zato imade slučajeva, gdje mnjenja od više stručnjaka ne će biti u skladu, pa nije ništa nemogućeg, da će jedan, koji je strašljiviji, savjestniji ili izkusniji, stanovitu šumu uvrstiti u red šuma zaštitnica, dočim će drugi stručnjak ili na to jedva pristati, ili to svojstvo stanovitoj šumi sasma i poreći¹. Kad je tome tako, onda nam je svakako dužnost, da poštivamo stručni nazor i našemu protivan, sve ako i dolazimo po raznom zanimanju u prigodu, da vlastiti stručni nazor proti onom drugom molbenim putem braniti moramo. Medjutim ali držim, da tako znatno razilaženje u stručnim mnjenjima ne bi smjelo biti

¹ Über forstgesetzwidrige Holzsäuberungen . . . und das forstpolizeiliche Strafverfahren. Von J. Syrutschek. Wien 1896. 1 K. 26 fil. str. 19.

opravdano ondje, gdje su jedinstvena načela i stručne zasade, podjednaka svojina svih stručnjaka. Takova unifikacija, za kojom nam je svakako težiti već i stališkog i strukovnog ugleda radi, dade se postići, ili barem donjekle sbližiti samo sredstvom teoretičkog razpravljanja o iztaknutom predmetu, a na najširjoj mu podlozi. Za sada smo mi jošte u tom pogledu upućeni na njemačku književnost, jer nam za samostalno obrađenje tog pitanja manjkaju potrebi podatci. Odlučio sam s toga, da iztaknuti predmet objasnim sa više strana, da saobćenjem zakonskih načela vladajućih o tom predmetu u inim državama, izjasnim raznolikost stanovišta, ter tako čitatelja na to navedem, da si o razpravici na temelju proširenog vido-kruga svoje zaključke sam izvodi. Pri koncu ēu pako pokušati, da na temelju primjera iz naše uredovne prakse pokažem, od kolike li je upravo nužde, da nam se nazori u pitanjima o šumam zaštitnicam i šumam zabranitim što više sblize i objasne. Sljediti ēu pri tome odlično djelo Schwappachovo¹. Ne ēe pri tome škoditi, da ponajprije promotrimo pitanje o :

1. Državnem nadzoru su kromnog šumarenja.

Obzirom na vrieme i mjesto mjenjale se mjere državnog nadzora nad privatnim šumskim gospodarenjem vanredno. U srednjem vječu malo se je marilo za šumskog maloposjednika. Veliki posjed pako izmicao se je izpod državne vlasti, na koliko mu nisu šume stavljene pod zabranu radi lova ili zato: da se osjegura drvo za rudnike.

Taj odnošaj vladao je do novijeg stvaranja šumskih zakona, pa je u ovima i opeta nalazio izražaja, makar samo i djelomice. Stari šumski naredbenici sadržavali su samo obćenite odredbe glede postupanja sa šumami. Potanji propisi nisu bili mogući, jer je manjkalo u tadanjem državnom ustrojstvu osoblje za provedbu odredaba i nadzor.

Iza 17. stoljeća promjenili su se ti odnošaji, barem u južnoj Njemačkoj. Spram šumoposjednika seljaka zaveden bje

¹ Forstpolitik, Jagd- und Fischereipolitik. Von Dr. Adam Schwappach. Leipzig. 1894. 13 K. 90 fil.

upravo tutorstveni postupak. Tako se je zahtjevalo: da se ne smije nijedno stablo posjeći, dok ga šum. osoblje zemaljskog gospodina ne obilježi; da se iz šume drvo ne smije prodati, bez dozvole vlastel. oblastnika. Bolje nije bilo ni kod nas.

Franceecka revolucija i teorija Adama Smitha, koji je propovjedao slobodnije pojimanje ob odnošaju državne vlasti prema slobodnom gospodarenju, donjeli su i šum. gospodarenju veću slobodu. Držalo se, da će podpuna sloboda gospodarstvenog djelovanja imati za posljedak maximum šumske proizvodnje. Dosljedno tome držalo se, da se redarstveni utjecaj u vlastnička prava imade smatrati zapriekom slobodnog gospodarstvenog djelovanja, prema čemu je valjalo taj utjecaj odstraniti. Tako je u Pruskoj godine 1811. nastupilo pravo podpuno slobodne razpoložbe sa sukromnim vlastničtvom. Dioba i pretvorba bile su nezapričeno dozvoljene. Ovlaštenicima i suposjednicima bude suskraćeno pravo prigovora, kad se je radilo o promjenjenoj uporabi šuma i vanrednoj sjeći drva, na koliko su bar dva odbornika držala da je zavedeni postupak probitačan, i da se kupovnina upotriebljuje za podmirenje duga na nekretninama uknjiženog ili za poboljšanje samoga dobra. U drugim državama bili su odnošaji obratni. Maloposjednika sapele još jače no prije; a samo veleposjedu bude dozvoljeno slobodnije gospodarenje, kad se je kod istoga dalo predmjevati, da će potrebnom naobrazbom i shodnom gospodarstvenošću svoje šume sjeći.

Zle posljedice slobodi prepuštenog šumarenja pokazale su se u Pruskoj, a i drugdje, do skora! Uvidjelo se, da je u tome počinjena velika pogriješka: što se slobodu poljskog gospodarenja proteglo i na postupak sa šumama.

To prepuštanje samomu sebi rodilo je opustošenjem šuma, i njihovim razdrobljenjem. Ti opažaji i ta izkustva nisu mogli ponukati druge države, da se ugledju u primjer Pruske. Jer su se pako morali odrješiti okovi sredovječne redarstvene države, to se je počelo odabirati srednji put bez stalna načela. Istom spoznaja važnosti što no ih imadu šume zaštitnice i

šume zabranite po javno i privatno dobro, omogućila je zakonarstvo, da ih posebnimi odredbami naročito zaštiti. Državna vlast utječe u srednjoj i južnoj Njemačkoj samo na 2·97% privatnih šuma, 'dočim šume sukromne u Pruskoj, Saskoj, Meklenburžkoj, i još inim manjim državicama u izmjeri od 34·5% svih šuma u zemlji nikojem zakonitom ograničenju podvrgnute nisu. U Austriji zabranio je š. z krčenje i haranje sukromnih šuma. U Ugarskoj su podvrgnute¹ zak. stegam po š. z. od 1879. samo šume zaštitnice i zabranite. Sve ostale sukromne šume su sasma proste od zak. utjecaja. Isto tako u Francezkoj i Italiji. U slobodnoj Švicarskoj stegnuta je slobodna razpoložba šumami u njekim samo kantonima glede krčenja, pošumljenja, uredjenja služnostih. To je obzirom na terrainske odnošaje i gorovitost većeg diela Švicarske i sasma razumljivo. U ostalim kantonima jest nadzor nad sukromnim šumama raznoliko uredjen. Najčešće u smislu slobodne razpoložbe. U Švedskoj podpada državnom nadzoru sukromno šumarenje samo onda, ako se dotične šume nalaze na nevezanim pjeskuljama (ovih je dana izdan novi šumski zakon da sprieči haračenje šuma. Ur.).

Za sada vladaju o šumsko-političkim mjerama, koje bi valjalo uporaviti na sukromno šumsko gospodarenje, dva različna načelna mnienja. U novijoj književnosti zastupa Graner ono: »o novijem sistemu šumske vrhovne vlasti«, pa želi, da se ograničenje sukromnog šumskog gospodarenja, uvaživ povjestni razvoj mjestnih odnošaja i svagdanjih potreba, protegne na sve šume bez razlike, da li su zaštitnice i zabranite. Taj svoj nazor temelji Graner na okolnosti, jer da je vrlo težko ustanoviti one šume koje spadaju u red zaštitnih i zabranitih, pa i na tom: što bi samo na taj način bilo moguće uzdržati i takove šume, koje za sada jošte nije moguće uvrstiti u šume zaštitnice, i zabranite, ali koje bi se tečajem vremena, i prema razvoju znanosti, takovimi jošte proglašiti mogle. Svakako bi pako — po njegovome — valjalo uzdržati u krieposti zabranu o krčenju šuma. Württemberški šumsko-redarstveni zakon stoji na tom temelju. Pojma o šu-

mama zaštitnicama i zabranitima, barem po našem šumskom zakonu opredjeljenoga, on ne poznaje. Isto tako jest i u Badenskoj.

Gornjemu protivni nazor, kojeg naročito zastupa medju inimi Danckelmann, drži: da je državno ograničenje sukromnog šumskog vlastništva samo onda i natoliko opravданo, na koliko to javni interes iziskuje. Javno zanimanje za sukromno šumske gospodarenje postoje ali samo tamo, gdje se radi o šumama zaštitnicima ili zabranitima. Medjutim mora se sukromnom šumskom gospodarenju prepustiti ista sloboda, koja vlada i na ostalom području privatnog gospodarstva, jer sukromnik svoje probitke bolje promiče, no li to znade i može država sa svojom, često i nespretnom rukom.

Leži u zemaljskom kulturnom interesu, da se sa sukromnim šumama razložno postupa, a naročito da se ne opustoše veliki predjeli šuma. Ali tu svrhu ne valja postizavati prisilnim sredstvima i redarstvom, već putem upravnim i njegovanjem šumskog gospodarenja. Tim nazorom ide u prilog činjenica: što se ograničenje sukromnog šumarenja dade teško provesti, jer ga stranom nije lahko zakonskim ustanovama zaokružiti, a stranom je težko ustrojiti i rukovoditi sam uspješan nadzor na istim.

Zastupnici, koji teže za zavedenjem državnog tutorstva nad sukromnim šumskim gospodarenjem, pobudjuju često nazor, kao da sukromni šumski posjed ide svojoj propasti na susret. Ali tomu nije tako. Mali osvrt uvjeriti će nas, da imade znatnih ploština sukromnih šuma, u kojima se izvrstno šumari, ter koje se sa državnimi šumskim gospodarstvom uspješno natjecati mogu. To vriedi naročito za veleposjed: Fürstenbergov, Hohenloheov, Plessov, Thurn i Taxisov, Schwarzenbergov, nadvojvode Fridricha, Liechtensteinov i t. d. koji se glavnimi predstavnici istoga smatrati mogu. Osim ovih šumare i mnogi manji sukromni šumoposjednici razložno i konservativno, pa znaju vrednost takovog šumarenja i cieniti.

Kad se govori o pustošenju sukromnih šuma, tad imamo pred očima obično ili prodaju šuma prezaduženog veleposjeda, koje kupuju drvotržci, dioničarska špekulativna družtva, ili ono dotamanjenje šuma, što no se opaža u maloposjednika — seljaka. Označeni postupak veleposjeda ne da se nijednom od običajnih oblastnih mjera prepričeći, a najmanje zabranom krčenja, jer njima redovito do pretvorbe, koja iziskuje troška i napora, ni stalo nije. Stalo im je redovito do kupovnine što ima da unidje iz drvne gromade. Što će biti od šumišta, to im je deveta. I odredbe odnoseće se na dužnost pošumljenja lako se obadju.

Zli postupak seljakov sa šumom, pruža često žalostnu sliku, pa njegovom krivnjom nastaju često velike pustoši. Tomu se ali neda na put stati redarstvenim tutorstvom. Da je tomu tako, dokazom su Bavarska i Austria, u kojoj ima za to dosta dokazala, akoprem u te obje zemlje postoje u kriesti obsežni topogledni propisi. Medjutim ovo obćenito stanje ne vriedi za našeg hrvatskog seljaka. Barem ne za onog, koji je samolaštnik šume. U predjelima gdje je vinogradarstvo razvito, pružaju kolosjeci našeg seljaka uzor sliku prave nizke šume. I to na stotine i stotine jutara. U šumama steljnicima našeg seljaka vidja se stogodišnjih bukava. Nebi ti je prodao ni za koji novac. Kolike li krastove nalazimo jošte stajati na livadama naših seljaka i po medjašima istih, akoprem godišnji njihov prirast nepokriva štete, što no ju zasjenjivanjem i ološenjem livade prouzročuju. Samo tamo, gdje je seljak posjednik zajedničar, gdje je posjed „obćinski“, tamo je slika nješto mutnija. Ali gornje, loše gospodarstvene okolnosti vriede narocito za njemačkog seljaka goštaka, kojega na česti zator njegovih šuma osim razloga koje ćemo odmah niže navesti, jošte sili i tamošnje naslijedno pravo. Pošto je tamo zaštićen samoposjednik, to takovomu valja da braću i sestre poslje otčeve smrti izplaćuje. Obterećen li je posjed već za života otčeva, a u šumi je štogod prištedjeno (smreke i jele) tad je naravno da se naslijednik te glavnice rezerve lačati mora.

Medjutim moramo sa narodno-gospodarstvenog stanovišta jošte uvažiti, da seljak šumoposjednik iz svoje šume godimice treba podporu za svoje poljsko gospodarstvo. Treba mu je, osobito seljaku-planincu stelje, paše, ogrieva i tvoriva. Posljednjeg barem za manje gospodarstvene potrebe. Da on uzgaja jako dravlje, to mu niti je svrha, niti bi to gospodarstveno bilo opravdano. Kad bi se to htjelo od njeg iznuditi, pa mu zapričiti uporabu takozvanih použitaka, ili ga u uporabi nuzgrednih užitaka spričavati, to bi posjed njegove šume za nj' izgubio svaku vriednost.

I Ney priznaje, da se u šumarstvu putem redarstvenog tutorstva ne da ništa postići, ne želi li se upotriebiti sasma nesnosljivi pritisak i vanredno skupocjeni nadzor. Postavlja se s toga on na obće narodno-gospodarstveno stanovište, pa želi da država u korist narodne proizvodnje, izvlaštom pokupuje sve one šume, s kojima se onako ne gospodari, kako bi to probitci državni iziskivali. No tom se nazoru nije do sada jošte ni jedan stručnjak pridružio. Valjda za to, što se taj nazor ne bi dao provesti niti obzirom na samo načelo, niti obzirom na trošak k tomu potreban. Jer ako bi se to načelo htjelo dosljedno provadjati, tad bi valjalo da država posvoji i ostale gospodarstvene grane; kao u šumskom gospodarstvu našlo bi se u poljodjelstvu, u industriji takovih grana, koje nisu u skladu bud sa pravim bud sa utvorenim državnim probitkom, pa bi valjalo i nje izvlaštit. (Ne bi to bilo od nužde, sve kad bi se i šume ovako kupovale -- a to već u nekim zemljama i čine — jer je velika razlika izmedju šumarske i ostalih grana proizvodnje. Ur.)

U drugom obliku, naime kupom takovih opustošenih šuma, li onih, koje su lošim gospodarenjem nizko spale, može država da protiveće se probitke izravna, a to se sad u većem, sad u manjem mjerilu dandanas i sbiva.

Naravno je pri tome, da se ne može preporučiti da država svaku takovu malu česticu nabavi, jer bi upravni troškovi preogromni bili. Ali dok se samo o takovim malim plo-

štinama radi, tad još uvjek nije niti javni interes niti državni probitak u pogibelji.

2 Šumsko-političke mjere za njegu i nadzor sukromnih šuma.

Ako li izuzmemmo nadzor nad šumama zaštitnicama i zabanitima, za koji u načelu oblik posjeda nije odlučujući, to dolazi do izražaja djelovanje države prema ostalim sukromnim šumama djelomice putem državne uprave, a djelomice putem državnog šumskoga redarstva. Ovo posljednje vriedi za one države, koje ili ne imaju osobito dotjeranog šumo-čuvarnog zakonarstva, kao što je to u Badenskoj i Würtemberžkoj, ili gdje se šumsko gospodarstvo jošte nalazi u povojima i na nižjem stepenu, kao što je to u Ruskoj.

Kao jedno od najvažnijih sredstava za promicanje šumske gojitbe u sukromnim šumama, valja nam smatrati poduku sukromnog šumovlastnika po državnima šumarskim činovnicima ili po posebnim šumsko-političkim organima; ovo posljednje u Austriji, a zakonom od 22. siečnja 1894. već i kod nas u Hrvatskoj; u Ruskoj izvršavaju to šumsko-podučni nadglednici. Shodno jest u tu svrhu razprostranjenje pučkih spisa, držanje šumarsko-strukovnih predavanja u gosp. družtvima i podružnicama, šumarski tečajevi kao n. pr. u najnovije vrieme na visokoj školi za kulturu tla u Beču. Dalnjim sredstvom u gornju svrhu valja smatrati materialno podupiranje koje se ima sastojati u novčanom nagradjivanju uspjelih ogoja i dobrog gospodarstva, u bezplatnom ili cienijem pružaju sjemenja i biljka. (Tako se radi obćenito u susjednoj Ugarskoj, a kod nas naročito na Krašu. Ur.) U Bavarskoj, Hessenskoj, Šleskoj ustrojene su rentovne banke za zemaljsku kulturu, koja imadu da pružaju jeftine zajmove uz amortizaciju, za pospješenje šumskih ogoja, za pošumljenje neplodnih zemljišta. U Bavarskoj iznosi kamatnjak $3\frac{3}{4}\%$, za amortizaciju plaća se $\frac{1}{2}\%$.

Nadalje je pomoženo sukromnom šumovlastniku, ako mu državni šumari u svoje ruke preuzmu stručnu upravu i ure-

djenje šuma, jer tim putem posjednik uz mali doprinos dolazi do stručnog savjetnika. U ruskom šumskom redu nalazi se takova, privatnom šumskom posjedu pogodujuća ustanova. Čl. 566. slovi: »Šumoposjednicima dozvoljeno je, da putem slobodnog utanačenja i dozvolom šumske uprave pozovu krunskog šumara, da u svoju upravu preuzme njihove šume«. A sličnu ustanovu nalazimo i u §. 5. provedb. naredbe od 15. srpnja 1895. br. 35.633 k našem zakonu o uredjenju šumarsko-tehničke službe.

U skoro svim državama podjeljuju se kandidatima za državnu šumarsku službu dopusti, kad se o tome radi da u upravu preuzmu šume sukromnika ili da ih urede. Saski državni uredajni zavod uredjuje šume sukromnika uz umjerene, u pravilniku opredeljene ciene.

Sljedeće su šumsko-redarstvene mјere, koje se uporabljaju spram sukromnim šumama na koliko kao šume zaštitnice ili zabranite ne podpadaju još pod strožje ustanove: zabranu krčenja, kojom se brani, da se ploštine na kojima se dosada gojila šuma, trajno privedu inom načinu uporabe. Ta je zabrana krčenja u šumskim zakonima jošte jako razprostranjena, ako i ne u obliku bezuvjetne zabrane. Ili se propisuje, da se namjeravano krčenje imade oblasti samo prijaviti ili da se imade podnjeti molba za dozvolu, koja se pod stanicitimi predmjevami redovito i podjeljuje. Badenski šumski zakon (a i naš) iziskuje za to dozvolu oblasti; württemberžki propisuje, da pri tom valja uvažiti klimatičke i šumsko-redarstvene obzire, osobito zaštićenje susjednih šuma.

Uvjeti, pod kojima se dozvola podjeljuje, sadržani su obično u dotičnom zakonu ili provedbenoj naredbi; u najviše slučajeva se pri tome predmjjeva: da će tlo pri promjenjenom načinu uporabe pružati nedvojbeno veću korist, i da naumljenom krčenju ne stoje na putu niti javni niti sukromni probitci. Osim toga imade jošte i sljedećih ustanova:

1. Krčenje šume dozvoljava se onda, ako je isto tolika ploština, koliku se krčiti kani, od nova zašumljena, (u Ruskoj, Hessenskoj, Švicarskoj).

2. Krčenje se dozvoljava, ako ploština stanovitu mjeru neprekoračuju (u Koruškoj 10 jutara, u Hessenskoj $2\frac{1}{2}$ hect.).

3. Krčenjem ne smiju se povrediti prava trećih (Bavarska, Austrija, Badenska).

4. Krčenje se dozvoljuje, ako se ploština ima upotriebiti za ceste i izjednačenje medja (Ruska, Braunschweig).

Ruski šumski zakon dozvoljuje krčenje jošte i onda, kad se radi o razdiobi imetka, i na onih pošumljenih čestica, koje nisu starije od 20 godina.

Pošto je razmjerje izmed šume i polja sasma slučajno, to ne predleži niti jedan razlog, da se sadanje stanje bezuvjetno podrži. Jošte bi manje bilo ovlašteno, da prema današnjem stanju našega znanja težimo za tim da postignemo neku normalnu brojku šumskog zastora. Za to nam valja obćenito držati, da su kromnik ponajbolje znade, kako će svoj probitak očuvati; pa ako on želi da svoje šumište pretvori u drugu vrst kulture, tad mu se u tom zapriče praviti smjelo ne bi, na koliko toga javni obziri ne traže to jest na koliko dotična šuma nije šuma zaštitnica ili zabranita.

E da li je to slučaj, to mora dokazati šumsko-redarstvena vlast. Najbolje sredstvo, kako bi se svim tim potežkoćama predusrelo, leži u tome: da se šume zaštitnice i zabranite povjerenstveno izluče, ter o njima sastavi oblastni popis, kojeg bi trebalo i svestrano proglašiti. Za sve ostale šume imala bi postojati glede krčenja podpuna sloboda. Sa današnjim gospodarstvenim redom ne стоји u nikojem skladu ograničenje ili zabrana krčenja onda, kad ista izvire ili iz namjere, da se osjegura potreba na drvu, ili da se osjegura dobra uporaba tla. Gdje takove krčevne zabrane i postoje, od slabe su praktične vrednosti, jer se dozvole na njihovom temelju skoro nikada ne uzkrcaju.

2. Nalog za pošumljenje postoji prema današnjem stanju šum. zakonarstva samo u prisilenju, da se ponovno posumi šume lišeno tlo; ponajviše u stanovitom roku nakon posjeće stare šume. Po našem šumskom zakonu načelno naj-

duže za pet godina (§. 3.). Pošumljenje zemljišta, koje do prije nije bilo ošumljeno, propisuju samo oni zakoni, kojima se uređuje pitanje o šumama zaštitnicama, zabranitima, kao i zagrđnji bujica. Nalog za pošumljenje biti će samo onda uspješan, kad je šumsko-redarstvenoj vlasti zakonom podjeljena povlast, da u slučaju potrebe može prisilno postupati, ter ogoj po vlastitim organima a na taret nemarnog šumovlastnika izvesti dati. Takvu odredbu posjedujemo mi za šume zaštitnice i zabranite u ustanovi §. 29. provedb. naredbe k zakonu o uređenju šum. tehn. službe.

Nalog za pošumljenje, pa odnosio se on i samo na postojeću sad šumu, predstavlja po modernom shvaćanju nedopustivi zaseg u privatno gospodarstvo. Težko je u zbilji dosljedno ga provesti. Ostavimo li na ploštini nekoliko sjemenjaka, posijemo li sjećinu brezovim sjemenom, neizsječemo li izdanke iz panjeva: udovoljili smo slovu zakona, akoprem je to sjećina po duhu njegovom ipak opustošena. Sasma je nedopustivo prisilno pošumljenje nepošumljenih ploština onda, kad se to određuje obzirom na veći dohodak. Bez obzira na to da je rentabilitet takovih ošumlenja dvojben, i da bi isto vlastniku zemljišta naprtilo sasma nepotrebnih, često i nesmoživih žrtava, valja naglasiti da takovo prisilenje ne bi stajalo u skladu sa današnjimi pravimi i narodno-gospodarstvenimi načeli. Pa zato baš poznaje moderno zakonodavstvo prisilno pošumljenje pustoših samo u onom slučaju, kad se radi o utemeljenju šuma zaštitica i zabranitih, dakle o javnim probitcima.

3. Zabran a haranja prešla je iz raznih starih šumskih redova i u novije šumske zakone. U našem šumskom zakonu nalazimo takovu zabranu u §. 4. Ta odredba je u današnjem zakonarstvu samo naravi nječne, jer brani pustošenje i haraćenje šuma.

Pustošiti šumu možemo na dva načina. Ili da uživamo sastojinu načinom, kojim se šuma obzirom na šumsko-tehničko stanovište ne njeguje, da bude dakle plođenje drva pogibelji izvrženo; ili da tim postupkom ološimo

ili uništimo proizvodnu snagu tla, dakle da plodjenje drva sasma onemogućimo. Vjekovito stelarenje na jednom te mjestu, zanemarenje šumskih ogoja, prekomjerno okresivanje takovi su načini.

Šumski su zakoni imali pred očima sad jedan, sad opet drugi od navedenih postupaka. Badenski šumski zakon propisuje, da šumske oblasti imadu uredovati čim opaze pustošenje sastojina; ruski š. z. zabranjuje u čl. 11. vodjenje ogromnih sjećina, koje onemogućuje naravno pomladjenje, a prieti da će se progaljena mjesta pretvoriti u puste ploštine. Bavarski, austrijski i naš š. z. razumjeva nasuprot pod pustošenjem takov postupak sa šumom, pri kojemu se umanjuje ili čak uništije proizvodna snaga tla. Nazori su dakle često puta sasma oprječni, već prema odnošajima vladajućim u pojedinoj državi. Praktične ali vriednosti te ustanove ne imadu, pošto je pojам o pustošenju šuma veoma pruživ, ako se pri tom naročito ne zabrane pojedini načini uživanja, kao što je to n. pr. u ruskom zakonu učinjeno. Propisi o pustošenju šuma nisu ni zato primljani, što se kod prosudjivanja o načinu, kako se šumom postupa u dvojbenim slučajevima, obično polazi sa stanovišta velikog potrajnog šumskog gospodarstva, dočim za sukromnog posjednika male šume ova imade često cielu svoju vriednost samo po onim užitcima, koji se kod potrajnog šumarenja za nedopustive smatraju. Upravo s toga vidimo, da je rusko državno vieće u jednom svojem zaključku donešenom k š. z. od god. 1888. izjavilo, da se propisi odnoseći "se na zaštitu šuma, ne imadu odnositi na šume seljačkog maloposjeda, koje su ovomu podieljene za podignuće njegovog poljskog gospodarstva.

4. Izvestni gospodarstveni propisi, koje su sadržavali stari šumski redovi i naši urbarski propisi o vremenu sječe, načinu obaranja, vrsti gospodarenja, izčeznuli su skoro posvema iz novijih šumskih zakona.

Naš š. z. sadržaje u ustanovama §§. 5—7. za šume na pjeskuljama, na obalama većih voda, za one u kojima bi mogla, sasjekav ih do gola, nastati pogibelj od vihora za susjednu

šumu, stanovite gospodarstvene mjere, koje moramo smatrati kao prelaz k gospod. propisom za šume zaštitnice i š. zabranite.

5. Obvezatno namještenje šumara u svrhu upravne, jest dvojako.

U Austriji i Ugarskoj prisiljene su pojedine kategorije sukromnih šumoposjednika, da namjeste šumare po propisu za upravu šuma osposobljene. U Austriji se to mora po §. 22. š. z. za »veće« šume, u Ugarskoj opredieljuje to taxativno §. 17. ug. š. z. za pojedine posjedovne kategorije. Kod nas u Hrvatskoj imamo u krieposti te obje ustanove. Po §. 22. š. z. dužni su »vlastnici za šume od dovoljne veličine narediti vještih gospodara«, a osim toga imadu se za gradske, trgovištne, upravne, mjestne, plemičke i poveljene obćine po §§. 7. 8. i 10. zakona od 26. ožujka 1894. kojim se uredjuje stručna uprava i šumsko gospodarenje, izabrati šumarski stručnjaci. Ustanova pako §. 14. istoga zakona nabraja jošte i druge njeke posjedovne kategorije, koje ako i nisu dužne namjestiti osposobljene šumare, jesu dužne da sa svojimi šumama gospodare na temelju odobrenih gospodarstvenih osnova. Šteta je samo jedna, da sve te ustanove nisu provedene.

Osim gornjeg, recimo fakultativnog zašumarenja, postoji u Würtembergkoj, Badenskoj, Lippi jošte i prisilno zašumarenje sukromnih šuma i to za kazan radi protuzakonitog postupanja sa šumama.

6. Sličnim načinom, kao što moraju sukromni šumovlastnici da namještaju vješte šumare, dužni su isti u njekim državama da namjeste i potrebne lugare, kao u Badenskoj i Ruskoj. U Austro-Ugarskoj, a i kod nas u Hrvatskoj vriede te ustanove za one šume, za koje se imadu namjestiti osposobljeni šumarski upravnici §. 22. š. z., §. 12. z. od 26. ožujka 1894.

U Hesenskoj ustrojila je država čuvarije za čuvanje seljačkih šuma. Ta odredba ne može se ali smatrati teretnom ili dosadnom redarstvenom odredbom, već je treba držati za veoma

zgodnu i koristnu podporu po sukromno šumarenje. Slično nastojanje nalazimo i u nas, gdje su pojedini žup. šumarski nadzornici putem žup. upravnih odbora nastojali, da provedu zakruženje čuvarijah u šumama njihovoj upravi podvrgnutim, u svrhu: da se što valjanije osoblje akvirirati, i što intenzivnije čuvanje šuma zavesti uzmogne. Pravo za izdanje takovih odredaba, ako i nije nigdje u zakonu naročito navedeno, osniva se na ustanovi §. 23. š. z. kao izvora prava vrhovnom državnom nadzoru.

3. Šume zaštitnice i šume zabranite.

1. Pojam i izlucba šuma zaštitnica i zabranitih. Vrlo je već stara spoznaja, da izsječa šume pod stanovitim predpostavami može biti od vrlo štetnih posljedica po zemaljsku kulturu. S druge strane se je već odavna uvidjelo, da se pošumljenjem mogu odstraniti stanoviti nepovoljni odnošaji svojstava tla po čem su obje te spoznaje već u srednjem veku imale za posljedicu, da su izdavane upravne odredbe za uzčuvanje šuma. Najprije se je to odredjivalo za šume nalazeće se u velegorju.

U Švicarskoj zabranite su (po smislu ustanove §. 19. našeg šumskog zakona) već u 14. veku pojedine šume za obranu od urvina (Forêts baunisées, boschi sacri). U osobitim zabranbenim listovima (odlukama) izdavane su odredbe za čuvanje i uzdržavanje tih šuma; naročito su branjeni stanoviti užitci iz njih, pa su na prekršaje tih odredaba odredjene težke kazne.

U 15. stoljeću zabranila je jedna biskupija u dolini Innsječenje drva u stanovitim odjelima, za da crkvi i susjedom ne bude štete od potoka. Mnogi propisi austrijskih alpinskih zemalja iz 16., 17. i 18. stoljeća svjedokom su, da je izpravno ocijenjena velika vriednost, što no je imade šuma za obranu kulturnog tla i stanova. Zemaljski namjestnik grof Saur u Tirolu, prozvao je jur godine 1788. na izgradnju bujica. U 18. stoljeću odpočelo se već vezanjem pjeskulja.

Na Seelandiji vezao je s uspjehom pjeskulje već u prvim desetgodištima 18. stoljeća inžinir Roehl. Bremontier predložio je već 1780. u glasovitoj razpravi »memoire sur le dunes« pošumljenje pjeskovitih morskih obala, na što je ministar Necker 1789. odredio vezanje tih pjeskulja i da se tamo zasade *Pinus maritima* i *Querens orientalis*.

Čim se je više gubio strah, da će pomanjkati drva, tim je više rasla spoznaja o zaštitnom djelovanju šume, pa se je od tada šumskom gospodarenju občina i sukromnika, uslijed promjenjenih občenih gospodarstvenih nazora, podjeljivala i sve to veća samostalnost.

Za nadzor občinskog šumskog gospodarenja, pružalo je pravo nadzora nad imetkom, kao i položaj občine u ustrojstvu državnog, dovoljnu podlogu; nasuprot tomu držalo se, da manjka svako unutarnje ovlaštenje za šumsko-redarstveno utjecanje u sukromno šumsko gospodarenje. Prema tomu se je i uporavljivalo redarstveno skrbništvo starog vrhovnog šumskog nadzora ali samo u blažjem obliku, pri čemu se je kao povod za prehvata u sukromna prava navodilo jedino to nastojanje: da se pustošenje šuma prepreči.

Istom teoretskim razvojem o pojmu šuma zaštitnih i zabranitih, stvorena bje novija, i istodobno znanstveno utemeljena podloga za ograničenje šumsko-gospodarstvene slobode u javnom interesu. Temelj toj podlozi postavljen bje sasma neodvisno od stare, kroz stoljeća uvriježile se prakse na tom području time: što je naglašena podnebna važnost i utjecaj šume na isto. Prvi, koji su pod konac 18. stoljeća postavili tu tvrdnju, bili su Francezi. Oslonom na to, iztaknuo je gref Soden u svojoj g. 1805. izdanoj knjizi o narodnom gospodarstvu pogibeljni utjecaj, što ga na zdravlje i plodovitost stanovite zemlje ovršava prekomjerno umanjenje šuma. Najveću pobudu za daljne radnje na tom polju prouzročio je Moreau de Jounés riešenjem po belgijskoj akademiji godine 1825. postavljenog pitanja: »Koje promjene prouzročuje u fizičkom stanju i odnošaju zemalja krčenje šuma? U svojem

»Memoire sur le déboisement des forêts« iztraživao je Moreau upliv šuma: 1. na mjestnu toplinu, 2. na opetovanje i množinu kiše, 3. na vlagu u zraku, 4. na izvore i tekuće vode, 5. na vjetrove i zdravlje zraka, 6. na plodovitost tla i društveno stanje pučanstva. Oslonom na opažanja, učinjena poglavito u tropskim i subtropskim predjelima, došao je Moreau do zaključka, da šuma prema iztaknutim smjerovima ovršava vanredno važan i povoljan upliv. Widenmann preveo je tu knjigu 1820., po čem je njen sadržaj doskora postao poznati u Njemačkoj. Pri pomanjkanju temeljnih predradnja i nepobitnih izraživanja sadržavala je ta knjiga mnogo neizpravnosti i pretjeravanja, ali usuprot svega toga djelovala je ista vanredno pobudno okretnim predstavljanjem i opisom, ter toplim osvjeđočenjem o velikom kulturnom znamenovanju šume. Na izdanje te knjige nadovezalo se novo doba velika šumo-zaštitnoga pitanja, osobito u Njemačkoj. U književnosti, a naročito u šumarskim novinama odpočelo se, od godine 1820. po prilici, budno i toplo razpravljati o podnebnoj važnosti šuma ter o visokoj njihovoj vriednosti po šumsko nastanjivanje i zemaljsku kulturu. Akoprem taj pokret priznati valja već radi pobuda koje je izazvao za njegovanje šuma, i za razumjevanje njihove naobrazbene, estetične i etične važnosti, to ipak ne valja prešutjeti, da su tečajem vremena šumi pripisali, i da to još donekle i sada čine, čitavi niz važnih utjecaja na podneblje i zdravlje, od kojih bi se pri brižnom izraživaju samo manji dio i dokazati dao.

Usuprot živahnog pokreta u korist šume, koji se je djełomice pretvorio i u snatrenje, pomaklo se je pitanje o šumama zaštitnicama tečajem dugog vremena samo malo napred, poglavito za to: što je još uvjek manjkala potrebna znanstvena podloga za njegovo riesenje. Istom poduzeto uredjenje meteoroškog i hydrotehničkog opažanja, ponajviše pako utemeljenje šumarskih pokusnih i izražnih zavoda, kao i bolja i obćenitija uzpoznanja obćenitih šumskih odnošaja, nakrenuli su cieli taj pokret u pravi tok. Valja ali ipak pri tome odmah naglasiti,

da sve do sada nisu sva ovamo zasjecajuća pitanja našla svoje konačno, ispravno riešenje. Usuprot svega toga ali bje spoznajom, da postoji snavoviti javni interes na šumi i postupanju s njom, koji zaštitići valja, pružen barem teoretski temelj a istodobno i granica za stegnuće, koje valja za korist obćenitosti nametnuti osobnoj slobodi.

Taj nazor došao je prvi puta do izražaja u bavarskom šumskom zakonu od god. 1852. ter je kašnje toga postao povodom, da su mnoge slične odredbe izdane u skoro svim kulturnim državama.

(Nastavit će se).

Šumarska služba kod političke uprave nakon provedene organizacije i lugarsko pitanje zem. zajednicah.

Napisao **Josip Majnarić**, kr. kot. šumar.

Da započнем s temeljem šumske službe — s lugarom.

Ma da znamo, da je taj temelj dosta slab, kako danas postoji, ipak nam je na njem raditi; a kako je i najvjještijem graditelju nastojanje, da svoju tečevinu naniže na slabi temelj ne trebam istom dokazivati.

I ako mi s toga nije tako težko za bjednika lugara (a u istinu težko mi jest) — to osjećam više radi same stvari, koja radi hrdjava temelja trpi, tim više, jer držim, da nije lugarsko pitanje tek ahilskom petom našeg šumarstva, već u istinu — velika i otvorena rana.

Do danas sam se zadovoljio motrenjem razvoja tog pitanja, pak ustanovio, da je čitavi niz nastojanja i borbe većim dielom ostao glas vapijućega, unatoč tomu što za stalno znadem da se o shodnom riešenju tog pitanja na našem vrhovnom mjestu radi.

Ne trebam za to drugog dokaza, do li one nedavne naredbe visoke kr. zem. vlade, kojom je ista udarila temelj reguliranju plaća lugara zemljištnih zajednica. Ona je naredba iz temelja stvar pomakla, te prenula mnoge u malodušnost zapale duše; na je nama — kako se bar na prvi mah čini — da tu naredbu koristno za stvar upotrebimo.

Nu, po mom nemjerodavnom mnjenju, nama se je — rekao bi gotovo palim, — pružila tek jedna ruka da se pridignemo, a slabi smo toliko, da nam treba pružiti — obje.

Jer dok nas od sgora pridižu, to nas natrag — poput more — sapinje »skupština ovlaštenika«, taj gorostas medju svima našima institucijama, s kojim, da na čisto izadješ, valja da si junak — baš od oka.

S toga ču odmah preći na stvar;

Uporedbom §§. 29. i 31. zakona o zemljišnim zajednicama proizlazi, da lugara namješta zastupstvo zem. zajednice. Uporedbom istih paragrafa ovo bi isto zastupstvo imalo i arondirati lugarije; te tako neznam — jer dalje oni parografi ne sbore, a drugih za to ne ima — tko lugaru određuje plaću, te izvan disciplinarnog postupka (za koji postoji propis) tko određuje ostala lugarska prava?

Kad nije druge — red je priznati, da je skupština ovlaštenika kompetentna glede lugarskih plaća; a jer ista prigodom sastava proračuna — što no rieč »posjeduje i sukno i škare« — i jer je veća vlast od svog zastupstva: skupština ima u rukama — bar indirektno ma sve, što se lugara tiče.

Onaj, koji drži, da uporedbom §§ 29. i 31. spomenutog zakona nije tomu tako, već da je jedini odbor vlastan glede lugarske stvari — čemu ču se i ja donekle pridružiti, jer se nisam stalno niti o jednom niti o drugom uvjerio — onaj, koji tako drži, optimista je u toj našoj stvari, te s toga ne mogu ako ne uzradovati se, budu li se snovi tog optimizma ikada izpunili. Velju snovi, jer me je nekoliko primjera iz vlastite prakse razočaralo, pa i ona, kad me je u pojedinoj i gdjekoj stvari minula — »skupštinska čaša«. Ggdjegod sam

naime do sada služio, mogao sam zastupstvo nagovoriti i sklonuti ga, da prizna tu i tu potrebu, nu veoma riedko sam doživio, da je zastupstvo radi te potrebe shodno zaključilo, — i to ne za to, jer bi takav zaključak štetan bio — zastupstvo je dapače uvjereni o njegovoj koristi — nu ne može, jer bi ga »skupština« dekapitirala — a po gdjekoji odbornik — slabić, boji se čak i tvornih napadaja, jer medju 2000 (dvje tisuće) ovlaštenika, što no ih imade n. pr. zemljишna zajednica Grobnik — nisu svi dobrijeni, dapače; dodji na skupštinu, pa kad u toj skupštini zastupstvo raportira — da mi vidiš hala i mejdana!

U ovim skupštinama — još o koječem i kako tako, ali o lugaru — baš nikako, po gotovo ako je taj revniji i ako baš po svojoj službenoj zakletvi radi. Ne ima ništa jednostavnijeg, da se to zbiva, kad se potegne u račun nepobitna činjenica, da skupštine veoma rado posjećuju šumoštetnici, te njeki od njih jedinom i proračunanom nakanom, da kod sastava proračuna odmazde lugaru, — jedni time, da se on za to i za to odpusti (kad je račun gotov za ništa, ne riedko za to jer je interpelanta radi šumskog kvara tužio) drugi time, da mu se snize beriva, a napokon treći — a to sam i sâm doživio — da zemljишnoj zajednici u obće lugara ne treba. Upravo u taj čas sam u posjedu jednog takovog zaključka, kojeg je stvorila skupština ovlaštenika ogromnom većinom glasova.

Ako i nije na skupštini uviek nadpolovična većina tarišuma (a često jest), to će uz ove neriedke pristati njihovi neporočni kumovi, strici, zetovi i t. d.

Doživih nadalje, da sam našao u službi lugara, koji je bio i nemarišan i nesposoban; nu kada sam ga pritegnuo na posao, on je počeo raditi — i upravo od volje raditi; s radom je postao i bolji i sposobniji, al je za to brao — istu plaću. Najzad se je taj lugar toliko oduševio, te je položio i izpit, i to s dobrim uspjehom, — al je brao i nadalje istu plaću. Moli, dokazuj, sve u taman! »ta šta će mu izpit i sposobnost« — bio je odgovor skupštine. Tako je naravno na kraju do

tog došlo, te se je lugar zahvalio i otišao u Ameriku. Sad ga je naslijedio čovjek, doduše marljiv, ali vrlo malo sposoban, i koji vjerojatno ne će nikad sposobniji biti, a svakako ne će biti u stanju, da izpit položi, nu za to ima — istu plaću, kano i onaj prvi.

Pa ne treba, da istom djeluju sami štetočinci — isto ćeš čuti i od većine ovlaštenika. Kod potonjih se je najme — bar u naših stranah — uvriježilo, izuzev dakako častne iznimke, da kod proračuna drže alfom i omegom, imalo svrhe ili ne imalo svrhe — štediti i štediti, pa i onda kad je sila i korist potrošiti. Tog se drže ne riedko i lugarevi prijatelji (biele vrane).

Sad će gdjetko reći: »ta uputi ih«. — Uzvraćam: »Uputi Ti stotine svakojakovića — ali se prije pomoli za strpljenje i da Ti Bog u skupštinskom zemljotresu sačuva duh i sluh«.

Gdjegod sam do sada službovao — riedkima uzetcima — malo tko od boljih i intelligentnijih dolazi u skupštine. Razloga imade sva sila, a najpače je uvjerenje, da će malo šta koristna postići; pa i ako — ono se natrpjeti kojegesa, što se nikom ne mili; a ne riedko podnjeti i po gdje-koju gorku; pa da bi od kog, već često od čeljadi, koja niti ne spada medju čestito družtvo.

A sada da Vam izpripovjedim jedan od najžalostnijih slučajeva, što sam ih ikad do sada doživio, i koji je uz druge, jedan od prvih razloga, da sam tako naoštrio pero.

U zemljistoj zajednici N. služi lugar X. već 27. godina, te je u zadnje vrieme službovanja na vidu toliko oslabio — ele malo i ne osliepio. Na žalost bolest bje neizlječiva.

Još bi bilo njekako, kad bi taj sirotan što imao, od česa bi bar bjedno proživiti mogao, ili kad bi bar toliko još sposoban bio, te se mogao inom zaradom njekako prehraniti.

Nu na žalost niti jedno, niti drugo, i tako, kad ode iz lugarije, dočekat će ga prosjački štap za uzdarje njegove 27-gođišnje mučne službe, koju je častno vršio kao uzor-značaja i službenika. Potonje dokazano je i time, što mu čast i nepo-

ročnost tacite priznaju i sami ovlaštenici već time, što ga nije nikad nitko tužio, niti spominjao u ime nevaljale službe, niti ikako drugačije.

Kod sastavka osnove proračuna nagovorih njekako zastupstvo — razumije se samo sobom izvan skupštine, — da tom bijednom slipecu-starcu dopita u osnovi proračuna primjerenu mirovinu, tim više, jer zemlj. zajednica financijalno dobro stoji i jer ima inače za ine humanitarne svrhe, zatim za poljepšanje crkve, nagrade N. i X. i volje i sredstava, što je medjutim i skupština potvrdila. Ako se može dati zato, ele uvjerih zastupstvo — i prinos za nesretnog službenika zemlj. zajednice ne će biti podnipošto manje vriedan i dostojan, nego li oni prvi humani doprinosi — ako prvospomenuti potonje čovjekoljubnom svrhom eventualno nenadkrili: »ta tko bi sliepca — svoga slugu u času najveće bjede i nesreće zapustio?«

Jedno, jer je na čelu zastupstva čestiti intelligentniji čovjek, koji me je živo podupro, a drugo, što je napokon pojedinac svih 9 zastupnika uvidio, da bi bio grijeh od čovjeka, koji bi i pseto nakon 27 godina službe, za to jer je osliepilo, iz kuće izagnao — bude mirovina u osnovi proračuna po zastupstvu jednoglasno prihvaćena.

Ali kad mi s onovom proračuna pred skupštinu! još ta stavka ne bje niti pročitana, a kamo li razložena — zače cika i bjesnilo: »Ne trebamo ga!« — »nikakve mirovine!« i nečuveno: »Valja ga otjerati iz službe — i to odmah« — i »neka ode, kud ga oči vode«. — »Milosrdniji« su dapače javno obećivali, da će tog sliepog lugara, kano budućeg prosjaka, kad im na prag dodje nahraniti kao i druge prosjake.

Badava se ja kinim, badava pročelnik zaklinje — tek tuj i tamo gdjetko kimne, da je uz nas, al se boji izjaviti — i tako bje odlučena lugareva propast.

A znate što je u stvari u glavnom bilo?

Prvi govornik od skupštinara bio je jedan od prvih tarisuma — onaj isti, kojeg je lugar, o kojem pričam, bar deset puta zbog šteta prijavio, zadnji put pred njekoliko mjeseci, za-

tekavši ga u polnoći s cielom mu skoro družinom, kako je već jednu jelu izradio u gradju, a drugu podsjecao, i time zajednici nanesao preko 50 kruna štete, zašto ga je i odsudilo.

Vrativši se nakon skupštine u ured, prizvah lugara, da se o stanju stvari porazgovorim. I nuto! iz lugarevih privatnih a kasnije i iz vjerodostojnih službenih podataka uvjerih se, da je lugar samo u zadnjih 5 godina službe iz te zem. zajednice obtužio radi šumskog kvara nješto oko 800 šumoštetnika. A dok imade zajednica nješto oko 250 ovlaštenika . . . ne treba da dalje govorim.

Evo ti dakle ubogi, stari slugo plaće od gospode »službodavaca«! Zaglaviti si svakako morao; jer da nisi vršio službe pošteno i bez obzira — bila bi Te oblast i izgubio bi bio glas i obraz; a ovako jer si vršio svoju dužnost, spasio si sebi dođuše poštenje i čast, al ćeš zato, možda sliep, umrieti od glada!

Ima li što užasnijeg? Gdje je još mjesto na svetu, gdje je poročniku i osudjenom dana tako podesna zgoda — sve u ime »autonomije« — da se osvećuje poštenom čovjeku?

Drugačije bi to išlo s odborom, u koje se ne bi smjelo tarišume birati. Išlo bi tuj i s toga zgodnije, što će čovjek svakako laglje uputiti petoricu ili desetoricu, makar i odpornih, ali inako neporočnih ljudi, nego li masu od stotine i stotine, medju kojim imade svakojakih.

Ja medjutim nisam sustao u nazočnom slučaju, te mi je izvjestiti, da je kot. oblast mojim posredovanjem ukinula predspomenuti famozni zaključak. Medjutim ne sustaše niti tarišume, već izvedoše proti rješitbi kot. oblasti utok, upraviv ga na žup. upravni odbor. Taj utok bude u drugoj molbi uvažen i napadnuta rješitba kotarske oblasti ukinuta, jer da nije zahtjev oblasti na zakonu osnovan, a zemljишna zajednica topogledno posve autonomna. Meni je dakako bilo u stvari još najgorje, jer sam bio tako prisiljen po §. 12. zakona o šumah pod osobitim javnim nadzorom predložiti nesretnika radi sljepoće na odustup iz službe, jer će mi inače šuma pasti pod sjekirama

onih istih, koji lugara namještaju i njegovom sudbinom gospodare. A kako je to težko, ne trebam istom spominjati, kad se sjetim, da je tom unesrećenom čovjeku, onih 40 kruna mješevno isto tako potrebno za život i isto tako odlučno za njegovu eksistenciju, kao i sustavna beriva onomu iz kojeg činovnog razreda.

Doživio sam nadalje, da je kod lugara N. bilo mnogo šumskih šteta, za koje je — sva je prilika znao, ili bar znati morao — ali ih prijavio nije. Taj broj je bio dapače tako velik, da je nadmašivač broj onih šteta, koje je prijavio.

Kad je o tom došlo do razgovora u skupštini ovlaštenika, zaključi ova, da se preko toga predje na dnevni red, — dapače — neka se taj »čestiti« lugar, pošto bje do tad privremen, definitivnim imenuje.

Zadivilo me je kod toga samo to, da tom zaključku nije ni jedan od ovlaštenika prigovarao, jer mi je polag broja prisutnih bilo nevjerojatno, da su svi šumoštetnici. Zaključio sam po tom jednu jedinu mogućnost: Bilo je tu mnogo rođaka i svojte ljudi od šumskog zanata.

Poznam za tim skupštine, s kojima ćeš sve dokončati — samo lugaru plaća dole! Ima nadalje takovih, kojim lugara u obće ne treba; pa bi im po tom jedino tako ugodio, da onog, koji sada služi što više naganjaš globama i iztragama.

Neznam kako je drugdje, nego u županiji modruško-riečkoj imade tako velikih zem. zajednica, da je izvan dvojbe, da će se na svakoj skupštini, gdje se o lugaru radi, nalaziti i znatan broj šumoštetnika, koji navadno svojom energijom, a gdjekad i svojom »većinom glasova« uspievaju. Primjeri: zem. zajednica Grobnik ima oko 2000 (dvije tisuće) ovlaštenika, Mrkopalj oko 400 (četiri stotine), Lokve oko 300 (tri stotine), Delnice isto toliko i t. d. tako, da je izvjestno, da će u tako velikim brojevima biti i znatan broj šumoštetnika.

Iz sveg navedenog sljedi, po mom skromnom mnienju, neobhodno nuždan zaključak:

I. Da hrv.-slav. šumarsko društvo podnese obrazloženu veoma prešnu predstavku na visoku kr.

zemaljsku vladu, da ista blagoudostoji normirati ili sama ili da to kod visokog sabora izhodi, da se normira, da skupštine ovlaštenika ne imaju absolutno nikakove kompetencije niti glede namještanja lugara, nitiglede opredjeljenja njihove službe i obsega čuvarije, nitiglede plaće, niti glede svih inih lugarskih novčanih pripadaka, već da se to polag niže razpoloženog drugim povjerava.*

* * *

Imam u mojem kotaru izmedju inih tri zemljistne zajednice, koje materijalno stoje, malo ne, da ne može biti gorje — nu svaka svog lugara ima. Dočim u našim stranama — Primorju i Gorskom kotaru ne će niti poslednja starica, da ide na rad bez nadnica — ma bar 1 krune, to skupštine ovlaštenika tih z. z. namještaju lugare s dnevnih — 60 filira.

Razmјerno njihovim dohodcima moram priznati, da je i to, što daju — mnogo; nu skoro bi učinili bolje, da ne daju — ništa.

Iz naših je naime strana sve, što je iole sposobno, bud u Americi kroz godine i godine, bud u Posavini i Podunavlju kroz veći dio svog života (tek se na proljeće i u ljeti kući враća). Nitko ovih niti ne sanja na tu lugariju; odriješitije bi i uvriedio, da im je ponuđiš.

Nije s toga nikakovo čudo, da u tu službu namještamo dotično bijasmo prisiljeni namještavati »novake«, koji bi se cjenili mladićima, kad bi brojili bar 60 godina — nu koji još za nuždu vucare noge za sobom. Kad je malo više sreće, kompetirati će gdjekad i mlađi i sposobniji čovjek, nu koji će se tad sjegurno za mjesec dva zahvaliti, jer će ga šumar ili oblast

* Predlažem, kano član šumarskog društva, da se pojedine po članovima objedanjene razprave u »Šum. listu« u kojim stoji petit da se skupštini društva na uredovanje podnesu — doista skupštini i dostave. Odnosna razprava u „Š. L.“ imala bi biti i obrazloženjem predloga, po čem bi se u buduće u našim skupštinstvima većim zanimanjem i uspjehom radio.

na to prisiliti — ili ako je vriedniji, otići će sam — a to je kanio i tada, kad je u službu stupio, ne želeć da doma bezposlen sjedi, dok mu pašuš za Ameriku ne stigne ili dok mu se sgodnija sgoda drugdje ne namjeri.

I tako se tuj igramo : jer se je prvi radi staraćke obnemoglosti zahvalio; onaj drugi šumu mjesto čuvao — krao ; i napokon onaj treći uvukao se u tu službu samo s toga, jer slučajno bolje zarade ne ima, nadom da će ipak takovu u brzo doseći — što mu u pravilu, kraj takove plaće, kako je tu lugarska, za rukom i polazi.

Ele reći će tkogod : »Eno Ti one visokovladne naredbe, koja ovlaštuje političke oblasti i bez pitanja z. zajednica, da plaće same povise, kako mjestne prilike zahtjevaju i po tom prinukaj zajednice, da namjeste lugara s plaćom, kako mjestu i svrsi odgovara«.

To se ali neda, jer sam već gore kazao, da su te zajednice siromašne, kod česa naročito naglašujem, da su i te lugarske plaće, kako ih sada daju, razmijerno i preveliki trošak u razmjeru prema dohodeima, koje iz šume primaju i š njima razpolazu.

Nije mi dakle preostalo druge, već arondirati lugarije, što je u tom slučaju tim laglje bilo, što šume tih z. z. neposredno jedna s drugom medjaše, a čitavi obseg svih trijuh nije veći od 2500 jutara. Mjesto sadanje trojice namjestiti ēu dvojicu, te uz neznatnu povišicu vrhu onoga, što sada trojica bere, platiti ēu s tim dvojicu, te mjesto trih sada nevoljnih lugara, imati dva — al čovjeka! Pomislih osim toga: biti će tako laglje meni; biti će pravo z. zajednicam, jer će uz valjanije sile biti sjegurnije za zaštitu svoje imovine, a ne će pored toga puno više, eventualno ništa više plaćati; biti će konačno — a to je glavno — na uhar šumi, jer će kroza nju prolaziti, štititi je, kultivirati i razumjeti u posao onaj, koji umije — a ne ko do sada, gdje očajavam s lugarom, koji šumom ide, ali je gotovo niti ne vidi.

Smišljeno učinjeno! Kr. kot. oblast delnička izda temeljem tih predloga odluku za arondiranje čuvarija u tim z. zajednicama;

odredi tom istom odlukom organizaciju i beriva lugarskog osoblja — sve u vjeri polučiti će svrhu! — Al kad tamo: z. zajednice odgovoriše — utokom, jer da nije ništa bolje, nego li bi do sada bilo!

Za kratko vrieme stiže na taj utok rješitba županijskog upravnog odbora, koji uvaživ utok, ukine spomenutu rješitu kot. oblasti, jer da ne ima zakonitog temelja odredbi spomenute oblasti.

I tako ostasmo — pri starom.

Meni ne osta drugo, nego resignirati uvjerenjem, da ne trebam zdvajati, ima li mi valjan lugar srez, da ga niti u dva dana obići ne može (a takovih lugara u mom kotaru i imam, te se ne žacam reći, da ih ne bi mienjao i za veoma vrstne kod države, gospoštije i krajiških imovnih obćina — al su plaćeni), već zdvajam s kukaveljom, koji ga može u dan i tri puta obići.

Kada se dakle arondacijama, — gdje su iste naime izvedive, ne samo ne csteće financijalna strana zajednice, već nasuprot uz razmjerno preneznatne žrtve osjegurava imovina njezina, — držim umjestnim predlog:

II. Da hrv. slav. šumarsko društvo podnese obrazloženu, veoma prešnu predstavku visokoj kr. zem. vladu, da ista blagoudostoji normirati, da su zem. zajednice dužne i obvezane namjestiti lugarsko osoblje, temeljem provedene u tu svrhu arondacije njihovih šumskih posjeda. Nadalje, da istodobno ista visoka kr. zemalj. vlada blagoizvoli odrediti, da će takovu arondaciju provesti političke oblasti i bez saslušanja interesiranih z. zajednica.

Ne mogu naime nikako pristati, da se i tuj dade zajednicam glasa, jer je pitanje takove arondacije stvar stručnjaka.

Mislim, da će se tim mojim uvjerenjem složiti i jurista, jer kako se je moglo normativnom naredbom od 4. ožujka 1871. broj 2144. dozvoliti upravnim oblastima bez saslušanja urb.

občina (z. zajednica) da same te oblasti odrede obseg bivšeg nekada obč. šumara, tako — sasma istim putem, imale bi se arondirati sada obč. lugarije.

Opravdano je to i s toga, jer se radi o obsegu one institucije, koja stoji nad svojim gospodarom. Lugar je najme zem. zajednice u istom odnošaju prama svom službodavcu, dakle zem. zajednici, u kom je i sudac prama državi. Jer prem sudca država plaća, on će ju ipak, ako je kriva i obtužena odsuditi, jednako kano i lugar obtužiti gospodara ili bar većinu onih, koji takovog predstavljaju i koji na žalost nisu bez poroka — na vlastitoj si imovini.

S tog bi upravo razloga trebalo lugare što više emancipirati od zem. zajednica.

Kad bi tako proveli arondacije lugarija, moglo bi se misliti tada i na reguliranje lugarskih beriva. A da je i to neobhodno nuždno, dokazano je već tim, što od lugara danomice više zahtjevamo. Evo: ustrajamo lugarnice, tražimo izpite, za izpite praksu i t. d. Napokon i duh vremena, a uz taj duh i narav službe zahljevaju da se radnik, bio on na kojem mu draga polju plati prama zahtjevima, kako ih na nj postavljaju okolina i prilike, od kojih i u kojima živi.

Nije li s toga gotovo smiešno čitati natječaj — da će se kod zem. zajednice N. N. namjestiti lugar s godišnjih 100 K. uz obvezu, da kompetenat položi niži »državni« izpit?

Time omalovažujemo: ili izpit, ili lugarstvo — a kroza to i sami sebe.

Kod uredjenja lugarskih beriva imali bi se osvrnuti na svekolike dužnosti lugarske službe i ostale — nestručare, koji utječu na naše postajanje oslobođiti predsuda, da nije lugar ono, za što se navadno drži — t. j. samo čuvar šume, — već da je on tuj, da provede kulture, upućuje i nadzire šumske radnike, ogaja šumske vrtove i presadnice; kod prodaja uz naknadne premjerbe odčitava dimenzije i tim utječe na finansijski obračun, kad zem. zajednica i trgovac o hiljadama

zbore; uzdržaje i bdiće nad medjama i prvi konstatira prijavom usurpacije; pravi je cestar i nadcestar kod izgradnje šumskih cesta i puteva; on nadgleda oko radnja u bujicama, njihovih zagrada i u vododerinama; vatropoža je kod šumskih požara i prvak dok šumar ne stigne, kad se o vriednosti na hiljade kod takve nesreće radi; razredjivač je doznačenih ovlašteničkih koristi — i ne bez male odgovornosti, kad se takovim ovlaštenici žirenjem, drvarijom, pašom okorisćuju; dogodice je u doticaju s industrijalnim poduzećima, jer mu je u šumi n. pr. tvornica tanina ili rudokop; tehnolog je kod izradbe dužica, šlipera, dasaka, jarbola i bordunala — i prama kupoprodajnom ugovoru, ako je naknadna premjerba tuj — prvi, koji gleda, je li radnici i priglednici trgovca izradjuju stabla u sortimente i dielove polag ugovora (jer će šumar istom na premjerbu stići) i uznastojati, da kod tog njegov službodavac netrpi ili barma na vrieme odkloniti sporove i neugodnosti. I sad istom možda treba, da on znade: naredbe i zakone o lovnu, javnoj straži, kućnoj premetačini, zapljeni, obdržavanju reda na pilanama, nadležnost šumskog prestupka i prekršaja, sastaviti izvještaj i prijavu, eventualno tuj izračunati omanju površinu usurpirana tla, ili ustanoviti kubaturu drvenine i t. d.

To dakle nije spremom občinski pandur, kako se to navadno misli i drži.

I pored svega toga dajemo mu 10—20 Kruuna mjesečno. Konačno evo mu na vrat do kojih 500 ovlaštenika, među ovima i liepi broj tarišana, da mu plaću kroje i u ime autonomije z. z. zasladiju i onako nevoljni krušac, kako već oni umiju i znadu.

Reći će mi se, da sam sa svojima željama suviše daleko prošao i da sam protiv autonomije zemlj. zajednice. — Nisam već samo proti onakvoj, koja onemogućuje razumno gospodarstvo sa šumom, tim najvažnijim dobrom zajednice.

Očito je po tom, da bi tu imala imati rieč samo zemaljska vlast i — nitko drugi.

Pa ako se tako usavršenim redarstvom unapredajuju interesi zajednica, već kroz to da je u rukama najvaljanije obrane

— neznam što bi ih imalo žaliti, kad ne bi bile autonomne u stvari namještanja lugara?

To za stalno ne bi žalilo pojedinca, čim mu se time nedira u njegovo materijalno imanje i isti u toime nerazmjerne neobterećuje; velju pojedinca stoga, jer taj nepodpada kano punoljetnik državnom nadzoru; pa zašto da onda žalitu moralnu korporaciju, koja se po ustanovama gradjanskog zakona računa medju maloljetnike i kroza to podpada i onako tutorstvu državne oblasti?

Odavle jasno sljedi, da bi nakon arondacije čuvarija imalo usljediti ustrojstvo i uredjenje lugarskih beriva, i to po zemaljskoj vlasti, isto onako, kako je zemaljska vlast autonomnim upravnim obćinam normirala plaće pučkih učitelja. Ovo sve — arondacija, čuvarija i uredjenje beriva lugarskih — moglo bi se pravno opravdati. Jer ako se autonomnoj z zajednicu može diktirati šumska uprava, na koliko joj ista nevalja, — zašto i kako da joj se nediktira obrana i sigurnost njezine imovine, tim prije, jer i najvaljanija uprava šuma, ako joj šume nisu zaštićene od haranja — ne vriedi mnogo.

Spomenuo sam netom, da imam lugara z. zajednica, koji i po znanju i po spremi — i po svemu — samo ne po placi nadkriljuju lugare ovdješnjih vlastelina i istog državnog šumskog erara.

Ovo su lugari bolje stojećih z. zajednica; ali i oni, koji su svoju karijeru zaključili s mjesecnih 50—55 Kruna — i nikada više dalje. Kakvog li onda čuda, da mi sve to osoblje, nakon što je propisani izpit položilo, nastoji iz petnih žila i otimlje se, da ode u službu države? — Po tom je očito, da ja neuzgajam lugare za z. zajednice, dotično za se, već će sve te plodove mirno i bez truda pokupiti njetko treći — država.

Ja sam dakle indirekte učitelj njezinih budućih lugara; a za odštetu — školatiću dalje druge, i kad budu muče, osta-

viti će pusto tlo z. zajednice. I to sve je i tada, gdje su zajednice i prostrane i daju posla, dotično jedna jedina namješta njih više lugara — i napokon i takove zajednice, koje su razmjerno bogatije od države.

Sa svim tim ne mislim, da bi se nakon provedenih arondacija lugarija imala svuda urediti jednolična plaća, jer uvidjam, da će se i nakon provedenih arondacija pokazati, da tuj i tamo ne će moći i više udruženih zajednica platiti jednog lugara onoliko, koliko će možda njeka druga sama. S tog bi prije svega trebalo, da se urede plaćevni razredi, kako bi isti svrsi najhodnije mjestnim prilikam i mogućtvu službodavaca izvjetnog područja odgovarali. Tako bi n. pr. nakon provedenih arondacija obzirom na iztaknuto odredio jedan lugarski status za osoblje kr. šumarskih političkih kotara Fužine i Delnice, i dalje odredio, da se ovdje lugari I. razreda plate s godišnjih 900 K, II. razreda 800 K, III. razreda 700, IV. razreda 600 i V. sa 500 K, time da se za to područje vodi status lugara, polag kojega će se moći lugar unutar tog područja premještivati, i u koliko ima sposobnosti u veći plaćevni stupanj promicati.

Sa svih navedenih zato razloga predlažem:

III. Da hrv.-slavon. šumarsko društvo podneće obrazloženu, veoma prešnu predstavku visokoj kr. zem. vladu, da ista blagoudostoji normirati, da su županijski upravni odbori, nakon provedenih pod II. spomenutih arondacija, dužni saslušav i pravomoćno rješiv mnjenja z. zajednica, koliko iste mogu za šumsku obranu, dotično za lugarska beriva doprinjeti, sastaviti za svoje područje plaćevne pojase izvjetnih županijskih dielova, za koje bi se kod središnje vlasti vodio lugarski status. Nadalje moli se normirati, da se pojedini lugarmože unutar svog plaćenog područja, dotično statusa premjestiti i pro-

m a k n u t i p o o d r e d b i s a m e p o l i t i č k e v l a s t i ,
k o j o j s u s e t o p o g l e d n o j o d r e d b i , b e z d a l n j e g
u t j e c a j a , d u ž n e z . z a j e d n i c e p o k o r i t i .

Kad bi sve to, što predložih, i postigli, mislim, da bi onda mogli govoriti o uredjenju lugarske službe, unatoč tomu, da bi ostalo još pitanje o daljnoj obskrbi na strani. Pitanje obskrbe izbilo je u naše vrieme upravo svom silom na površje, te gotovo niti ne ima niti stranke, dà, niti iole većih skupina, koje nisu kako tako obskrbile svoje članove za dobu njihove nesposobnosti za privredu.

Dok se dakle drugdje brinu za to pitanje i uredjuju ga čak za vrieme izvan službe, kod lugara z. zajednice nije ono dapače uredjeno niti vrieme same službe, a kroz to niti služba sama.

Nu da su z. zajednice dužne svoje lugare za slučaj one-moglosti i nesposobnosti istih za vršenje službe obskrbljivati, uvidjam i sam, da je nemoguće. Ova naime stvar — bar za sada — stoji do lugara samih.

Ja sam za tu svrhu u mom kotaru — razumije se pravom područnih mi lugara — uredio „kotarsku lugarsku pri-pomoćnu zakladu“, koja se stvara a) iz pristupnine pojedinog lugara — jednoč za svagda sa 10 K; b) 3% godišnjeg dopri-nosa od stalnih lugarskih beriva; c) dobrovoljnih doprinosa zemaljskih zajednica, koji potiču ili z) izravno, kano takovi votirani, ili β) prigodom kojeg koristnog poduzeća unutar zemalj. zajednice, i napokon d) iz rednih lugarskih globa.

Prama tomu eno mojih zaključaka, koji nisu niti malo optimistični :

Svih lugara ima 14 s ukupnimi godišnjimi berivi od 7080 K, a svih z. zajednica ima 11, te uslijed toga predvidjam za stalno u godini 1903.:

1.	na način pod a)	spomenut	.	.	.	140	K	—	fl.
2.	„	„	b)	„	.	212	K	40	„
3.	„	„	c)	z)	„	.	.	—	pod
									najgornjom predpostavom, da će svaka z.
									zajednica doznačiti samo 5 K
									55 K
									— „
							Iznos	. 407	K 40 „

Prenos . 407 K 40 „

4. na način pod c) β) spomenut, gdje smo uobičajili, da od šumskih prodaja, koje prosjekom godišnje 10.000 K minimum donašaju, plaća $\frac{1}{4}\%$ kupac, a $\frac{1}{4}\%$ prodavaoc t. j. z. zajednica ili $\frac{1}{2}\%$ od 10.000 50 K — „ svega u g. 1903 457 K 40 fil.

U buduće doticati će godišnje jednakoj toliki iznosi, odbiv samo onaj pod 1. spomenut, dakle 307 K 40 fil.

Da bude i pesimisti pravo, obaljujem prihod god. 1903. od 457 K 40 fil. na 300 K, a prihode sljedećih godina od 307 K 40 fil. na 200 K, i tim dolazim do uvjerenja, da imam još uvjek dovoljno za početak, koji će me po vremenu ovlastiti, da tu svoju osnovu proširim.

U smislu štatuta ne bi se smjelo u nijednom slučaju u prvih 10 godina trošiti više od 30% godišnjeg prihoda (i to samo za neodoljivo prešne podpore). Po tom će imati nakon 10 godina uz 4% :

$$300 \cdot 1.04^{10} + \frac{200 (1.04^{10} - 1)}{0.04} = 2845 \text{ K } 28 \text{ fil.}$$

Ne velim, da je to mnogo; ali je svakako i više nego mnogo prama onomu, kako sada stojimo i kako se drugačije neda — bar ne znam kako — pomoći i početi.

Cielom ovom odjelku razpravice jest po tom svrha, da se lugari izuzmu izpod nadležnosti skupštine ovlaštenika i zatim da se lugarije arondiraju, a onda redom nastavi ono, što sam dalje i nakon toga razložio. Na temelju pak erpljenog izkustva konačno reći mi je: Nebojte se arondacijom dobljenih možda i prevelikih srezova (lugarija), jer je bolje da ljudini povjerite i 5000 jutara površine, nego li tek kakvom skorojeviću 500.

* * *

Sada da prozboram koju o šumarima političke uprave nakon provedene organizacije.

Poslje ove red nam je onim, koji smo proživili vrieme prije i poslje nje, da priznamo, da nam je obzirom na budućnost i sadanje stalno namještenje bolje, nego li nam je bilo.

Glede svega ostaloga ne časim odmah izjaviti, da nam je — bar za sada — gorje.

U strogo službenom pogledu — prije su nam svagdje odbornici kumovali, dok imamo zato sada sa svim svjetom, i to baš posla od ruke. Ponajprije „skupština ovlaštenika“, gdje se sve živo podiže za začin tvojeg poslovanja — sve od golobradca do siedog starca u selu. To će sve skupa, ako ne drugo, a ono bar vidirati načelnik i bilježnik. Zatim će doći predstojnik, ili pristav ili perovodni vježbenik s paragrafom.

Kako riedko kada, ili skoro nikada o ničem ne odlučujemo, valja da to sve odpravimo županiji. Nu niti tu nije šumar bez družtva, jer valja da svoju kaže županijski upravni odbor; a radi li se o kakvoj sitnici — prehvatu od 100 m.³ ili od tudjenjū njekoliko hvati pašnjaka — onda će ići stvar i do vlade.

Pored svega toga nije mi niti na kraj pameti, da štošta od svega toga nevalja, dapače: u teoriji stvar je to savršena u punom smislu rieči, nu u praksi neriedko: težka nevolja i muka.

Budem li s toga uspjeo, da dokažem ono, što tvrdim, bar u manjem dielu, činiti će mi se, da sam polučio sve, već po onoj: zrno do zrna. S toga će rado i što izerpljivije govoriti:

1. O instituciji skupštine ovlaštenika u zem. zajednicama i autonomiji istih;

2. O reambulacijah i rektificiranju medja i uredjenju gospodarstva u zem. zajednicah;

3. O našim — šumarskim — upravnim odnošajima i potrebi preustrojstva istih;

4. O našim plaćama, karijerama i medjusobnim našim odnošajima.

ad I. Vlastničtv te s njim skopčana prava i dužnosti izvan sumnje su istovjetna u krajiškim imovnim občinama i u našim zem. zajednicama. Usljed toga dolazim do zaključka, da naša zem. zajednica u starom provincijalu nije ništa drugo, nego krajiška imovna občina — dakako u miniaturi.

Ako je tomu tako, a za cielo držim da jest: kako onda, da nemaju te obje jednake institucije i jednakih ustrojstva i propisa? Zašto ne ima onda krajiška imovna občina takodjer instituciju »skupštine ovlaštenika«?

Imamo nadalje i drugih korporacija i moralnih tiela, gdje je ovlašteni zainteresiran, a ipak ne ima prava glasa, već ga u smislu norma drugi njetko zastupa.

Tako smo n. pr. mi svi državljeni, pa zašto nas se ne zove u skupštinu, kad se ima razpoložiti s našom imovinom, n. pr. državnom šumom?

Odgovor je jasan: jer to, i koliko poželjeno i opravdano, je neizvedivo, jer gdje, kako i na koji način da se hiljade i milijuni posakupe i kako da praktično bez gubitka vremena i bez nesuglasja provedu ono, što što se od njih očekuje?

I to je posve u redu, jer bi bio naprsto absurdum, kad bi njetko i samo pomislio sazvati u skupštinu n. pr. 20.000 ovlaštenika njeke krajiške imovne občine.

Pošto pako zem. zajednice imadu daleko manje takovih ovlaštenika, dakle jest ta institucija u praksi i izvediva. Tako bi imao glasiti odgovor na moje gornje pitanje.

Ajde da vidimo, je li nas taj odgovor zadovoljiti može.

Vidio sam i doživio u praksi, da imade zem. zajednica s razmjerno isto tolikim ogromnim brojem ovlaštenika, da nije niti malo izgleda, da bi se pored tolikog broja moglo čak i pomisliti na skupštinarenje. Evo vam brojeva ovlaštenika (koliko sam ih mogao od prilike pokupiti kroz moju 10-godišnju praksu: Zem. zajednica Grobnik 2000 (dvie tisuće, ova se z. zajednica prostire, dotično obuhvaća pučanstvo trih upravnih občina); nadalje z. zajednica Mrkopalj sa 400, Lokve sa 300, Delnice 300, Hreljin oko 500 ovlaštenika i t. d. Sad si pomislite Grobničku skupštinu sa 2000 ljudi! Što će biti, kad se toliko seljaka okupi i dobrih i poročnih, umnih, a biti će u tolikom broju i netrieznih? Napokon već samo konstituiranje takove skupštine i razmjera ovlaštenja pojedinaca valjalo bi da potraje, prije nego li se predje na dnevni red, bar dva do tri dana.

Jednom sam bio osobno na takovoj skupštini, gdje ih se sabralo nješto oko 600. Prije svega nismo mogli naći u cielom selu prostorije, gdje bi se svi mogli sakupiti, i tako skupštinarnismo — Bogu hvala, da nije kiše onog dana bilo — pod vedrim nebom. Od 30 točaka, što no ih je na dnevnom redu bilo, ne riešimo nijedne, unatoč tomu, da smo se inače liepo medjusobno ponašali kroz puna 4 sata.

Do svrhe naime nismo došli s toga, što nije bilo niti jednog ciglog trenutka, a da nije bar 50 govornika istodobno govorilo.

Čestitim inače ovim ljudem nismo mogli nikako ništa dokazati već radi zaglušne halabuke, a da niti ne govorim o tom, da bi bilo u takvom družtvu smješno svako pozivanje na parlamentarne uredbe.

Do sljedeće skupštine, koja se je morala sazvati, jer ova nije dokončala a ma upravo ništa, minulo je njekoliko tjedana. Sad nam tek podje za rukom domoći se pravovaljane skupštine, jer smo u oglasu izrično rekli, da će se druga skupština obdržavati bez obzira na broj prisutnih i da ćemo, ako na toj drugoj skupštini ne bude reda, postaviti upravitelja.

Na tu pravovaljanu skupštinu prispjelo je od svih 2000 nešto oko 30 ovlaštenika, i ti su rješili dnevni red. Da je kojom nesrećom svih 2000 ovlaštenika na skupštinu došlo, ne treba dvojiti niti časa, da ne bi bili i opet dokončali ničesa.

Medjutim su — dakako bez obzira na naša skupštinarena — ciene drva na tržištu znatno pale, i tako mi radi one prvospolnenute skupštine zakasnismo s našom zalistom na trg, razumije se na financijalnu štetu zem. zajednice.

Malo imade institucija na svjetu, koja ne razlikuje svojih članova obzirom na njihova prava, jesu li oni ili nisu poročni.

Kod svih skoro svjetskih uredbah pazi se na to, da nijedan član te uredbe ne bude judex in propria causa, a još više na to, da poročnik ne bude u zboru i tvoru ono isto, što i drug mu neporočnik. Mi imamo nasuprot zem. zajednica, koje broje liepi broj svojih ovlaštenika, kojim je mnogo prječije i draže

skupnu imovinu oštećivati, dakako u svom interesu, nego li si na skupštini glavu trti, kako bi zajedničku imovinu unapredili. Nisu nadalje osamiljeni slučajevi, da se u skupštini mora dati mjesta i glasa onim, kojim se inače društvo rado ugiba i kojih se izjave inače ili na prosto ne slušaju ili se uzimaju, što no rječ : cum grano salis.

Ako baš i naknadna norma protjera takove individue iz skupštine, još mi je uvjek u rezervi pitanje: a tko da i na koji način i kako da bez gubitka vremena takove ustanovi, kad se ih onako i opet 500—600 svakojakih okupi? Prije skupština-renja valjalo bi veći dio razpoloživog vremena potrošiti na takova examina; i najzad tko jamči za mir i rezultat?

Nadalje se neriedko čuju prigovori, da u skupštinama go-vore i oni, koji se grade, da su ovlašteni, a u istinu nisu. Treba i to u skupštini ustanoviti; a tko će i u koliko vremena kraj navale tolike mase?

Ima zatim zajednica, gdje u obće velike većine ovlašte-nika niti ne ima kod kuće po veći dio godine, a gdjekojih, i tih je mnogo, i po više godina. To su u prvom slučaju kod nas — u Gorskem kotaru i Primorju — šumski radnici, koji su svake godine počam od 15. rujna pa 1. svibnja odsutni na zaradi u Bosni, Slavoniji i Magjarskoj, a u drugom slučaju naši Amerikanci.

Prama tomu kod nas gotovo niti nije moguće i samo posmisliti na pravodobni sastav proračuna zajednice, jer se mora predpostaviti, da je u spomenutom razdoblju odsutno više nego 75% ovlaštenika, dakle o nadpolovičnoj većini ne ima niti go-vora. Usljed tog se je nadležno višeputa poželilo, da se obzirom na tu okolnost skupštinarji po njekom stalnom redu, n. pr. da se obdržavaju skupštine u proljeću i jeseni, kao i kod žu-panija. Ovo bi na prosto u praksi za uređovanje i interesa zajednice vrlo teretno, da, i štetenosno bilo, jer se tečajem godine nagomila sva sila prešnih pitanja, koja se moraju odmah i rješiti, po tom i skupštinariti, ne u godini, kako se želi dvaputa, već deset i višeputa. Tako se n. pr. u praksi

neriedko dogadja, da je proračun zem. zajednice na vrieme i pravovaljano po skupštini sastavljen, nu oblast ga je morala u kojećem preinačiti i izreći topoglednu svoju prvomolbenu odluku. Ovu okolnost valja naravno u smislu propisa radi pravomoćnosti skupštini doznaniti; a da proračun dospije na vrieme, o d m a h i ponovnu skupštinu sazivati. Ova druga skupština nije se zadovoljila prvomolbenom odlukom, već je uložila utok na drugu instanciju. Red je sada, čim stigne drugomolbeno rješenje, i opet treću skupštinu sazivati, da se izjavi, da li se tom drugom rješitbom zadovoljava ili će eventualno utočiti na treću instanciju.

Ali onamo, kad si sazvao tu treću skupštinu, ne ima velike većine ovlaštenih, jer su otišli medjutim na zaradu u Slavoniju. Sada naravno ne preostaje drugo, nego ili čekati, dok se odsutni povrate ili uredovati s огромnom manjinom. Očito je, da nije niti jedno niti drugo u redu. A kad je tomu tako — a u istinu jest — zašto se onda djelokrug zastupstva ne proširi i ne izadje već jednoć na kraj tom stanju, koje se ne može držati?

Dogodilo se je uslied spomenutoga već i to, da se je — sve u ime skupštinarenja — moralo propustiti koristno vrieme u kojem je i interes zajednice i prešni predmet na uštrb zajednice otišao gotovo u nepovrate, te se gotovo nikako više kasnije nadoknaditi dao nije.

Uz sve to očito je, da trpi i šumarstvo i uprava, jer pravo Englez veli, da je vrieme novac.

Držim nadalje, da je dužnost koli zem. zajednice same, toli i nadzornih joj vlasti, da u prvom redu rade i skrbe, kako da si zem. zajednica svoju glavnici što bolje osjegura, a potom i dalje umnožava. U drugu ruku znamo, da je šuma onakva glavnica, koja od vremena do vremena fluktuirala, njena vrijednost čas raste, a čas pada, a na žalost znade i za duga vremena pasti, da te kano gospodara te glavnice od muke i brige što no rječ sve trnci obilaze. Tako su se n. pr. kod nas u Gorskem kotaru i Primorju predlani drvotržci, rekao bi, sve

otimali, malo ne i počupali za četinjačom, a ma plaćali, kano da je pozlaćena.

Medjutim naše skupštine nisu imale tada priečijega posla, već njekako jadno podmiriv troškove proračunom izkazane, porazdjliti jelovu gradju medju ovlaštenike, i to bez obzira, da li takova pojedincu treba ili ne treba.

Sad su nasuprot ciene četinjači pale za 30 i više %, a sva je prilika, da će žalibože kod toga još razmjerno dugo i dugo ostati.

Takovu će krizu lahko preboljeti država ili veliki kapitalisti, nu mala i slaba jedna zajednica, koja tek životari, imati će lep broj godina pred sobom, da joj prodje u zaborav, ako ne drugo, već znatni gubitak kamata, da niti ne govorim o još znatnijem dielu glavnice. Hvala zato idealnoj autonomiji zem. zajednica i njenom »zabrinutom« forumu — skupštini, tom neredkom stjecištu tarišuma i isto takovom egoističnih spekulana.

Ovamo u nas ima zem. zajednica, ovlaštenici kojih — to spominjem za Primorje — gotovo niti ne reflektiraju na isto ogrievno drvo, a zatim gotovo svim skupa, ili bar ogromnoj većini ovlaštenika, ne treba gradje. Nu unatoč tomu kod nas sliedi zaključak za zaklučkom, da se gradja medju ovlaštenike podieli, a znatno manji dio iste unovči. A znate li zašto? To je zato, da tada ovlaštenik tim laglje i sjegurnije gradju proda, pa makar i za 10 kruna, dočim bi istu zajednica javnom dražbom u pravilu — i to se u vjek i događa — bar za 25—50 i više % u korist cjeline skuplje unovčila. I to se ne da nikako zatrvi, jer je puk i suviše zagrezao u uvjerenju, da je tako bolje; bolje najme, da su novci pojedinom u žepu, makar ih i manje bilo, nego li da ih je više, a občinskoj, dočinno blagajni zem. zajednice. Vrlo je vjerojatno, da za to koristi i gdjekoji šumski trgovčić, koji je ujedno i vjerovnik liepog broja ovlaštenika, koji će dakako — i onako u načelu zato — biti za diobu gradje i time svom vjerovniku omogućiti, da od njih pokupuje gradju za 20—50% jeftinije, nego li bi stojala na javnoj, pod nadzorom oblasti stojećoj dražbi.

U Krajini nasuprot ne smije ovlaštenik niti stalne ogrevne svoje kompetencije drugomu ustupiti, a kamo li prodati, dok će mu se dati gradja onda, kad mu bude dokazano trebala. Tako, velju, u Krajini, dok u bivš. provincijalu mogu ovlaštenici ne samo ono, što oni tamo ne smiju, već mogu i na uštrb cjeline spekulirati za se, malo fali, kakogod ih je volja.

A ipak smo malo prije rekli, da je u svem i krajiška imovna občina i zem. zajednica jedno te isto.

Bio bi s toga veoma zahvalan onomu pravniku, koji bi mi protumačio:

1. zašto je topogledno u normama tako velika razlika kod jedne te iste institucije (jer je zajednica i krajiška imovna občina jedno te isto); i zatim

2. ako ima pravna znanost, unatoč svih prednavedenih proturazloga, svojih pravnih razloga, da u zem. zajednicah moraju skupštine ovlaštenika postojati, zašto je ta ista znanost dopustila u razdoblju od godine 1871.—1894, dakle kroz punih 24 godina, da su u tim istim zem. zajednicama fungirali odbori, a nikako ne skupštine ovlaštenika?

Medjutim, da se povratim na stvar.

Veoma se težko osjeća, kad se vide n. pr. u šumi z. z. Sunger jele i smreke, kakovih je još malo u domovini, kako ih ovlaštenici ili sasjeku za gorivo ili ih uz neznatnu cienu sami prodaju, a onamo trgovac nudi 12—14 K. po 1 m³ — maksimum ciene, što se samo polučiti može kod jelovine.

Naravno, da tada ne imamo gotovo nikakovih glavnica i da od dana u dan zebemo pred urbarnim nametom.

Dužnost je državne vlasti, da prizna i štiti vlastničtvvo moralne korporacije; ona je dapače dužna uvažavati slobodno razpolaganje s tim vlastničtvom, nu sve to po mom najdubljem uvjerenju samo onda, kad je dokazano, da to slobodno razpolaganje stoji u granicama umnog gospodarstva i kad s tim spojeno vodi do veće potencije blagostanja.

Nadalje mnijem, da kolikagod je dužnost vlasti s jedne strane, da narodnu imovinu štiti, da joj je istodobno nemanja

obveza s druge strane, da kano skrbnik moralne korporacije i ujedno njena nadtutorstvena vlast — a to po gradjanskem zakonu i jest — nastoji, da se ta imovina i njena vrednost i umnožava, te time dionikom tog imutka osjegura što veći prihod.

U protivnom priliči državna vlast skrbniku, koji oko povjerenog maloljetnika, dotično imovine istog, nastoji samo toliko, da se potonja kako tako očuva, propuštajući povećanje njene vrednosti.

Ovo svoje uvjerenje ne navadjam tek kao komparaciju, već ga držim skroz izpravnim, jer proizvire iz ustanova gradjanskog zakonika, koji svrstava obćine medju malodobnike, i dosljedno tome postavio im je skrbnike u samoj državnoj vlasti. Po tom zakonu političke oblasti, i mi s njima, nismo u mnogočem ništa drugo, nego li ogranci nadtutorstvene vlasti. Pa kada je tomu tako, onda ne shvaćam, zašto da se našem maloljetniku — zem. zajednici — prepušta toliko razpoloženje, da bez odgovornosti u spekulativne svrhe pojedinca i neriedko upravo po pameti maloljetnika ruši danas najljepše sastojine, tako, da će danas sutra potomčad spočitavati ne tom maloljetniku, već njegovom skrbniku: kamo su prošle glavnice i bolja nekada prošlost?

Nadalje ja po svom nemjerovavnom mnjenju scijenim, da ne ima čovjeka, niti institucije, koja u svom radu i nastojanju ne teži za izvjestnom svrhom.

Tako vidimo n. pr. gjurgjevačku imovnu obćinu, da je našla djelomični plod svog rada u željeznicama; brodska je imovina kupila vlastelinstvo Pleternicu; ona treća razpolaze znatnom nepotrošivom novčanom glavnicom — dok mi tuj skrštenih ruku gledamo, kako pada plod stoljeća i muka prednika naših pod udarcem sjekire i za momentanu korist slabog i neupućenog gospodara, ovlaštenika, na uštrb cjeline.

Nasuprot svemu tomu, ne, ja nisam zato, da se današnja generacija prikrati, tek sam zato, da ju se normom prisili, kako će u drugoj formi to veće koristi i sama, a po gotovo njeni nasljednici vući, veće, nego li ih žalivože sve dopušteno, sada uživa. —

Dokle naime ovlaštenik danas u ludo utuče doznačenu mu jelu ili hrast, da onda za koji dan i opet zapade lihvaru u šake, zar ne bi bilo probitačnije, da se ta gradja, koje on i onako ne treba, u korist cjeline unovči, te time stvara malo po malo glavnica, iz koje će se on danas sutra uz neznatni procent — 3—4% — u času nevolje pomoći (eventualno i bez kamata), kad mu bude u istinu dogorjelo. Pomoći će se tako i onaj jadnik, koji ne ima hypoteke za jamstvo, jer će se z. zajednica osjegurati n. pr. na samoj njegovoj godišnjoj pri-padnosti.

U pravilu opaža se, da velika većina ovlaštenika ne upotrebljuje doznačene mu gradje kao takovu za se, a gotovo ih niti ne ima, koji ju rabe za gorivo, već ju redovito prodaju, posudjuju, zamjenjuju i t. d. Od tud bjelodano proizlazi, da naš ovlaštenik ne bude stradao s nestašice ogrieva, ako mu se ne doznače za gradju prikladna stabla. Ako pak bude u istinu prikraćen, i ne ima li u šumi gorivnog drva, već sama gradja, to ne pojmirim, ako ne će biti podpuno za to oštećen iz blagajne z. zajednice onim novcem, koji je ona crpila iz unovčenog gradjevnog etata?

Sve to, reći će tkogod, dade se urediti pravilnikom, kog i onako mora svaka zem. zajednica u okviru odnosnog zakona sastaviti!

Na ovo uzvraćam: 1. u najvećoj većini slučajeva ovlaštenici ne će htjeti te ustanove u pravilnik uvrstiti i to s gore navedenih razloga; dakle ne preostaje drugo, već tu ustanovu uzakoniti, i 2. što će tuj i tamo proći još liepi niz godina, dokle pravomoćni pravilnik stigne, a medjuto ostat ćemo pri onom, na čem smo žaliboze i sada.

Sa svih navedenih razloga predlažem:

IV. Da hrvatsko-slavon. šumarsko društvo podnese obrazloženu, veoma prešnu predstavku, upravljenu na visoku kr. zemaljsku vladu, da ista blagoudostoji visokom saboru predložiti, da se normira, da se skupštine ovla-

štenika i njihov djelokrug, označen u §. 31. z. o. z. z. u cijelosti obustavljuju, odnosno dok i daju, ter da se sav taj djelokrug i kompetencija prenosa na zastupstvo zem. zajednice, i to kod zem. zajednice, koje broje više od 50 ovlašteničkih glasova, za sva vremena, a kod onih izpod 50 glasova, dok se zem. zajednica u smislu zakona ne uredi.

Nadalje s dalnjih gore navedenih razloga predlažem:

V. Da hrv.-slav. šumarsko društvo podnese obrazloženu i veoma prešnu predstavku, upravljenu na visoku kr. zem. vladu, da ista blagoudostoji visokom saboru predložiti, da isti zaključi normu, da se iz šuma z. zajednica od redovitih i vanrednih prihoda nadolazeće drvene zalihe, dotično drveni etati i prehvati, u koliko imadu u sebi stabala prikladnih za tehničku gradju, ne smiju podieliti medju ovlaštenike zem. zajednica, izuzam slučaja kod pojedinca dokazane potrebe.

Sva takova gradja ima se naime u pravilu unovčiti i utržkom dobljeni novac polag zaključka zastupstva dotične zem. zajednice (koji zaključak ima biti odobren po nadležnoj oblasti) u prvom redu namieniti za pokriće redovitih potreba zem. zajednice, za tim za naknadu ovlaštenicima u ime eventualno premalo im doznačene ogrievne drvarije računajući po vriednosti ove, i napokon za podizanje glavnice, koja će zem. zajednici trebati u času dokazanenužde ili isto takove za pojedinog ovlaštenika.

ad II. Od dulje vremena ne samo da se ne radi na omeđašivanju posjeda zem. zajednica i oko sastava gospodarstvenih osnova, dotično programa, već je dapače taj posao zabranjeno nastavljati i izvršavati.

Omedjašivanje odgodjeno je sve do konačnog uredjenja z. zajednica. A zašto i u čem bi moglo valjano omedjašenje tom uredjenju od štete biti, nije nam shvatljivo, te bi valjalo, da se to razjasni.

Po mom skromnom mnienju, ova obustava nije od štete doduše samom uredjenju zem. zajednica, nu jest svakako i to mal ne svakim danom na nepriliku samom gospodarstvu.

Mi imamo zajednica, kojim tečajem vremena oduzeše su-kromnici i preko 20% njihovog cijelokupnog nepokretnog posjeda, bez da ti usurpatori ma ikakvu naknadu za to dotičnoj zem. zajednici plaćaju. Ima na žalost takovih slučajeva izvan-redno mnogo, upravo kod onih zem. zajednica, koje su pasivne. Ovdje je dvostruka šteta na dlanu. Prvo: plaća se namet i porez od objekta, koji se faktično ne uživa, a drugo: gubi se prihod, kog si je drugi jednostavno usurpirao. Takovo stanje traje u njekim zemljišnim zajednicama već na desetak godišta; tako, da što dalje ćemo to uredjenje zavlačiti, to ćemo ga još više zamrsiti. Isto stanje stvari znači po gdjekoju zem. zajednicu i znatni gubitak: kosi se na cente zajedničko sjeno bez svake odštete; dok eno s druge strane sva sila priepornih medja, tako da šumar, zato jer ne zna medje, ne smije šume k porabi privesti, dok se isto s druge strane na nemalu štetu su-kromniku jednako brani.

Radi nejasnih medja jest osobito lugarsko osoblje izvrženo velikim napastim ne toliko, jer ne zna točno za medju, već s toga, jer nije na čistu, imade ili ne ima šumsku štetu ili kradju prijaviti. Lugar će dakako na koncu kraja prijavu predložiti i time se pokriti, ali će zato šumar doći na razkršće, da ne će znati, kamo je shodnije: desno ili lievo.

Osim toga se — osobito gdje su šumske čistine na medjašu — usurpator gotovo neprimjetljivo napred pomiche, a ako se u to lugar promjeni t. j. stari ode, a novak namjesti, onda je nevolja gotova.

Ovaj čas je u nas takav slučaj u razpravi, gdje se okrivljeni zaklinje, da je u svome, dok je lugar spremam protivno

na sve moguće načine dokazati. Najgore je pak u tom slučaju sada to, što će biti posla baš od ruke, da se konačno izreče, tko će u buduće tu prieportnu česticu uživati? — jer se naš seljak doslovno »neda iz posjeda«.

Osobito je to od znatnog zamašaja u onim šumama, gdje ima mnogo privatnih enklava, a tog je u njekim zem. zajednicama sva sila. Nije tu još toliko neprilike, što će se vlastnik enklave dalje pomicati, već je zlo u tome, što je on već preko 30 godina u posjedu usurpacije, i on je, a eventualno i njegov prednik, sam Bog zna, kada prikrčio, te sadanji posjednik niti ne sanja, da tudje uživa. Kakvi će se s toga u budućnosti, i što dalje, to zamašniji i zamršeniji sporovi izleći, osobito, ako je ta enklava medju privatnicim bila predmetom kupoprodaje ili što još gorje, obterećena usurpacijom nakon smrti otca medju braću podieljena, gotovo je strašno i pomišljati. A kako da i ne bude neprilike, ako se kod svojedobne likvidacije usurpiranih zemljišta prokaže, da je brat A baštinio od otca n. pr. onaj dio, gdje je osvojbine najviše, ili možda sva, dočim brat B. posjeduje onaj dio, gdje takove u obće ne ima, sve to bona fide, e je to njima njihov pokojni otac ostavio kao svoju »nepriepornu vlastnost«. Kolikih li onda sukoba! Najprije izmedju zem. zajednice i brata A. a poslije izmedju obojice braće, da se niti ne govori o gubitku bar zakupnine, koju će morati zem. zajednica, možda k tomu i pasivna, jednostavno pregorjeti.

Primjećujem na kraju, da će do konačnog uredjenja gdje-koje zem. zajednice proći još koja godinica (do sad je već minuo mnogim jedan decenij, a da niti iz daleka uredjene nisu!) i da će se po tom omedjašenje etegnuti ad calendas graecas. A pošto je to otezanje samo od štete, a nepraejudicira niti malo samom uredjenju zajednice, dapače tvrdo sam uvjeren, da da će isto ono sâmo redu i valjanom ustrojstvu zajednice mnogo doprinjeti — to predlažem:

VI. Da hrv.-slav. šumarsko društvo podnese obrazloženu i veoma prešnu predstavku na Visoku kr. zem. vladu, da visokoista blagoudostoji kao

dokazano i u interesu zem. zajednica odrediti, da se s istim omedjašenjem odmah i svrsishodno odpočme.

Važnost sastavka gospodarstvenih osnova, obzirom na to, što su iste temelj svakom umnom gospodarenju i finansiranju istog — ne trebam istom dokazivati.

Do sada, gdje nam je bilo dozvoljeno sastavlјati kakve takve programe, kao zavremeno nadomještenje gospodarstvenih osnova, imali smo u poslu i njeku direktivu — a sada, gdje je i sastav programa obustavljen, dolazimo u položaj, koji će nas u velike dovesti u potežkoće.

Zem. zajednica X. n. pr. ne ima niti osnove, niti programa, a ne će do osnove tako skoro doći niti onda, kad bude objelodanjen naputak za sastav istih (taj je naputak medjutim izšao. Uredn.), i to s toga, jer će se tada u jedan mah nавaliti toliko posla, oko tih osnova, da se ne će moći u prvom razdoblju kod svih zajednica odpočeti. Tim će takova zajednica i još kasnije do osnove doći, ako se bude i sa spomenutim omedjašenjem još dugo otezalo, jer bi tako znalo u čitavom Ti kotaru u isti čas za vrat sjesti, i osnove i omedjašenje. Tako dakle, gdje još sada imamo koliko toliko vremena, kasnije ga, u obće ne bude.

Medjutim odredujemo u toj zajednici »etat« polag godišnjega prirasta šume od prilike, a to svatko uvidja, da nije osobito probitačno.

Meni se je samom desilo pred njekoliko godina — bio sam naime konservativac u toj ocjeni etata — da sam toga premalo odredio za sjeću i time iskreno priznajem, promašio najljepše vrieme, u kojem je zem. zajednica u onako podesne tržne cene mogla sastaviti liepu glavnicu, tim prije, jer se je u toj zajednici u ono doba sve diglo, samo da se što više šume unovči. S tom mojom konservativnosti — koju sam dakako upoznao post festum, ustanoviv kasnije da sam ipak mogao više sjeći — izgubili smo liepu glavnicu, u omjeru, kako su se tržne cene promienile. K toj diferenci pribivši

kamate, pokazao se je i ako ne baš osobito velik, a to po mojim računima ipak nenadoknadi gubitak.

Kod drugog sam nasuprot kolege vidio, da je odmjerio preveliki etat, te je došao sa sjećinama u godini 1901. onamo, kamo bi imao doći istom godine 1904.

Pomanjkanje osnove, a po tom i nejasnost financijalne snage dotične zem. zajednice upravo izključuje i istu pomisao, da provedemo ogojne radnje redovitim tokom i u suvislim površinama. Upravo za to su na žalost vrlo riedke one naše zem. zajednice, koje bi se mogle pohvaliti, e su pošumile u suvislosloj površini bar 80—150 rali, već ćeš nasuprot naći na kilometre daleko razvijane krpice kultura i to tuj 1 ral, tamo preko briega $\frac{1}{2}$ rali, pa onda opet preko onog drugog 5 rali. To se sbiva za to, jer ne imamo na žalost prave direktive, koju samo osnova zajamčuje i bez koje onda može brižna skupština ovlaštenika mal ne diktirati: »tog ne damo, jer rabimo za pašu«; pa onda: »ljetos ste bili u predjelu A — i to je za ovdje dosta — s toga ajte do godine u predjel B«; za tim: »ove godine ne ćete ništa saditi, jer ne imamo novaca« . . . i t. d. I tako u ogojnim poslovima, ako se dođuše nješto i radi, ipak je to posao nesustavan, bez pregleda, a često i bez prave svrhe.

Je li onda čudo, da ima zajednica, kojih članovi sarazmom zajedaju: »imamo šumara, da »bula« i drvo dieli, što bi uz lugara i mi sami;« a ono za što ga najviše trebamo: omedjašenje, osnove, putevi, kulture, gotovo niti ne mari«.

K tim kritičarima priključuju se kadkada i najinteligentniji ovlaštenici, a promrse po gdjekoji i drugovi — stručnjaci, koje to sve onda ovlaštuje, da malo vjeruju u samu našu struku, što nam eto tako i novog kvara nosi, ne samo obzirom na autoritet, kojeg sada trebamo više nego ikada, već obzirom na to, što smo se mi — još nakon nedavno provedene organizacije — kao novaci predstavili u uredovnicama političkih oblasti. I tu treba tražiti jedan od onih povoda, da se s upravnici — pravnici na žalost ne slažemo.

U drugu ruku iskreno izpovjedam, da ovo njekoliko sljedećih redaka pišem upravo s toga tim radje, jer status quo, nije samo od zabrinutosti za zem. zajednice, upravu i nadzorne oblasti, već je i od nemale štete i nama šumarima, dokazao sam gore u službi samoj, a sada tvrdim i u materijalnom smislu. Mislim naime reći, da i onako slabo dotirani gubimo i inu za nas i za druge koristnu privredu.

Tako sam čitao, neznam već pravo da li u obrazloženju dotične zakonske osnove ili u govoru saborskog izvjestitelja, kad se je radilo o organicaciji inžinirske službe u našoj domovini, da će se pomoći jednom dielu inžinira i kroz to, što će se njeki u kotare ponajhestiti i gdje imaju izgleda, da se materijalno okoriste od službenih putovanja.

Pitam nadalje, što bi kazali liečnici i veterinari, da im se obustavi praksa, taj prvi vrutak njihove eksistencije?

Kad se to sve iz najkompetentnijega mjesa priznaje i daje — zašto, da samo mi trpimo i za što da smo upravo mi obzirom na dohodak iz ovakovih praktičnih radova izključeni od tih blagodati. Ta naša je praksa po svom zamašaju upravo ista, te treba naše nazočnosti koja nam se u njeku ruku poriće. Postoji naime naredba, koja nam izrično zabranjuje učestvovanje sjednicam zastupstva i skupština. Mislim, da bi baš shodno bilo, da mi tomu prisustvujemo, jer kako će iz mrtvog slova interesirani točno i probitačno za stvar iz istih mrtvih slova sve potrebno n. pr. oko drvosječne osnove, kultura i proračuna razumjeti, kano da im ja to razlažem. Ali za to nisu riedkosti, da tim sjednicam prisustvuje obć. bilježnik, kao voditelj agenda, zapisnika i t. d., te on tumači kulture, etate i t. d.

I to je sve nakon toga, što je našoj brizi u prvom redu povjerena skupna imovina našeg naroda; nakon toga, što smo upravo mi u našoj domovini prvi nosioci i pobornici njene unutarnje političke ekonomije; prvi na polju da narodu našemu i predočimo i pronadjeno i obradimo kapital i rentu njegove skupne imovine, gospodarstvenom osnovom, te da kreiranjem ovih

provedemo kulture, bujične radnje, uzglobljivanje te imovine, omedjašujemo, — jednom rieču, da utemeljimo sve što je potrebno za zdrav i čili obstanak i život sve te skupne imovine, te da kroz to podignemo njihovu finansijalnu snagu i viednost — taj prvi uvjet života i napredka i pojedinca i skupine, a kroz to neizravno i same države.

S navedenih razloga predlažem:

VII. Da naše šumarsko društvo podnese obrazloženu i veoma prešnu predstavku visokoj kr. zem. vradi da visokoista blagoudostoji odrediti, da se ne samo uredjenjem šumskog gospodarstva, naime izradbom gospodarstvenih osnove i omedjašenjem posjeda zem. zajednica odmah odpočne, već nadalje i uredjenjem finansijalnih prilika.

ad III. Što se tiče naših upravnih odnošaja, uvjereni smo svi, da bi valjalo štošta preinačiti, a štošta iz temelja reformirati i to za to, što se s praksom — gdjekad kosi i sukobljuje.

I inžiniri grade ceste, zgrade i ine javne gradjevine, nu procedura je njihova tako jednostavna i brza, da im punim pravom zavidjamo. Radi li se nasuprot kod nas n. pr. o redovitom etatu, recimo kojih stotinu m³ drva, onda valja pomoći skupštine ovlaštenika »podići« u selu sve živo, da se izparlamentira; onda, da to sve, ako ništa drugo, a ono bar prodje kroz obč. ured, zatim da se predstojnik i šumar nakonferiraju i konačno da sve to ne županija, već upravni odbor prvomolbeno rješi. U potonjem — upravnom odboru — sjede polag šum. nadzornika, dotično šum. izvjestitelja, žup. veterinar, inžinir, školski nadzornik, finansijalni ravnatelj i njekoliko još članova, izabranih iz županijske skupštine, i oni će izdati rješitu o drvosječnoj osnovi zem. zajednice. Kod toga primjećujem, da od županijske skupštine izabrani članovi upravnog odbora često niti ne znaju, niti znati mogu, da zem. zajednica N. N. u obće eksistira, pa se ipak o njoj i o njenoj drvosječnoj osnovi, stvari eminentno strukovnoj! oni isti članovi izjaviti i to odlukom imadu.

Nekada su juriste imali u kaznenim i još njekim inim stvarima porotu uza se, koju kao neshodnu nedavno ukinuše. Ako je ta porota bila pravnicima neshodna, ne treba niti časa dvojiti, da je naša porota — župan, upravni odbor — za šumarske stvari još kud i kamo neshodnija, pošto ne mogu nikako pojmiti, kako bi mogao, ma i za nuždu, a kamo li zrelo prosuditi taj upravni odbor onaj predmet, za prosudjenje kojega a priori ne ima stručne spreme, i zatim, što neriedko ogromna većina članova niti ne zna ma ništa o existenciji stvari, dok ih izvjestitelj ne obavjesti, i zatim, što isto tako neriedko nije nijedan od tih prosudjujućih članova ne samo ovlaštenik dotične z. zajednice, dapače nije niti občinar dotične občine, dapače niti član dotičnog kotara, i napokon, što ta ista većina nije po sebi nikako upućena niti strukovno, niti financijalno, niti narodno-ekonomski o prilikama interesenta, o kojem će imati odlučno se izjaviti.

Što preostaje onda takovomu vieću, već da se jednostavno izjavi za ono, što šumarski izvjestitelj u predmetu izjavi?

Sad se dogadja još najvažnije: županijski se upravni odbor sabira u zasjedanje svakog mjeseca jedanput, te tako predmet, ma bio još prešniji, mora zaročiti, a gdjekad i na štetu zem. zajednice, jer se n. pr. uslijed toga nije mogla pravovremeno raspisati dražba stabala, u času, kad postojaše najbolje cene. Drugi put će se opet dogoditi, da se isti prešni predmet ne može rješiti u dotičnoj sjednici, i to s toga, jer šum. nadzornik nije mogao istoj prisustvovati, jer je bilo još prešnije, da bude u to vrieme negdje izvan sjedišta na vanjskom uredovanju. Bez referenta, naravno, da upravni odbor ne može ništa, i tako gdje nuždno trebaš odgovor za 8 dana, čekaj dva mjeseca!

Dogodilo mi se je u praksi i to da mi je došao drvo-tržac, te mi nudio 20% nad maksimalnom tržnom cienom za 100 – 200 m³ drva, jer mu je taj kvantum bio neobhodno nuždan, da izpuni njekakvi ugovor prama drugomu trgovcu.

Vlastelin bi izvan dvojbe objeručke i nečaseći prihvatio ponudu i prodao traženo drvo, jer je utržak u izgledu veći,

nego li ikada. I vlastelin će to sve rješiti za cigli jedan sat, dok sam ja morao na žalost nuditelja a limine odbiti, jer kod nas — ne znam kako je drugdje — valja bar 14 dana potrošiti, da se domogneš »pravovaljanog skupštinskog zaključka«, a onda ćeš istom slati žup. upr. odboru. A trgovac je trebao već sutra ili najzad prekosutra.

Tim svim scienim, da sam nedvoumno dokazao, kako najme i županijski upravni odbor nije shodna institucija za ove šumarske stvari, kod kojih dakako izključujem one, koje se tiču novčanih proračuna, obračuna, završnih računa, nadalje predmeta, koji se tiču pravne administracije, sporova ovlašteničkih i t. d., dakle one predmete, koji strogo uzeto niti nezasjecaju u našu struku.

S navedenih držim shodnim predlog:

VIII. Da naše šumarsko društvo podnese obrazloženu predstavku visokoj kr. zemaljskoj vladi, da ista blagoudostoji legislativnim putem odrediti, dotično izhoditi, da su žup. upravni odbori u buduće nadležni uređovati samo u predmetima gorespomenutim, te da će u buduće biti nadležna kr. žup. oblast u predmetima strogo stručne šumske stvari se tičućih, te naročito u poslu drvosječnih, ogajnih i gospodarstvenih osnova i u poslu stručnih inih proračuna.

Osim riedkih iznimaka — budimo samo iskreni — imade sva sila nesporazumaka izmedju upravnog i šumarskog osoblja kod kot. oblasti.

Jednom zgodom razpravljasmo, kako je to, da se upravno osoblje podpunoma uskladijuje sa svima stručarima, izuzamši šumare, te dodjosmo do zaključka, da ti nesporazumci izviru iz naravi stvari same, pa i onda, kad predstojnik i šumar najdubljim uvjerenjem svaki svoje stanovište u korist zem. zajednice zauzimlje.

Predstojnik naime niti ne može po naravi stvari doći do nesporazumka s lječnikom i veterinarom, jer jurista gotovo niti

ne ima dodira u provedbi njihovog stručnog rada, i doista upravnik ih i ne dira svjestan, da se u struci toj ne razumije; jednako je s inžinijerom, taj gradi cestu, most, crkvu i to onako, kako prilika ište, pa nikom ništa.

Napokon svi oni stručnjaci, radili oni, što mu drago, oni redovito i u pravilu dolaze u dodir s pojedincima, dok su pred nama čitave skupine, moralne korporacije, uslijed česa imamo i življi saobraćaj i za provedbu mnoge stvari mnogo više i zapreka. Napokon nama ne samo da je samo po sebi stalo, već nam pod inakom odgovornosti i mora stati unapredjivanje i zaštićivanje šumogojstva, dotično šume. Kod spomenutih ostalih stručara svega toga ne ima. Boli te Zub, a nećeš ga izvaditi, drž ga i lječnik se dalje ne brine; selu N. treba nadozidati školu, ne ima sredstva dobro, inžinir ode preko dnevног reda za drugim poslom.

Nu šumar, on se je namučio, dok je realizirao kupoprodaju uštedjenog etata, bona fide, on će nakon pokrića redovitim potreba jedan dio utržka uporabiti, jer je neodgodivo potrebno za sastav gospodarstvene osnove, a s drugim će dielom kanalizirati onu sastojinu, koja toliko od vode strada.

Nu predstojnik nije toga mnjenja, jer obćini treba popraviti školu i podzidati most, i to je prečije od tvojih osnova i kanalizacija, jer se je bez tih bilo od pamтивjeka, može dakle biti i ljetos. Ti opet žališ, da ono, što si iz šume crpio, moraš, prem za šumu radiš, predati za skroz tudju instituciju, i jer ne može biti drugacije — casus belli je tuj.

Ima tih sukoba u obće mnogo, nu ne bi imalo svrhe, da s ovima statističarim.

Iz netom spomenutog proizlazi, da valja povod tim smutnjam tražiti u tome, što se čini drugima naša struka mnogo pristupnijom, nego li je i što je naše poslovanje upravo obsjednuto paragrafima. Medjutim bilo kako mu drago, mi smo svi živo uvjereni, da je opravdanost i svrha na našoj strani, pa se to dade i dokazati, evo sljedećim:

Povjest upravo našeg šumarstva dokazala je, da smo se kadri i sami bez pravnikâ uzdržati, dapače da svagdje, gdje

nismo u tom družtvu, i bolje i mi i stvar napredujemo. Nije li nam naime to dokazala i sama država, kad je kreiranjem samostalnih šumarskih ravnateljstva, šumskih ureda i šumarija posve prekinula vezu izmedju naših kolega ondje i finansijalno-pravnih organa, kojim su njekoć naši bili podredjeni? Ne pokazuju li nam takodjer od pravničkog svieta odieljene krajiške imovne obćine takodjer zdravog rada i napredka? (Konačno pošlo se je u Ugarskoj zakonom od g. 1898., kojim su stavljane šuma urbarialistâ, komposesoratâ i t. d. pod državnu upravu istim putem, te su za upravu istih ustrojene samostalne kotarske šumske uprave i šumski uredi poput onih za upravu državnih šuma. Ur.)

Ta kad toga kod tih imovnih obćina bilo ne bi, zar ne bi već tolikogodišnje izkustvo pokazalo, da je štetno po stvar, što je tamo šefom ovog bureaua šumar, a ne pravnik?

Ne smijemo nadalje zaboraviti, da su naše zem. zajednice i krajiške imovine i po svom značenju, obliku, zadaći i svrsi — jednom riečju u svemu i u bitnosti istovjetne. Pa kad je tomu tako, kako se to slaže, da su u njih čak centrale, da niti ne govorim o šumarijama, samo u našim rukama, dok u nas nije niti jedan šumarski organ, od najmanjega do najvećega, u ni jednom smislu vlastan, ma da i najmanju sitnicu sam provede, pa bilo to strogo i izključivo i samo tehnička stvar, koju će, ako radi ničesa, a to radi formaliteta vidirati nadležni pravnik?

Moje je nemjerodavno mienje, da ne bi trebalo mnogo, a eventualno i ništa povisiti trošak, koji današnja organizacija iziskuje, kada bi ju u gore nabačenom smislu preustrojiti htjeli, ipak mi čednost brani, da i tuj kao do sada stavim predlog našemu družtvu, jer uvidjam da tu moju misao još proučavati treba — a za to treba ljudih izkusnijih i većih od mene, koje s toga molim po onoj latinskoj: Videant consules!

(Svršit će se).

Tehnička svojstva i uporaba kestena.

Lanske godine izašla je u Firenzi knjiga pod naslovom: »Monografia del castagno«, koju je napisao Lodovico Piccioli, nadzornik šumarskog okružja od Siene. Kad bi se čovjek držao ove knjige, mogao bi, a da i nije pobliže proučao šumarske znanosti, uzgojiti krasne kestenove šume, jer je u toj knjizi upravo opisano sve, kako treba, da se postupa kod uzočaja, kako treba odabrati stojbinu, razložen je takodjer anatomska sastav kestena, tehnička svojstva i uporaba drva, a napokon spomenuti su i štetnici, koji se pojavljuju na kestenu i obrana od njih. Knjiga je vrlo pomno obradljena na temelju svega, što se je od najstarijih vremena pisalo o kestenu.

Kesten se je u prijašnje doba gojio u velikoj mjeri, poznat je već od najstarijih vremena, današnji njegovi oblici, koji su poznati pod raznim imenima, potiču po svoj prilici od *Castanea Kubiny* (Kov.) ili *Castanea Ungeri* (Herr), koji su nađeni u tercieru u južnoj Francuzkoj, Hrvatskoj, Ugarskoj i drugdje.

Od kolike je zamašnosti gojenje kestena, iznesti ću ovdje samo nekoliko podataka.

U blagom podneblju počinje kestesten da donaša plod već izmedju 20. i 30. god., ako raste na samu, da ga može obasjavati sunce i ako su biljke proizašle od sjemena, a ako je u sklopu, onda izmedju 40. i 60. god. Rodi dakle dosta rano, a biljka, ako je i iz sjemena, raste dosta brzo.

Piccioli kaže, da je sam vidio 25 god. stara stabalca, koja su bila visoka 18 m., a u 60. ili 70. god. daju debelo drvo za konstruktivnu gradju, koje se, što se tiče debljine, može natjecati s hrastom, kad je hrast 90 ili 100 god. star.

Francuzka ima prema drugim zemljama najviše kestenovih šuma. Njezini kestenici zapremaju danas do 578.000 hektara, a u sam Pariz dodje preko jedne zime do šest milijuna kilograma ploda od kestena. U Austriji se goji najviše u južnom Tirolu i u krajevima uz Jadransko more, a dobiva se godi-

mice do jedan milijun kilograma kestenovog ploda. Hrvatska je također bila bogata kestenicima, zasadjenim još za Rimljana, koji su osobito volili plod od kestena. Kad je kesten u dobi oko šest godina, može se upotrebiti kao vinogradarsko kolje ili kao kolje za mlađe uljike i za druge biljke. Kestenjevo kolje bilo je cijenjeno još od Plinijevih vremena, a držalo se je boljim, nego od mnogih drugih vrsti drva. I kod nas u Hrvatskoj bilo je tih kolosjeka više, dok nijesu postradali vinogradi od filoksere, a sad su se opet počeli dizati, od kako se je stala gojiti u većoj mjeri amerikanska loza.

Pošto se prije uzgoja bilo koje vrsti drva pita, kakova su svojstva dotične vrsti i kakova joj je uporaba, to će ovdje držeći se što više onoga, što je napisao spomenuti pisac u svojoj knjizi, obrazložiti svojstva kestena i njegovu uporabu.

Kod kestena nalazimo mnogo svržnih trakova, koji su veoma sitni i sastavljeni od jednog do četiri reda stanica, te jedva da se vide prostim okom, a po tom možemo da razlikujemo na prvi pogled kestenovo drvo od hrastovog ili bukovog, koje je išarano sa velikim tracima, poznatim obćenito pod imenom zrcala (*Spiegel, specchio*).

Drvo kestenovo imade bijelu prljavo žućkastu bijel, sastavljenu od malo godišnjih kolobara, a drvo samo je manje ili više smedje, sa specifičnom težinom, koja varira između 0·50—0·72, kada je drvo osušeno na zraku, a ako je svježe od 0·80—1·030. Drvo je tvrdo, gustoća mu iznaša po Tredgoldu 118, kad je suho, a 85, dok je još zeleno, ako se uzme, da je gustoća hrastovine u zelenom stanju 100. Drvo je srednje resistentno; za komad dug 5 m. i 10 cm. debeo veli Hassenzfratz, da mu je resistencija 957 klg., drugi kažu, da je kestenu absolutna čvrstoća 1039 kg. (bukva 1326), a u sgnječenju 508 (bukva 527). G. C. Siemoni tvrdi, da sto dijelova svježeg drva sadrži 48·8 hlapivih tvari i 51·2 suhog drva, a Schübler kaže, da sadrži 38.2 vode i 61·8 suhog drva.

Drvo u vlažnom malo bubri i steže se veoma malo sušenjem tako, da se ne bacu. U mladosti se dade savijati, lake

je pravilne cijepkosti, a lakše se izradjuje, nego hrastovina; ipak ne blanja se dobro a isto tako ne prima osobito laštenje. Izkvari se i uništaje se, kad je izloženo nepogodama vremena, a može se držati zabludom, što su mnogi pisci tvrdili, da su veoma stare kuće i vrata sačuvane baš za to, što su bile od kestena, jer je danas dokazano, da su od hrastovine, s kojom se absolutno ne može natjecati u trajnosti, kada je izložen vjetru i kiši. Kestenovo drvo postavljeno na suhom teško crvotoči, ali može biti slučajeva, da je pokvareno od unutarnjih mana, a da ne pokazuje vidljivih znakova. Može se držati, da je kesten manje trajan, pa makar se upotrijebi i samo u suhom, razcijepan ili otesan, od briješta, ariža, akacije, a naprotiv trajniji od bukve, graba, klena, običnog bora, lipe, ljeske, topole. Staro drvo, otesano ili piljeno, nema permanentne resistencije, jer mu anatomska gradja nema velike cohesije, s vremenom najme ta gradja popušta, a za to ga mnogi i ne cijene kao konstruktivno gradjevno drvo, premda se na pogled pričinjava jakim. Naprotiv mlada stabla, nepiljena i neotesana, veoma su resistentna i to tako, da nadvisuju samu hrastovinu. Ovim se tumači tako česta uporaba mlađih stabala za poduporce kod krovova, gdje nam nije stalo, da nam prave lijepu figuru.

Kesten služi bačvaru kao izvrsna i dugotrajna gradja. Upotrebljuje se kao duge za kable, badnja, čabre, barila. Čini se, da kesten spada medju one vrsti drva, koje se u Italiji najviše za tu svrhu upotrebljuju. Moglo bi ga se preporučiti takodjer za bačvice za transport sladara i drugih stvari, koje su u krutom stanju, a takodjer za lagve, u kojima se drži obično vino. Za ovu uporabu mora imati drvo dobru gustoću, mora biti najbolje vrsti i suho, jer u svježem stanju upilo bi od tekućine, a tim bi bilo podvrženo deformaciji.

Da li je drvo sposobno za pravljenje duge, kušaju praktičari lupajući njim o kamen; ako puca ili se cijepa, onda je dobro, a ako se prelomi, onda ne valja.

Baćvari naslažu raskalanu gradju u vitla i ostavljaju tako do jeseni, poslije se prenese u magazin. Iz magazina dolaze duge u velike tvornice, gdje se svijaju parom.

Mlado drvo upotrebljuju takodjer za baćvice za ulje osobito to rade u južnoj Italiji — gdje ga više cijene od spužvastog duda — držeći, da ulje podaje kestenu još veću resistenciju.

Upotrebljuje se takodjer za stoliće i stolice izradjene po kineskom načinu, za ormare, vrata, žaluzije, okvire kod prozora, a prave se takodjer od njega i košarice raznog oblika i raznih dimensija.

Najvažnija je svakako uporaba kestenovog drva kod fabrikacije ekstrakta za mastila i strojbarstvo. Po velikom izkustvu moglo bi se zaključiti, da je drvo, koje je brzo raslo, ima manje tanina od onoga, koje je raslo polagano, dapače su ekstrakti, uz istu cijenu proizvodnje, mnogo ljepši. Najradje se uzimaju u tu svrhu stabla i grane od 20 do 30 godina, jer daju ekstrakt, koji je najljepši i u kojem je najviše samoga tanina, ali se takodjer upotrebljuju stabla sve do 80 god. Za strojarstvo treba, da je drvo zdravo i čvrsto, jer se ide za tim, da se postignu svjetli produkti. U tinctoriji se ne ide toliko za tim, jer je tamo svrha, da se postignu tamna mazila.

Danas više od 90% ekstrakta, koji se proizvadaju u Francuzkoj, gdje je mnogo kestenika, u Italiji, u Španjolskoj, a i u južnoj Ruskoj služi za strojenje kože, da se pospješi proces strojenja, koji je bio tako spor još prije 20—30 godina. Eks trakti upotrebljavani za tu svrhu moraju imat stanovita svojstva tekućine i topivosti, a osobito, da puštaju boju, da njihova fabrikacija ne bude stegnuta jedino na jedno prekuhavanje i koncentriranje, nego se predmjeva kemički proces čišćenja prekuhavanjem. Sam proces čišćenja predmetom je mnogobrojnih patentata. Čini se, da se upotrebljuje najviše onaj s albuminima krvi, s kojim se obara jedan dio nečistih tvari s jednim dijelom tanina. Poslije ove operacije se filtrira tekućina i koncentrirala se uz nizku temperaturu.

Cijene ovih ekstrakta znatno su pale poradi konkurencije. Danas su ti ekstrakti gotovo za polovicu jeftiniji. Vrlo su skupe uredbe za pripremu, a strojevi se domala izkvare, jer dolaze u

doticaj sa kiselinama, koje ih brzo troše. Doduše podižu se tvornice i sada, ali ih većina u Francuzkoj jedva nekako životari.

Zgodno bi se moglo takodjer upotrebiti impregnirano kestenovo drvo za podvlake kod željeznica, kao što je to učinjeno u Belgiji.

Neki vinogradari običavaju, da povise trajnost, staviti kolje u peć, dok ga ne zahvati plamen; površno pougljenjivanje djeluje kao antiseptično sredstvo i opaljeni dijelovi ne podaju više substrata životu fermenata; kolje izvadjeno iz peći odmah se meće u zemlju.

Impregnacija se obavlja kao i kod drugih vrsti drva sa creosotom, bakrenim i zinkovim sulfatom i t. d. Profesori Bechi i Haupt zamislili su impregnaciju uštrecavanjem bakrenog clorida. Kolje, koje nije uštreno, već je za 3—4 godine pokvareno u onom dijelu, koji je u zemlji, pa se mora opet oštiriti, da se odstrani gnjiloba. Duljina kolja je 6 m., ako se misli opet oštiriti, a ako je uštreno sa bakrenim cloridom, traje 12 godina i ne treba takove duljine.

Gotovo je obćenito, da se posjećeno kolje ne upotrebi odmah, već da bude godinu dana izvrženo atmosferilijama. Ima ih takodjer, koji drže, da svježe kolje umanjuje prihod na grožđu.

Ugljen od kestena je malene gustoće i slabe trajnosti, pa se mnogo i ne cijeni. Lako se ugasi. Sto dijelova drva dade po objamu 51·4 dijela ugljena, a po težini 37·8. Težina ugljena iznosi 0·271 (spec. tež.).

Kesten se malo cijeni kao ogrijevno drvo, jer pucka, a pri tom se šire iskre, naglo bukti plamen, a da se pri tom ipak ne proizvadja mnogo topline. Dapače, ako je drvo bilo splavljeni, ugasi se posle kratkog gorenja.

*M. Budiselić,
stud. for.*

O klijanju žira.

Nijedna prirodna stvorba nije bez razloga, jer svesila prirode daje eksistenciju prirodninama; brineći se za život žive

prirode, dajući joj uvjete života brine se, da ne ugne vrst, dok to suvislost materije i života zahtjeva. Priroda daje životnoj stvorbi takove oblike, kakvi neoporecivo odgovaraju njezinom uvjetovanom životu.

Naravni dakle način oploda svega bilja pa i hrasta, bio to i lužnjak, jest taj, da sjeme dozrijelo pada na podlogu i biva pokrito obumrlim dielovima maticе biljke. U naravnom procesu širenja i eksistencije vrsti ne nalazimo potrebu, a da sjemenka dodje u obradjeno tlo.

Priredba tla, okupiranog po čovjeku, kao sijanje i sadnja, jesu gradnja za većom dobiti na nekoj vrsti, za kojom ide čovjek pomagajući prirodi i vraćajući nješto od onoga, što je od nje ubrao. Tamo naprotiv, gdje čovjek ne ubire ništa od podloge, nije od potrebe a da se išta radi, jer tu ina priroda uzdržava potrebnu i načelnu suvislost organisma i tvari. Tu dozrije žir. Žir po žir pada, padši najširom se svojom stranom skotrlja prema kutu kosine terraina, početnoj sili i gravitaciji. Na mjestu, gdje stane, zauzme položaj legavši duljinom svojom na zemlju tako, da mu mjesto, gdje стоји заметна kličica, bude bliže k tlu. Horizontalni dakle položaj žira kod sadnje nije produkat proučavanja klijanja, već naravi same.

Vanjski oblik žira jest takav, a da može samo onda drugi položaj zauzeti, ako naidje na zapriče t. j. ako nanj djeluje treća neka sila, kad dolazi na podlogu.

To nas uči narav u naravi samoj, to je nedvojbeno video svatko, tko pozna žir, tko se je i naprečac naglednuo u lug, kad pada i kad je pao žir sa hrasta. Slobodni smo naprotiv uztvrditi, da nije lje nitko video žir, gdje bi se pod hrastom okomito razvrstao!?

Velecienjeni gospodin nadzornik Ettinger proučavanjem dolazi do gornjih zaključaka, koje nam pokazuje, kako no rekosmo, sam oblik žira u prostoj prirodi, u naravnoj oplodi hrašća, a da nismo trebali loncima zakrčivati si prozora kroz dugo vrieme od listopada skoro do konca travnja, dakle ne manje od šest mjeseci.

Držimo, da ne trebamo govoriti dalje o iztaknutoj činjenici, no osvrnut ćemo se na djelovanja upliva, o kojim ovisi uzpravnost i smjer rastu stablike lužnjakove.

Ne ima skoro sjemena, koje ne bi srčanici žilu spuštao radialno u zemlju, ne nalazi li zaprieka, kojoj ne bi mogla sila rasta odoljeti. Korienak sjemena traži sam sebi uvek taj položaj, pak nikada skoro ne dolazi slučaj, a da bi se inako spuštao.

Ne ima dvojbe, da će volja geotropisma naići kad i kad na zaprieku, kojim će se imati uklanjati na svoj vlastiti gubitak, ali biva li podloga povoljna korjenu, ne će imati nikakovog dalnjeg upliva na razvoj biline, jer će odgovarajući inače vrsti tlo nadoknaditi bilini ono, što je ona u klicanju izgubila. Naprotiv pako ne ćemo govoriti o onom slučaju, gdje podloga ne odgovara vrsti, jer tu nije bilina u svojem, pak ne će tu no eventualno životariti. O takovoj biljei ne možemo tu govoriti, već moramo imati na umu, da podloga odgovara biljei, koja se razvija.

Borba korjena na stoji u direktnom snošaju sa razvitkom stablike. Zapriekе, koje spriječavaju korjen u geosferi i njemu daju stanoviti smjer, ne čine ovisnom stabliku u atmosferi, a da bi ona stog razloga zadobila stanoviti ini smjer. Stablika će eventualno biti slabija radi gubitka snage i materije, upotrebljene za razvoj korjena, ali će smjer njenog rasta tek biti ovisan o prilikama, koje se nalaze pri klijanju i kasnije oko nje same i u njoj samoj. Zadaća je bo korjena jedna, a stablike druga u životu biline. Mediji života su njihovi razni, pak premda stoje u savezu uzpravnost, ne mora uplivati od korjena na stabliku ili obratno. Da je tomu tako, sjetiti ćemo sve na stabla uzrasla na strmim obroncima, a još bolje na strminama samim, gdje najbolje vidimo razliku smjerova korjena i stablike. Tu dapače nisu eventualno ni korjen ni stablika došli na zapriekе, koje bi im smjer rasta sprječavale, pa ipak ne ćemo naći u produljenoj osi stablike os korjena niti obratno. Naprotiv pako imade slučajeva, gdje ovaj prema onoj stoji u pravom kutu.

Neka bude mimogrede spomenuto, da se na tom baš osniva učvrstenje tla kod strmina i opuzina, na tom se osniva rad Demontzey-a i Surelli-a, a kulturna tehnika s tim faktorom ne malo računa.

Evo dokazasmo, da smjer i rast korjena ne može uplivati na smjer rasta same stablike. Ne ćemo se upuštati, a to bar ne za sada, u potankosti klijanja žira, jer se time ne bavi ni velecijenjeni gospodin pisac. Ne ćemo donašati probudjenja života i prvo kolanje ugljičnih hydrata u novom životu, pustiti ćemo s vida fisioložke funkcije stvorbe korjena i stablike (jer to je u istinu klijanje!), već ćemo se držati u glavnome onoga, čega se je držao vrlo cijenjeni g. Ettinger.

Prirodni je zakon bez iznimke, da je svaki rast objama mijenjanje forme u mrtvoj, a ponajpače u živoj prirodi. Nitko nije podvojio, da je utisak oblika prašine sasma drugi, nego li kristala jednake materije, osobito onda, ako su istoga nešto veće dimenzije, premda je i onaj molekul tvari ipak kristal. Ako je rast mrtve prirodnine uveličanjem svojim razne utiske oblika učinio na nas, to će svakako u živoj prirodi ne manje biti, gdje u tom rastu ne biva samo kohesione vanjsko djelovanje homogene tvari, jer živa jedinica stoji pod raznim uplivima ne samo vanjštine, već i nutrinje svoje.

U rastu biljke, ponajpače nježne i mlade, vrlo je uplivno djelovanje topline, vlage, svjetla i propuha iz vana, a njen odpor, elasticitet, savijanje i gravitacija u njoj samoj.

Toplina je prvi motor života sa vlagom. Samo klijanje t. j. sposobnost stvorbe nove biline razvija se samo ovisno o tim uvjetima. Ne trebamo ali spominjati, da je i toplina i vлага samo u stanovitoj mjeri potrebna, da život bude, a da prevelika toplina i vлага ubijaju život. Spomenuti ćemo naprotiv, da je hrastu lužnjaku za stvorbu prvog zelenog lista 1556° C potrebno sbrojenih maksimalnih toplina dana, 6236° C da doinese plod, a da vegetacijom dovrši sa 6979° C.

Da te brojive topline izpuni biljka, boriti će se na svaki način, kao što će se boriti i protiv toga, gdje bi joj taj upliv

prenagao bio. Svoj će dakle rast i smjer uzpravnosti prema tome prilagoditi, gdje pako ne može više u borbi trajati, tu podlegavši prestaje sa svojim životom.

O sadržini vode tla ovisna je sadržina vode u bilini, a o ovoj imbibicijom prouzročena napetost kore i unutarnje stablike.

Hydrostatički tlak staničnih sastojina na kože u staničnih sustava nemalo će djelovati na rast biline, a nejednakost tog djelovanja djelovati će razno na pojedinim dijelovima i stranama stablike. Po tom je stezanje i raztezanje drvenine različito tako, da je obično najjače na periferiji biline, slabije u smjeru radiusa, a najmanje u longitudinalnom smjeru. Tako je to mjenjanje u lužnjaka u mjeri osi za 0·40, u smjeru radiusa 3·90, a u smjeru periferije 7·55 na sto.

Isto se tako u lužnjaka primanjem vode za 6% napetost povisuje po težini, a za 7·20% po volumenu. Pošto se ni ta djelovanja ne razlievaju po čitavoj bilini jednako, to će o njim biti ovisan nejednak rast stablike.

Gospodar našeg planetarnog sustava, ta sjajna zvezda našeg obzora, djeluje na bit čitavog tog sistema. I zadnji odpadak tvari i najniži životni je elemenat o uplivu svjetlih zraka ovisan, pak nije se tom uplivu odmetnuo ni hrast lužnjak.

Pozitivni heliotropizam u njega je velik, pak čim se promoli stablika, traži svjetlo i prilagodjuje smjer svog rasta tako, da joj vrh blagom djelovanju svjetla izložen bude.

U početku, dok je ona sva zeljnata, dok nije još stvorila si čvrstog nutarnjeg stupa, dok ona sva raste, raste takvim smjerom, a da potrebno svjetlo na pojedinom svom kraju u potrebnoj mjeri primiti uzmogne. Iz početka manje, jer ne treba asimilirati, a više i više, kad strada i stvori prvo pravo lišće. Baš usled volje za djelovanjem svjetlih zraka stvara se u stablici samoj nutacija rasta. Biljka se savija tako, da u početku odkrene buduće organe asimilacije od obraza svjetla, a kasnije pošto se razvijaju ili su razviti, traži, da ih čim više svjetlu izloži, tu dakle pliva rast sad hyponastički, sad opet epinastički.

Nemalo djeluje mješina Eolova na rast stablike. Pušteni iz nje vjetrovi promahuju savijajuć stabliku do odpornog momenta, a elasticitet vraća joj dotle položaj, dok ne nastupi čas, u kojem popušta prilagodivši si tielo, sagnuvši stabliku. Čim je mladja biljka i promahu više izvržena, tim će na smjer uzpravnosti rasta promah više djelovati.

Nije tu zaboraviti ni na povećanje transpiracije, o čemu je ovisan takodjer rast i izpravnost stablike.

Vlastitu težinu stablike, dok raste iza kako je nikla, nabubren i pun pup, a kasnije stvoreni postrani izboji gravitiraju nejednako na resistenciju stablike, pak je uslied toga i o njoj ovisna uzpravnost stablike.

Svi ovdje iztaknuti uplivи djeluju na smjer i uzpravnost stablike bilja u obće, a naposeb na hrast lužnjak.

Pridržimo si spomen o onom, što smo sada rekli, ali — revenons à nous moutons, rekao bi nam sudac u advokatu Pathelinu — vratimo se dakle k našem predmetu.

Ako je žir slučajno tako proklijao, da će mu dio korjena izvan zemlje stajati, tako da će se u zavoju spustiti do tla i tada tekar isto prodrti, to će zavoj svršavati tamo, gdje počinje stablika t. j. gdje se biljka drži kotiledona. Čitav taj zavoj može da bude u najgorem slučaju u najvećoj periferijskoj duljini 3 cm. dug, što dvojimo. Biljka napuštajuć kotiledone nije još odrvenila, ona još sva raste, pak u neposrednom vremenu, iza kako ih je napustila, nije više od njih sapeta, ona postaje prosta, ona si tek tada stvori svoju uzpravnost, jer počinje tek tada živiti o produktu svoje nove stvorbe. Postavimo naprotiv, da smo se prevarili, pak da je biljka odmah drvenasta (recimo već u zametku ?!) to po našem sudu ne može djelovati na kasniju uzpravnost stablike, ako je dalnja stablika uzpravna jer će se pribrajanjem godova najkasnije kod stabla 15 do 20 cm. sasma izgubiti krivudasti dio na dnu stablike.

Slobodni ćemo biti zamoliti onoga, koji nam ne vjeruje, da si izvoli grafički predočiti najveći mogući zavoj tako nastao, pak neka si izvoli grafički pribrajati dalnje godove. Neka se

izvoli tako uvjeriti, je li je moguć slučaj, da bi to krivudanje imalo upliva na uzpravnost stabla kasnije, a ponajpošte u uporabnoj dobi, predmjevajući pri tom, da je ostala stablika uzpravna?! Tako prouzročeni moguće savijeni oblik stablike tako je neznatan, da se isti već u samom panju izgubi svojom minimalnom veličinom.

Da li je žir prispio na zgodnu podlogu ili u nju u ovom ili onom položaju, imade li tu potrebnu toplinu i vlagu, to će on proklijati. Uvjeti su tu i stvorba buduće biljke mora da bude.

Rast same stablike ovisiti će naprotiv o uvjetima, o kojim smo napred govorili. Sjećam se, da sam kao diete mučio grah, sadeći ga u loneu, na kojekaki način, pak da sam uživao u tom, kako su iz najkrivudastije izklicalih sjemenka izrasle liepe i uzpravne biljke.

Ne ćemo poreći, niti možemo poreći, da će heliotropizam korjena, a heliotropizam stablike našavši u samoj sjemenki zaprije nicanja, stvoriti stabliku slabijom, ali će joj odmah pomoći dobra podloga i prijatni klimatički odnošaji na zgodnom položaju.

Rečeni vanjski upliv, elementarne sile, više puta i faune (bila to i obična marva) i flore sa unutarnjim uplivima, koje spomenusmo, djeluju na uzpravnost odnosno neuzpravnost hraštovih stabala, a nikada klijanje samo kao takovo, bila sjemenka ovako ili onako posadjena.

Kvrgavost panja usled izvaljenog korjenja na površini opaža se kod lužnjaka u normalnim prilikama većinom tek onda, kad je napustio žilu srčanicu, a kad je počeo jačati postранo žilje. Vrlo je rijedko vidjeti tridesetgodišnji lužnjak, da je korienje u njega tako na površinu izbilo, a da je uzdignulo čitavo stablo.

Ako to biva, tome je podloga kriva, ona je slaba za njega. Inače pri tom djeluje vanjska sila, koja mu odkrije korienje primjerice: usled labilnosti gornjeg sloja tla vjetar, u inudiranom terrainu micanje vode, kadkada marva kopanjem, a svinje rovanjem i t. d.

Neka bude ovdje rečeno, da se pokusima u sobi, na prozoru i u loncu, nejednakog svjetla (bez graduirane vlage, topline i t. d.) bez naznačenih i primjerenih prilika, ne može ni iz daleka proučavati rast, a kamo li uzpravnost stablike, bilo to lužnjaka ili ma koje mu drago biline. Najmanje se može potom zaključivati ravnoća budućeg stabla, tim manje onoga u šumi. —

Konačno mi je reći, da sam ovaj moj neznatni člančić užpisao dobrom voljom radi našeg šumarskog lista, pak zato molim vrlo poštovanog doyena hrvatske nam stručne knjige, da mi ne bi zamjerio, ako se moje shvaćanje o životu hrasta lužnjaka ne slaže sa njegovim.

Begna.

Odgovor na „Osvrt na članak: „Revisija gospodarstvenih osnova“.

U broju 6. »Šumarskog lista« o. g. izvolio se je g. V. Dojković, umir. kr. žup. šum. nadzornik, osvrnuti na članak, koji sam ja objelodanio u broju 4. Š. l. o. g. pod naslovom: »Revisija gospodarstvenih osnova.«

Na taj osvrt odgovoriti ēu što kraće.

G Dojković u svojem osvrtu u prvom redu prelazi suvereno preko materijalnog diela mojega članka, gdje sam pisao o provedenju revisije gospodarstvene osnove, pak upućuje čitatelje lista na postojeću stručnu literaturu, nabrajajué pri tom njekoliko stručnih knjiga i naputaka o tom predmetu.

Na mene je to učinilo dojam, kao da je hotio reći: „ta to se nalazi u svakoj knjizi o uredjenju šuma, čemu da se o tom još piše u Š. listu?« Istina je, da u svakoj knjizi, koja obradjuje nauku o uredjenju šuma, ima nješto i o revisiji gospodarstvenih osnova. — Ali uza sve to, držim, da ovakovi stručni članci nisu u našem Šum. listu suvišni. Ja bi dapače rekao, da se oni uza svu postojeću stručnu njemačku literaturu i kod nas rado čitaju. Bilo bi žalostno, kad ne bi tako bilo.

U koliko je meni poznato, imati će naš Šumarski list odkada izlazi jedva 4—5 razprava o uredjenju šuma. A tko prati njemačku stručnu literaturu, vidjeti će malo ne u svakom broju časopisa po koji članak iz uredjenja šuma. Tamo se takovi članci ne smatraju suvišnim. Tamo dapače ne smatraju suvišnim, da se tiskaju i publici učine pristupnim cieli povjerenstveni zapisnici o načinu, kako se ima provesti revisija gospodarstvene osnove.

Ja u ostalom nisam niti imao na umu, da pišući moj članak možda poučavam g. D., kao što valjda neće ni on predpostavljati, da je nabranjem ono njekoliko stručnih djela meni niješto nova kazao.

Članak sam napisao, jer mi se je to činilo zgodnim a ako sam time i najmladjem drugu pružio prilike, da se niješto nauči, ja sam zadovoljan.

U materijalnom dielu mojega članka prigovorio je g. D. načinu zaračunanja prištrednja kod II. banske imovne obćine, koji je tamo naveden kao primjer.

Po mnjenju g. pisca ne bi se imao utržak od tih prištrednja privesti nepotrošivoj šumskoj glavnici im. obćine, nego bi se imale te prištrednje uložiti u investicije, a ako to već ne, a ono bi se imale od p i s a t i š u m s k e o d š t e t e u onoj visini, koliko unovčena vrednost tih prištrednja iznosi. Predlog čudnovat, nu bilo bi doista šteta, da se izgubi za p o t o m s t v o, tim više, jer dolazi od strane stručnjaka, koji je imao prilike, da to pitanje prouči u četiri županije. Dakle, da se ngrade još oni pravoužitnici, koji idu praviti šumske štete! Vidi se, da g. D. ne pozna prilike, o kojima izriče svoj sud. — U tomu me utvrđuje još i dalje nabačena tvrdnja, da u obće pravoužitnici naših krajiških imov. obćina ne mogu iz imovinskih šuma svoje potrebe pokrivati, pak da stoga ne može biti niti govora o prištrednjama na godišnjem etatu.

Kada bi g. pisac poznavao gospodarstvenu osnovu, sastavljenu za šume II. banske imovne obćine po pokojnom nadšumaru g. Pausi i kada bi poznavao šumsko-gospodarstvene pri-

like dvorske šumarije, o kojoj je bio govor, valjda ne bi toga bio napisao. On bi na ime bio našao, da su upravo kod ove imovne obćine godišnji etati u njekim brdskim gospodarstvenim jedinicama samo u jednom dielu opredieljeni za podmirenje pravoužitnika, dočim je drugi dio etata opredieljen za unovčenje, budući ne potreban za pravoužitnike imovne obćine.

Povrh toga zaboravio nam je g. pisac, koji se rado poziva na pozitivne zakone, navesti, na temelju koje ustanove zakona bio bi on proveo taj odpis dužnih šumskih odšteta, kao privatno-pravnih tražbina imovne obćine.

Ako je ovaj prvi dio mojega članka još kako tako našao milosti u g. D., a ono je drugi dio istoga, gdje se govori o osoblju, koje bi imalo u obće taksatorne radnje provadjati i koji dio po njegovom mnjenju sačinjava »tenor« ciele razprave, izazvao njegovo veliko nezadovoljstvo.

Glede toga »tenora« mogu na umirenje g. D. izjaviti, da sam ga bio već pred dulje vremena napisao kao samostalnu razpravicu i u posve drugu svrhu. U članak o revisiji gospodarstvenih osnova primetnuo sam ga, jer barem donekle stoji s tim predmetom u svezi, premda će pozorni čitaoc biti opazio, da se je nit razprave tu prekinula i da je ovo posebna cielina.

Pridometnuo sam ga pako zato, da dadem izraza svojem ličnom uvjerenju, a i onom mojih prijatelja i drugova, s kojima sam o tom predmetu ustmeno razpravljaо.

Na taj »tenor« okomio se je g. D. svom oštrinom svoga pera, a po mojem mnjenju posve neopravdano.

Što sam ja dakle tu napisao? Iznio sam svoje lično mnjenje, da bi bilo shodno, kada bi se u šumarskom odsjeku kr. zem. vlade osnovao taxacionalni ured odnosno postavili posebni organi, koji bi, u prvom redu u šumama obćinah i zem. zajednicah, zatim u šumama krajiških imovnih obćina rukovodili taxacionalne radnje i kod istih sudjelovali, a u drugom redu u šumama korporacija, nadarbina, zaštitnim šumama itd. takove radnje sami izvadjali.

Predlagao sam, da se u tu svrhu proširi šumarski odsjek, pak da se još namjeste jedan ili dva viša činovnika, koji će

poslove rukovoditi, a ovima da se pridieli nuždan broj osoblja iz statusa naših kr. kot. šumara i šumarskih vježbenika. Taj posebni organ, kojega sam radi kratkoće i boljeg razumjevanja nazivao taxacionalnim uredom, premda je to sporedna stvar, kako bi se on zvao, imao bi bio specijalno u šumama zem. zajednica organizovati taxacionalni rad tako: da rad rukovode onaj »jedan ili najviše dva tek namjestit se imajućih viših činovnika«, da rad nadziru kr. žup. šumarski nadzornici, a da rad obavljaju kr. kot. šumari svaki u svom kotaru, kojima bi se, gdje bi to nuždno bilo, dodielili oni mладji činovnici šum. odsjeka, odnosno, gdje kot. šumar bilo s koga razloga taj posao ne bi obavljati mogao, da kr. kot. šumari ili kr. šum. vježbenici šum. odsjeka taj red samostalno u dotičnom kotaru provadjavaju.

Na taj način stajali bi još za vrieme izvadjanja predradnja kao i izradjivanja uredjajnih elaborata u neprestanom savezu i dodiru s organi, koji osnove izrađuju, organi, koji će osnove preizpitati, i oni, koji će ih imati odobriti. Po mojem izkustvu takav doticaj tih organa bio bi vrlo shodan i za samu stvar podesan, a i mnoga šumsko-gospodarstvena pitanja riešila bi se u korist šume i njenog posjednika i brže i naprednije i temeljitije. — G. D. tražeći dlaku u jajetu prišiva tomu, da ga i opet tako zovem, taxacionalnom uredu, da bi on posao monopolisirao i šablonsko poslovanje uvelo. — Ja ne znam, iz kog je on vrela za to crpio svoje uvjerenje, iz mojega članka sigurno ne, jer sam u istom dva puta (str. 157. i 163. br. 11. Š. l.) izričito spomenuo, — kako je i napred razloženo, — da posao imaju obavljati u prvom redu naši kr. kot. šumari, dok se u njihovom kotaru radi. Pa gdje je onda tu monopol taxacionalnoga ureda? Ja bi rekao, da je g. D. trebao za svoj »osvrt« neki naslov pak se je nepozvan nametnuo za branitelja naših kr. kot. šumara, koje nije nitko napao. To proizlazi iz poslednjeg diela njegovog »osvrta«, gdje veli, da ga je »nastojanje: da se kr. kot. šumari privedu pravom svojem zadatku i naravnom svom djelokrugu, ponukalo, da k tomu pi-

tanju progovori», pak je prema tomu i stavio svoje predloge, o kojima će još biti govora. — Kao da sam ja hotio nješto drugo. — Takvu misao ja od sebe najodlučnije odbijam, jer mi dobrobit naših kr. kot. šumara i vježbenika, kao i promicanje njihovih interesa te usavršivanje njihovo u svakom pogledu svakako više na srcu leži i ležati mora nego g. D., jer sam pozvan, da s njima — ako Bog dade — još mnogu godinicu zajedno poradim na dosta trnovitom putu oko unapredjivanja i šumarskih prilika i staliških interesa. G. D. bacio je pak već davno koplje u trnje i izišao iz naših redova, pak mu je osporovano pravo, da se sada iz svojega mira krivim tumačenjem rieči mješa u poslove, koji su naša interna stvar. Jer na koncu konca držim, da je pitanje: kako se ima organizovati taxacionalni posao za sastavak gospod. osnova u šumah zem. zajednica, koje su predale upravu svojih šuma u ruke zem. šumarskih urednika, interna stvar aktivnih zem. šumarskih činovnika. (S ovim se mnjenjem mi ne slažemo. Ur.)

To sam morao u prvom redu iztaći, da prebijem oštricu »osvrta«, koja bi po mojem mnjenju bila kadra u naših kr. kot. šumara pobuditi misao, da bi se oni kod tako važnog posla, kao što je sastavak gospod. osnova, u njihovom vlastitom kotaru imali bili mimoći.

Sada ću se na kratko zabaviti prigovorima i predlozima g. D.

G. D. prigovara u principu taxacionalnom uredu, jer da bi to bila kopija tudjih odnošaja i osebina državne i šumske uprave. Pri tom se ali g. D. nije osvrnuo na onu stavku mogega članka (str. 159.), gdje sam naveo za primjer susjednu kraljevinu Ugarsku, u kojoj je država preuzeala u svoju upravu šume zem. zajednica, imov. obćina itd. u površini od 1,972.156 jut. i osnovala radi istih posebni »taxacionalni ured«, neposredno ministarstvu podčinjen. Ili je možda tamo »pravna, upravna i posjedovna osebina« zem. zajednica tako bitno drugačija, nego li kod nas, da se ne opire takovoj organizaciji rada? U ostalom je g. D. morao doći do krivih posljedaka, jer

je krivim shvaćanjem pošao na krive predpostavke, da bi samo osoblje toga taxacionalnog ureda obavljalo poslove oko uredjivanja šuma zem. zajednica.

G. D. prigovorio je nadalje, da po zakonima od 22. siečnja 1894. i od 26. ožujka 1894. ne bi bilo mjesto organizaciji takovog rada, jer da zem. vlada imade vršiti samo nadzor nad šumama, a ne ima da utječe u gospodarstvena pitanja tih šuma.

Ovo je naročito naglašeno, a valja ga držati na umu, da se vidi, kako je to pitanje g. D. riešio u svojim predlozima o organizaciji rada.

Glede nadzora spomenut će, da je doista tako, da kr. zem. vlada ima da vrši nadzor nad šumami zemlj. zajednica. Ali ipak ima i tu jedna kvačica. Skoro sve zem. zajednice predale su upravu svojih šuma u ruke kr. kot. šumara, dakle zemaljskih činovnika, a predati će im valjda u ruke i sastavak gospodarstvenih osnova za te šume. A pošto zem. vlada imade pravo, a i dužnost paziti na to, da ti organi svoje poslove u redu i što brže obavljaju, to po mojem mnjenju i uz postojeće zakone može zem. vlada uvesti takovu organizaciju taxacionalnoga rada oko sastavka gospod. osnova za te šume, koja joj se čini najshodnijom. Pak kad bi htjela, mogla bi se po mom mnjenju odlučiti i na osnuće taxacionalnog ureda sa organizacijom, kako sam ju napred razložio bio.

U gospodarstvena pitanja ne utječe kr. zem. vlada u prvi čas, ali utječe onda, kada joj osnova bude na odobrenje predložena, a odlučuje u tim pitanjima meritorno onda, ako nastane glede toga spor izmedju kr. kot. šumara i zastupnika z. zajednice. — Dakle se mora sa tim pitanjima na svaki način baviti. A kada bi postojao organički vez u poslovanju oko sastavka gospod. osnove izmedju organa zem. vlade, žup. uprav. odbora i kr. kot. šumara, svakako bi se takova gospodarstvena pitanja mogla temeljiti i svestranije riešiti, nego bez toga veza, a mnogi prigovori zastupnika zajednice ne bi možda formalno niti izbili na površinu, jer bi se sporazumkom svih tih faktora odmah izgladili.

Glede tih gospodarstvenih pitanja dolazi g. D. u protivnost sa samim sobom. On na ime ponajprije piše (str. 276.), da si kr. zem. vlada jošte nijednim zakonom nije arogirala pravo, da utječe u gospodarstvena pitanja šuma z. zajednica. Malo dalje (str. 277., al 2.) govoreći o provedbenoj naredbi k zakonu od 26. ožujka 1894. pako veli: »zanimaju nas znati principi, koji će se za buduće gospodarenje u šumah zem. zajednica udariti.« — Kako će zem. vlada propisati te gospodarstvene principe, kada ne ima pravo, da utječe u gospodarstvena pitanja?

Sada dolazim do predloga g. D. o organisaciji uredjajne radnje.

Ti predlozi glase:

1. Sve predradnje za gospod. osnove i gospod. programe imade za šume svog uredovnog područja izraditi dotični kr. kot. šumar, kojemu se po potrebi imadu pridati privrem. pomoćni organi.

2. Na koliko se kr. kot. šumar sa timi poslovi ma skog razloga ne bi htio ili mogao baviti, imao bi se za dotični kotar prelazno imenovati šumsko-uredajni povjerenik.

3. Te organe uvodi u smislu propisah, uredjajno-provedbene naredbe u taxacionalno i šumsko-uredajno poslovanje dotični kr. žup. šumarski nadzornik i nadzire ih. U županijah, gdje tomu zadatku sam žup. nadzornik udovoljiti mogao ne bi, dodieljuju se istomu prelazno, ali sa samostalnim djelokrugom shodno eksponirani, stariji i izkusniji kr. kot. šumari; eventualno od umirovljenih (!) kr. šumarskih zvaničnika takovi, koji se timi poslovi zanimaju i za njih volju imadu. (Ovaj poslednji stavak trebao je g. D. svakako izostaviti.)

Kr. žup. šumarski nadzornik sa tim osobljem izrađuje i redigira konačno uredjajne elaborate. (A gdje su exponirani šumari i umirovljenici, tamo će valjda oni tu izradbu i redigiranje obaviti!)

4. Izaslanici kr. zem. vlade imadu žup. šum. nadzornike uvesti u te radnje izradbom primjera u praksi, itd. (kako to, ta oni imaju samo nadzirati!) *

5. Privatnoj strukovnoj konkurenciji ima se svagdje prepustiti uredjenje šuma onda, ako to zem. zajednica zahtjeva. (Kako će uz to kr. kot. šumari biti privедени pravom svojem zadatku i naravnom svom djelokrugu; to je valjda sporedna stvar!)

Dotični privatni šum. stručnjak ima si za taj posao izhoditi posebno ovlaštenje od kr. zem. vlade. To ovlaštenje imao bi izvršivati u okviru točke 1. i 3. (Dakle bi ga imao uvesti u posao žup. šum. nadzornik, eksponirani šumar ili umirovljenik i s njim gospod. osnovu izraditi i redigirati)

To su predlozi g. D. o organizaciji uredjajnih radnja. Neću, da o njima uzalud trošim tintu i papir, već samo pitam sada svakoga objektivno sudećega, da li je mogao opravdano meni prigovoriti, da moj predlog ne ima uporišta u postojećim zakonima, gdje nam on sam stavlja ovakove predloge, koji se ne dadu po mojoj mnjenju niti s daleka dovesti u sklad sa pojemu citiranim zakonima.

Ako bi po njegovom sudu kr. zem. vlada mogla u provedbi zakona od 26. ožujka 1894. izdati naredbu, koja bi sadržavala predloge g. D., onda bi mirne duše mogla još prije urediti taxacionalni ured sa organizacijom, kako sam ju razvio u svom članku.

G. D. zaboravio je, da bi kritizirajući mene morao biti sam sebi ostati dosljedan. U ostalom ova ciela razprava imade sada samo akademiku vriedit, jer je kr. zem. vlada naredbom od 23. travnja 1903. br. 23142 glede sastavka gospodarskih osnova itd., to pitanje meritorno i inače riešila.

Još ću se samo u kratko osvrnuti sa dvije primjetbe g. D.

On je prigovorio onom stavku u mojoj članku, gdje sam naveo, da se posjednici šuma žacaju predati uredjajne radnje privatnom poduzetniku. Rekao bi dapače, da ga je taj stavak uzrujao, jer ga smatra kao izazov za sve stručare u zemlji, a valjda i kao uvriedu. Ne znam, odkuda dolazi g. D. na takovu misao. Ja sam jednostavno konstatirao činjenicu, koja mi je iz izkustva poznata, i ništa drugo, a nije mi niti na kraj

pameti bilo, da time koga izazovem ili vriedjam. G. D. zahvaća u tom povodu tja u kolegijalnu nesnosljivost. On je svakako prvi, koji dovadja kolegijalnu nesnosljivost u savez sa mojom malenkošću.

Konačno se je g. D. taknuo i šumarskih pokušališta, koje sam spomenuo u točki 9. mojega članka. Ja sam tamo spomenuo, da bi se ustrojenjem taxacionalnog ureda stvorio i zametak šumarskih pokušališta, koja su konsekvenca šumar. akademije.

Svaki objektivni čitalac mogao je viditi, da sam to samo mimođred spomenuo i tja na 9. mjestu. Ali je g. D. iz toga sačinio jedan stup svoje kritike, citirajući nam iz djela pok. prof. Baura neke stavke. Ta ja sam govorio samo o zametu, a ne o gotovoj stvari, niti sam razvijao svoje misli o svezi, koja bi imala postojati izmedju taxacionalnog ureda i šum. pokušališta. Obuzela ga je dapače već i bojazan, da se u cienu taksatorskog ureda ne bi pitanje o šumarskih pokušalištih pokopalo u administrativnom autoritetu.

Što se tiče krajiških imovnih obćina, to je g. D. doduše citirao §§ 55. i 56. nap. B (C je valjda tiskarska pogriješka), ali gledom na taj taxacionalni ured nije izveo iz ustanova tih paragrafa dovoljne zaključke.

Po § 56. nadleži kr. zem. vladi vrhovna uprava i nadzor nad radnjama oko uredjenja šuma, dapače se dotični operatori imaju po proceniteljima imov. obćina preko zime izradjivati u šumarskom odsjeku zem. vlade.

Po § 55. mogu se za taj posao upotrebiti i procenitelji, koji nisu činovnici imovne obćine.

Po mojem mnjenju ima u tim ustanovama dovoljno zakonitog uporišta, da bi kr. zem. vlada, kada bi htjela, mogla već radi samih krajiških imov. obćina osnovati taxacionalni ured, jer držim, da je to njena stvar, kako će si ona organizovati vrhovnu upravu i nadzor nad uredajnim radnjama u šumah krajiških imovnih obćina.

Time sam sa g. D. svršio, pak bi mu preporučio, da bude u buduće objektivniji i da iz riečih ne izvodi ono, što se u obće iz njih izvesti neda.

Obzirom na njegovu kritiku dovoljnom mi je zadovoljštinom izjava jednog odličnog i starijeg člana našega društva, koji se je sam dugo godina bavio taxaciom a i dobro pozna naše prilike, te mi reče: »Baš Vam hvala za onaj članak, znate da ste mi ga iz duše izpisali.«

*Andrija Borošić,
kr. zem, šum. nadzornik.*

O nedavno izašlom „naputku za sastavak gospodarstvenih osnova odnosno programa“, za naše šume, koje stoje pod osobitim javnim nadzorom.

Zajedno sa »naredbom kr. hrv.-slav.-dalm. zemalj. vlade, odjela za unutarnje poslove, od 23. travnja 1903. br. 23.152. glede sastavka gospodarstvenih osnova i programa, te godišnjih drvosječnih i ogojnih predloga po zakonu od 26. ožujka 1894., kojim se uređuje stručna uprava i šumsko gospodarenje u šumah, stojećih pod osobitim javnim nadzorom« (Sbornik 1894. kom. IX., br. 29.), a koja je naredba u cijelosti otisnuta u br. 6. »Šumarskoga lista« od o. g. izašao je kao prilog C. k §. 29. spomenute naredbe »Naputak za sastavak gospodarstvenih osnova odnosno programa«. Izdanjem ovoga naputka konačno je udovoljeno samomu zakonu, koji ide za tim da se osjegura potrajanje gospodarenje u ovim šumama, koje stoje pod osobitim javnim nadzorom, a jedva je dočekalo izdanje tog naputka šumarsko osoblje naše političke uprave, jer se sad istom moći u podpunoj mjeri posvetiti zadatcima zbog kojih je namješteno.

Sam naputak, koji obsiže u svem 52 paragrafa, dieli se u glavnom na pet poglavja, od kojih govori: I. o sastavku

gospodarstvene osnove; II. o sastavku gospodarstvenoga programa; III. o očevidnosti i kontroli gospodarstvene osnove (programa); IV. o reviziji gospodarstvene osnove i konačno; V. o zaključnim ustanovama. Uz to sadržaje naputak obrazce skrižaljka i to za: 1. opis medja; 2. izkaz površina; 3. opis sastojina za visoke šume čiste i oplodne sječe; 4. opis sastojina za visoke preborne šume; 5. opis sastojina za srednje šume; 6. skrižaljku dobnih razreda i obću porabnu osnovu za visoke šume čiste i oplodne sječe; 7. izkaz o proračunaju gođišnjeg prihoda; 8. obću porabnu osnovu za visoke preborne šume; 9. obću porabnu osnovu za srednje šume; 10. posebnu osnovu na glavni i međutimni užitak i kontrolnu knjigu o šumskih užitcih za desetgodište; 11. osnovu steljenja za vrieme od; 12. gojitbenu osnovu i kontrolnu knjigu o gojitbenih radnja za desetgodište; 13. gospodarstveni program za desetgodište Da budu svi gospodarstveni načrti jednolično sastavljeni pridan je naputku i posebni »obrazac znakova za gospodarstveni načrt« a šteta je, da nije takov posebni obrazac znakova za sastojinske načrte izradjen i propisan. Pomanjkanje tog zadnje spomenutog obrazca samo je mali nedostatak; ipak takovi sadržaju primjerice svi sadanji — pak i najnovi — naputci za uredjenje austrijskih državnih i zakladnih šuma, prem neobhodno nuždan nije. Ipak držimo, bilo bi dobro takav obrazac makar naknadno sastaviti dati i propisati. Ovakovi obrazci znatno olakšaju posao ne samo onomu koji takove načrte izrađuje već i onim organima kojima je zadaća šumsko-gospodarstvene osnove preizpitivati.

Naveli smo već iz kojih se poglavja naputak sastoji. Ta poglavja nisu ni jednakovo važna ni jednakovo velika. Najvažnije i najobsežnije je prvo poglavje, koje svojim obsegom sva ostala zajedno nadmašuje. U slijedećem nastojat ćemo, da u kratko, al ipak po mogućnosti izcrpivo, predočimo glavne ustanove svakoga od spomenutih poglavja naputka, obazriev se naročito na one ustanove, koje su nešto detaljnije a i nešto drugačije obradjene, nego li ih obično u sličnim naputcima nalazimo.

I. Sastavak gospodarstvene osnove.

Ovo najvažnije i najobsežnije poglavje (§§. 1.—42.) dieli se u 6 podpoglavlja, koja obuhvaćaju: A) Predradnje; B) Opis šuma; C) Ustanovljenje načina budućeg gospodarenja; D) Ustanovljenje prihoda za buduće desetgodište; E) Sastavak osnova za buduće desetgodište; F) Uskladbu gospodarstvene osnove.

A) **Predradnje** (§. 1—12.). Ovdje je ponajprije govor: o ustanovljenju šumske površine i uredjenju medja. Temelj svemu leži u glavnom u već postojećoj zemaljskoj izmjeri, s toga se ima površina ustanoviti pomoćju gruntovnice, zemljarskoga kataстра, segregacionalnih operata i eventualno postojecih gospodarstvenih osnova, a po tom valja obići sve medje i pregledati medjašne znakove. Prerise i sve ine podatke iz gruntovnih mapa i operata vlastan je sastavljač osnove u gruntovnom uredu sačiniti ili crpiti. Posjednik dužan je medje šume u naravi označiti dati a obaviti će to sastavljač osnove; jedino kod vrlo velikih potežkoća valja to daljnje odredbe radi prijaviti zemalj. vlasti. Razlike u medjama polag mapa i pravoga stanja valja izpraviti, šumske medje trajno vidljivo označiti a kod uredjenja medja još nastojati, da se iste po mogućnosti izravnaju. Po tom ima se sastaviti za svaku šumskogospodarstvenu jedinicu posebni »Opis medja«. Šume, koje medje drvljem obraslim pašnjakom, imaju se 4 m. širokim prosjeci od takovih odieliti, nu to ne vriedi za one šume, koje su u ime pašničke pripadnosti prigodom segregacije izlučene.

Šume imaju se podieliti u gospodarstvene jedinice (uredjajne razrede), u sjekorede, pod kojima se razumjeva suvisli niz sječina a sječa može podieliti na više mjesta, i odjele (okružja).

Kod podieljenja u odjele ima se uzeti što veći obzir na oblike tla, prometila a i sadanje medje sastojina; gdje naravnih medja ne dostaja, rabe se prosjeci. Glavni prosjeci, koji su medje sjekoreda a neka imaju u pravilu smjer povoljan za izvoz, imaju širinu od 6—10 met., a pomoćni 2—4 met. Pravilni odjeli neka imaju oblik pačetvorine sa omjerom stranica 1 : 2

ili 2 : 3. Duljina odjela je ujedno širina sjekoreda. Polag ustanova novoga austrijskoga naputka za uredjenje državnih i zekladih šuma i u ovom je naputku izrično rečeno koja ima biti maksimalna veličina pojedinih odjela, te je propisano neka takovi ne budu u pravilu veći od 100 kat. rali. Novomu stanovištu nauke o uredjenju šuma udovoljeno je time, što nuz podjelu u gospod. jedinice pozna ovaj naputak i podjelu u sjekorede, koju pozna naputak za uredjenje naših drž. šuma, ali ne pozna naputak za uredjenje šuma naših imov. obćina. Unutarnje podieljenje šuma mora se i u naravi trajno označiti, a i prema tomu u načrtima obilježiti, obilježujući u potonjima gospod. jedinice rimskimi, odjele arapskimi brojevi, a odsjeke malim latinskim slovima, dočim za sjekorede nikakova druga oznaka propisana nije, već se oni samo u sastojinskim i preglednim načrtima strielicom označiti imaju, koja siže preko ciele duljine sjekoreda. Naročito je propisano, da se kod umjetnoga podieljenja šume prosjecima, smiju takovi u čitavoj širini prosjeći tek nakon odobrenja gosp. osnove (programa).

Glede izmjere šume spomenuto je već, da se zemalj. katastr. izmjera ima u pravilu smatrati temeljem svakoj daljnjoj izmjeri, te se unutarnja izmjera nadovezuje na vanjske medje, koje se imaju prije točno u naravi i u mapi ustanoviti. Za izmjерu neka se u pravilu rabi teodolit ili busola, a kod prerisavanja mapa neka se uzima obzir na sticanja papira, a sam papir neka se na risaču dasku ne napinje. Izlučivanje odsjeka neka se obavlja istodobno sa izmjerom crta unutarnjega podieljenja ili se na ovo nadovezuje. Kod izlučbe odsjeka (sastojina) neka se ne ide izpod 1—4 rali, a posebno se neka izluče prosjeci u sitnim šumama preko 2, a u visokim preko 4 met. široki. — Šumski gospodarstveni načrti neka se sastavljaju za šume izpod 400 rali velike svadga u mjerilu katastralnom ($1'' = 40^{\circ}$) a za veće šume dozvoljava se mjerilo $1'' = 80^{\circ}$ ili $1'' = 100^{\circ}$. Sastojinski načrti sastavljaju se samo na zahtjev šumoposjednika i to u mjerilu $1'' = 160^{\circ}$, $1'' = 200^{\circ}$ ili $1 : 25000$ ili u inom povoljnem mjerilu.

Kada su se površine proračunavale imadu se izjednačiti sa površinom izkazanom po katastru, a vrhu izračunatih površina pojedinih odjela i odsjeka ima se sastaviti »Izkaz površina«. Jedinica površine jest jedna kat. ral (1600□⁰).

Glede »Opisa sastojina«, koji inače sadržaje sve one podatke, koje u obće u takovom opisu sastojina (često zvanom »naposebnom opisu sastojina« ili »specialnom sastojinopisu«) nalazimo, važan je propis ovoga naputka, da se taj za razne vrsti šumskoga uzgoja ne sastavlja jednak, pak su s toga i tri različne skrižaljke za »Opis sastojina« propisane. Jedna od ovih skrižaljka (obrazac 3) vriedi za visoke šume koje se sieku čistom i oplodnom sjećom; ista skrižaljka ima se upotrijebiti kad se izradjuje opis sastojina i za sitne šume. Karakteristično je za ovu skrižaljku to, što se zahtjeva, da se označi i srednja visina i sbroj temeljnica po rali i da sadržaje opazku: »o sjeći i uzgoju, te inih gospodarstvenih odredaba«, a da se ujedno može i popuniti još eventualno nužnim stupcima u koje će se unjeti podaci za postotke prirasta i postotak zrelosti (Weiser-procent), ako se ima godišnji prihod ustanoviti na temelju finansijske obhodnje. Glede preborne šume zaузимље taj naputak u obće skroz moderno, a doista izpravno stanoviše, da u toj šumi ne imaju dobni razredi već debljinski razredi pravu važnost. U obće posvećuje naputak osobitu pomenju prebornim šumama, a to je jedna od velikih prednosti istoga, jer gotovo svи naputci s razmjerno malo rieči i ustanova prelaze preko preborne šume, a ipak je gospodarstvo s prebornim šumama najteže. Obaziruć se na znatnu važnost preborne šume i njezinih osebina, propisuju naputak od prije spomenute sasvim različnu skrižaljku za »Opis sastojina za visoke preborne šume« (obrazac 4.) te zahtjeva, da se u njoj za svaki debljinski razred izkaže: sbroj stabala, sbroj temeljnica i drvna gromada u m³ po rali i za čitavi odsjek, pa tekući godišnji u % i m³, nadalje popriječni godišnji prirast u m³ po rali za normalno stanje debljinskih razreda.

Za srednju šumu propisuje naputak također posebnu skrižaljku za opis sastojina (obrazac br. 5). Pak ako i naputak

smatra, da nadstojno drveće srednje šume ne reprezentira ništa drugo nego li prebornu visoku šumu, što je skroz izpravno, ipak ne razlikuje za visoko drveće debljinske već dobne razrede. Veći prostor na kojem se mogu slobodno razvijati nastojna stabla u srednjim šumama razlogom je, da se debljinski razredi slažu s dobrima, dočim to za sličnu prebornu šumu često ne vriedi, pak je i sklonilo praksu, da u novije doba odstupi u visokim prebornim šumama od izlučivanja dobnih razreda, već se obazire na debljinske razrede.

Glede proračunanja drvne zalihe i prirasta zahjeva naputak, da se prva nadje u pravilu za mlađe sastojine pomoću prihodnih skrižaljka, a za sve starije pomoću pokusnih ploha, dočim izbrajanjem stabala valja ustanovitidrvnu zalihu samo sasvim nejednolično obraštenih starih sastojina, zaostalih sjemenjaka ili osobito vrednih starih sastojina; glede prirasta traži se, da se opredeli poprični god. prirast za sječnu dobu, a u prebornim i srednjim šumama tekući prirast ciele drvne gromade.

Skrižaljka dobnih razreda sastavlja se za visoke šume, koje se čistom i oplodnom sječom sieku (tako i za sitne šume) a spaja se sa obćom porabnom osnovom tako, da je za sastavak jedne i druge propisana jedna tiskanica (obrazac 6.) te se u istoj na lievoj strani ova skrižaljka dobnih razreda nalazi (kod naših krajiških imov. obćina spojena je skrižaljka dobnih razreda sa »Opisom sastojina«.) Odjeci unašaju se u tu skrižaljku u pravilu svojom sibiljnom površinom a iztaknuti valja, da se kod I. dob. razreda još naročito unesti ima, je li površina dovoljno ili slabo obrasla. Kod sastojina u kojima se vodi oplodna sječa, imaju se iste, ako je više staroga drveća već izvadjeno, u dva dobna razreda u omjeru svoje drvne zalihe unjeti, osim toga ima se čitava ta površina unjeti u još jedan posebni stupac za pomađni razred, što je vrlo shodno Ima li koji komad šume u kojoj se vodi preborna sječa, a taj komad ne sačinjava posebnu gospodarstvenu jedinici, uvrsti se ciela površina toga komada u stupac koji nosi glavni naslov »preborna sječa«. Sve ovo dobro odgovara odnošajima mnogih naših šuma, u kojima

još vladaju primitivniji odnošaji obzirom na uzgoj, sječu i t. d.
— Za preborne šume, koje su izlučene kao posebne gospodarstvene jedinice, ne sastavlja se u obće nikakova skrižaljka dobnih razreda.

B) Opis šuma. Za ovo podpoglavlje, koje sastoji samo od §. 13., ne imamo ništa osobita spomenuti, jer se taj opis sastaviti ima i polag ovoga naputka načinom u obće običajnim i poznatim.

C) Ustanovljenje načina budućeg gospodarenja. U ovom važnom podpoglavlju ocertana je ponajprije svrha gospodarenja, te izrečeno da je glavna svrha gospodarenja, uvaživ naročito potrebe šumoposjednika, ta, da se uzdrži produktivna snaga tla i crpe što veći potrajni prihodi. U koliko već možda postojeće gospodarstveno razdijeljenje šume svrsi odgovaralo ne bi, valja ga preinaciti, odnosno upotpuniti. Glede izbora vrsti uzgoja i drva zagovara se u prvom redu uzgoj visokih šuma, a u pravilu da se pridrži dosadanja vrst drveća — ako odgovara svrsi gospodarstva.

Svagda se naglasuje, da se potrebama i željama šumoposjednika nastoji udovoljiti, na što je svojedobno prvi C. Heyer naročito upućivao a česa se uredjivači i kasnije često držali nisu, pa tako i samo uredjenje šuma često nije rodilo onimi rezultati, koji su se od tog posla punim pravom očekivati morali. Glede izbora obhodnje traži naputak u prvom redu za visoke šume t. zv. ekonomsku obhodnju, nu nisu izključene ni ine obhodnje, pak se naročito i t. zv. financijalna obhodnja odabratи može ako to gospodarstvene prilike posjednlka dozvoljuju; a može se uspjehom upotriebiti za izračunanje najprikladnije obhodnje i stanje dobnih razreda, ako isto nije previše abnormalno, te naputak takovo izračunjanje i primjerom objašnjuje. Izračuna se naime t. zv. „srednja doba ciele šume obzirom na površinu“ i umnoži sa 2. Tako rade kod opredjeljivanja obhodnja često Francuzi, i doista je to vrlo zgodno. — Glede visokih prebornih šuma napose traži naputak, da se mjesto obhodnje ustanovi t. zv.

obhodnjica (Umlaufszeit), koja se može : ili po volji ustanoviti ili proračunati. Za taj posljednji slučaj propisuje naputak izrično ovo: »Prije svega ima se ustanoviti prsni promjer, koji moraju imati stabla u dobi sječe. Nakon toga valja u tipičnih sastojinah preborne šume i po mogućnosti tamo, gdje najdeblji razred stabala odgovara izabranom prsnom promjeru, položiti više pokusnih ploha, te na većem broju pokusnih stabala zadnjeg debljinskog razreda ustanoviti onaj broj godina, što ih prosječno trebaju stabla izabranog predzadnjeg razreda debljine, da urastu u najdeblji razred, u kojem polučuju za sječu ustanovljeni prsni promjer. T a j b r o j g o d i n a p r e d s t a v l j a t r a ž e n u o b h o d n j i c u«. U naputku je ovo računanje objašnjeno jednim računskim primjerom. Ima li u toj prebornoj šumi raznih vrstih drveća i raznih stojbina, pak samo za jednu vrstu drveća i stojbina izračunana obhodnjica za sve odgovarala ne bi, to za taj slučaj naputak opet naročito veli: »Pošto obhodnjica za sve vrsti drveća i za sve stojbine nije jednaka, to se mora u mješovitim šumah, odnosno na različitim stojbinah, obhodnjica posebice ustanoviti za pojedine vrsti drveća i stojbine, te ju tada valja izabrati ili prema vladajućoj vrsti drveće odnosne stojbine, ili ju za drugu vrstu drveća odnosno stojbine valja uzeti još jednom tako visokom, odnosno za polovicu nižom, ili valja povećati odnosno sniziti broj debljinskih razreda jedne vrsti drveća prema drugoj«. Kada se radi na spomenutim pokusnim plohama u tipičkim sastojinama preborne šume valja ujedno ustanoviti po rali i broj stabala, sbroj temeljnica i drvnu zalihu napose za svaki debljinski razred za normalno stanje šume i prije i poslije sječe. — Za srednje i sitne šume valja odabrati obhodnju, koja najviše odgovara potrebam šumoposjednika; specijalno za srednje šume, veli naputak, neka takova u pravilu ne iznosi više od 25 godina za sitno drveće. — Obhodnja dieli se u gospodarstvena razdoblja, za sitne šume 5—10, a za visoke — izim prebornih — 10—20 godišnja, a ta se diele u 2 podrazdobja.

Glede vrsti same sječe može se odabrati takova, kakova najbolje prilikama odgovara. Ako je površina tako malena,

da se potrajno uživanje samo prebornom sječom osjegurati može, neka se takova i uvede. Inače neka se prebornom sječom sieče onđe, gdje ju §§. 6. i 7. šum. zakona odredjuju. Poredaju sjećina pripisuje se velika važnost; naročito u sitnim i srednjim šumama treba paziti, da budu panjevi zaštićeni od pozebe.

Glede uporabe nuzgrednih užitaka valja držati na umu, da se šumskom pašom ne nanose štete a isto je rečeno glede žirovine i sabiranja stelje.

Obzirom na gojitbu šuma nema naročitih propisa već se od slučaja do slučaja postupak ustanoviti lima, nu potanje se govori o njezi sastojina. »Konačno imaju se ustanoviti glavna načela o obaranju, izradbi i o izvozu šumskih proizvoda, te staviti predlozi, glede eventualnog nuždnog gradjenja šumskih cesta i puteva, odnosno melioracija tla i t. d.« veli naputak.

Što se pako prihoda i sastavka osnove za buduće desetgodište tiče, ima se razjasniti način na kojem je proračunat godišnji prihod na glavnem užitku i kako se ima postupati s možda pronadjenim vanrednim prihodom odnošno predhvatom, isto tako konačno izkazati vrieme trajanja gospod. osnove i rok kad ju valja podvrći reviziji.

D) Ustanovljenje prihoda za buduće desetgodište. a) Visoke šume. Za one visoke šume, koje se sieku čistom i oplodnom sječom, obavlja se i računanje prihoda u pravilu na temelju predhodnog razvrstanja površine i drvene gromade pojedinih odsjeka u gospodarstvena razdoblja obuhodnje (uredajnoga doba), te eventualnoga izjednačenja razdobnih prihoda. U tu svrhu sastavlja se obća porabna osnova (obći sječni red), kojemu je svrha osjegurati potrajno uživanje šuma — što je i zakonom naročito propisano — »te da se ustanovi, da li će se u sliedećem gospod. razdoblju uživati samo redoviti ili možda još kakav vanredni prihod, odnosno predhvat na prihodu šume budućih gospodarstvenih razdoblja«. Upravo time se razlikuje samo izračunavanje prihoda od onog polag Judeichovog sastojinskog gospodarenja i ustanova novoga austrijskoga naputka za uredjenje državnih i zakladskih šuma.

Kod sastavka obće porabne osnove postupa se tako, da se u pravilu za prva tri gospodarstvena razdobja svaki odsjek dopita svojom sbiljnom površinom odgovarajućoj periodi, dočim se sva daljna razdobja, dakle u pravilu IV., i V. i t. d. perioda, nadieli čitavim odjelima.

Kod toga mogu se neke površine izpustiti, a neke i po dva ili više puta za sječu tečajem jedne obhodnje odrediti. Da takove odredbe ne mogu vodili do zlouporabe, to naputak tak-sativno navadja s kojim se površinama tako postupati smije. Ujedno zahtjeva se već kod sastavka obće porabne osnove, da se I. perioda u dva podrazdoblja (I.¹ I.²) podieli, te da se svakom takovom napose površine za sječu dopitati moraju. Kad je taj postupak proveden, tada se sbroje površine dopitane pojedinoj periodi i uzporede s normalnom. Pokažu li se pri tom znatnije razlike, a stanje je sbiljnih dobnih razreda u obće prilično normalno, tad se ima provesti izjednačenje površina dopitanih pojedinim periodama prema normalnom stanju ali ipak tako, da to ne bude skopčano s prevelikim žrtvami. Od toga izjednačenja samo se u nekim slučajevima odustaje. Kod prevelike razlike u obrastu pojedinih sastojina ili njihovih stojbina, te se dodieljivanjem sbiljnih površina ne bi moglo potrajanosti u uživanju šuma udovoljiti, tad se ima operirati sa stegnutim površinama i to da se one stegnu na normalni obrast ili jednu stojbinsku dobrotu ili na obje zajedno. U tom se slučaju unašaju u skrižaljke stegnute površine crvenilom kao brojnik, a sbiljne crnilom kao nazivnik. — Kod opredieljivanja godišnjeg prihoda za buduće desetgodište uzimlj je se u pravilu obzir na svekoliku drvnu gromadu dopitanu prvim trim periodama.

Ova se drvna gromada želi tako rasporediti, da se osjegura jednakost periodičkih odnosno godišnjih prihoda tečajem prvih trih perioda. Dakle je to ona vrsta periodičkog razšestarenja obzirom nadrvnu gromadu (Massenfachwerk), koju zovu Harligovom, ali u pravilu samo za prve tri periode, dočim su sve kasnije periode

nadieljene po mogućnosti jednakim površinama kao kod Cottinog periodičkog razšestarenja obzirom na sječnu površinu (Flächenfachwerk) — prem to naputak naročito ne kaže — i tim potrajanosti podpunoma udovoljeno. Izjednačivanja drvnih gromada između pojedinih perioda provadja se onda, ako iznosi razlika preko 10%. Sastojinama, koje su dopitane I. periodi, pribraja se prirast od $\frac{1}{2}$ periode i t. d. ako sastojine doista jošte priraštuju. Na koncu obće porabne osnove ima se godišnji glavni prihod za buduće desetgodište izkazati, a izračuna se tako, da se sa 10 podieli prihod I. desetgodišnjeg podrazdoblja. Ovako izračunani prihod može se — kako je slično propisano za naše državne šume — uzporediti s godišnjim prihodom izračunanim polag koje formule.

Za šume, koje se sieku prebornom sječom, sastavlja se obća porabna osnova za cielu obhodnjicu, te se ima svakog gospodarstveno razdoblje nadieliti odgovarajućom sječnom površinom. Postupak je kod toga takov, da se računa samo s onim površinama, u kojima će još za prve obhodnjice biti za sječu zrelih stabala. Ta se površina najednako podieli na pojedinu gosp. razdoblja, i to tako, da se prvomu razdoblju daju one površine na kojima ima najviše sječivih stabala. Po tom se prelazi na proračunje one drva gromade, koja će se u pojedinom razdoblju posjeći. To se pako tako izračuna, da se sadanjem drvoj gromadi pribroji odgovarajući prirast (odsjecima dopitanim I. periodi, prirast za $\frac{1}{2}$ periode i t. d.) a nakon toga odbije se od ovako dobivenog sbroja ona drvna gromada, koja, prema obavljenom iztraživanju, ima preostati iza sječe, pazeći pri tom da se ne smanji u pravilu broj stabala ili sbroj temeljnica, koji je kao normalan ustanovljen za dotičnu šumu nakon sječe. U prihod I. periode stavljaju se još i ona pojedince se nalazeća stara stabla, kojih možda ima na takovim odsjecima, koji u obće ni jednoj periodi dopitani nisu.

Pokazuju li pojedina gosp. razdoblja prevelike razlike u sječnom prihodu, nastoji se provesti izjednačenje između pojedinih perioda. Prihod izračunan za pojedino razdoblje a podieljen sa godinama koliko razdoblje traje, daje godišnji prihod.

Ima li u šumi mnogo prezrelih i već bolestnih stabala — raztrešenih po cijeloj površini — ili ako nisu u dotičnoj šumi za-stupani debljinski razredi u razmjeru nuždnому за vodjenje redovite sječe, tad se može visina obhodnjice unaprije ustanoviti i godišnji prihod izračunati pomoćju užitnog postotka ili ine koje formule. Za porabnu osnovu sa preborne visoke šume propisan je obrazac br. 8.

Obća porabna osnova za sitne šume sastavlja se polag načela izrečenih za visoke šume, koji se sieku čistom ili oplodnom sjećom, pak se može ili obrazac za te šume (obrazac 6) rabiti ili se rabi obrazac sadržan u naputku pod br. 13. (isti vriedi za gospodarstvene programe).

Za srednje šume sastavlja se obća porabna osnova »shodnom uporabom načela propisanih za visoke preborne šume s tom razlikom, da se umjesto obhodnjice ima ovdje uzeti za podlogu obhodnja sitnoga drveća«. Za porabu propisan je posebni obrazac (br. 9.). Godišnji prihod u sitnim šumama jednak je drvnoj gromadi, koja se nalazi na dotičnoj godišnjoj sječini; a u srednjim šumama isto takovoj gromadi sitnoga drveća i nadstojnjog drveća, kojega se prihod izračuna onako kao za preborne šume. Površina godišnje sječine u pravilu je jednaka desetom dielu one površine, koja je obćom porabnom osnovom opredieljena za sječu u budućem desetgodištu.

I glede pretvorbe u vrsti uzgoja govori naputak, te veli, ako se imaju šume koje su proizašle iz neuredne preborne sječe, a pričinjaju se oku kao neke srednje šume, pretvoriti u visoke šume, tada neka se odabere shodno »uredjajno doba« u kojem se ta pretvorba obaviti ima. Utanačujući to vrieme najveći se obzir uzeti ima na to, da se nakon provedene pretvorbe bude mogla voditi sječa u šumama, u kojim će stabla bit bar donekle za sječu zrela i u dobi, da se sastojine naravnim načinom, a dakako iz sjemena pomladiti mogu. — Kod pretvorbe iz visoke u srednju ili sitnu šumu odmah se čitava površina podieli u sječine odgovarajuće obhodnji sitne šume, odnosno sitnoga drveća srednje šume.

Važna je daljna ustanova naputka koja govori o »vanrednom prihodu i predhvatu« u šumama. Ponajprije nabraja se što sve spada u vanredni prihod. Taj sastoji od drvene gromade: dobivene kad se prosieku prosjeci (koji su izlučeni kao posebni odsjeci) na površinama šumskoj kulturi otudjenim i što je osobito važno, sav onaj ustanovljeni prihod, koji je veći od normalnoga.

O ovom poslednjem naputak točno kaže, kako se može pronaći. Za visoke šume, koje se sieku čistom i oplodnom sjećom, pak za sitne šume proračunat će se taj vanredni prihod tako, da se pošumljena površina gospod. jedinice svede na jednaku stojbinsku vrstnoću, već prema odabranoj vrsti drveća i uzgoja, i ovako stegnuta površina umnoži sa normalnim popričnim godišnjim prirastom po rali, koji se izvadi iz skrižaljke prihoda a odgovara dotičnom stojbinskom razredu i odabranoj obhodnji. Odbiv ovako proračunani normalni godišnji prihod od prihoda, koji je ustanovljen obćom porabnom osnovom, dobiva se taj vanredni prihod. Za preborne i srednje šume može se taj prihod na taj način proračunati »da se od godišnjega prihoda ustanovljenog obćom porabnom osnovom, odbije poprični godišnji prirast za cielu gospod. jedinicu i za ustanovljeno normalno stanje svih razreda debljine prije sječe, odnosno svih dobnih razreda; ostatak predstavlja tada vanredni prihod«. I kod pretvorbe prebornih šuma u šume, koje će se sjeći čistom ili oplodnom sjećom, ima se po istim načelima taj prihod izračunati, uvez za podlogu računa onu obhodnju i vrst drveća prema kojima će se gospodariti nakon pretvorbe. Slično postupa se kad se visoke šume u sitne ili srednje pretvaraju. Osobito onda, kad nije provedeno izjednačenje razdobnih prihoda, imat će se normalni prihod sruvniti sa prihodom ne samo prvog već i daljnih razdoba te kod toga paziti: da li razlika izmedju normalnog i sibiljnog prihoda prvog razdoba doista predstavlja vanredni prihod ili se možda mora smatrati predhvatom na redovitim prihodu daljnih gospodarstvenih razdoba. U naputku

je ovaj način računanja predhvata posebnim računskim primjerom objašnjen. U našim odnošajima i gledom na šume za koje je ovaj naputak izdan, ova je ustanova glede vanrednog prihoda i predhvata po našemu mnjenju od osobite važnosti, da se naime ne oštete kasnije generacije na korist sadašnje — a bilo je takovih slučajeva, pak možda i najviše s toga — jer nije bilo shodnih ustauova.

E) Sastavak osnova za buduće desetgodište.
U ovom se podpoglavlju ponajprije gotovo o tom što se ima smatrati glavnim a što medjutimnim užitkom, a tad se istom razlaže, kako se ima sastaviti posebna porabna osnova za glavni i medjutimni užitak.

Ista se sastavlja na temelje obće porabne osnove, a za buduće desetgodište tako, da se za svaku godinu izkaže napose koja će se površina posjeći i koju će drvnu gromadu dati. U toj osnovi valja posebice naznačiti veličinu redovitog i vanrednog prihoda i to: po vrsti drveća i drvnoj zalihi, a osim toga još i propisati način sječe.

I za medjutimni užitak sastavlja se porabna osnova, ali ipak tako, da se za obje ove osnove rabi jedna tiskanica polag obrazca 10. Za uporabu nuzgrednih užitaka u pravilu se ne pravi nikakova posebna osnova; samo sa stelarenja, ako se u većoj mjeri izvršuje, neka se sastavi posebna osnova za buduće desetgodište. Gojitbena osnova sastavlja se takodjer za buduće desetgodište i to na temelju: opisa sastojina, posebne porabne osnove i gospodarstvenog nacrta, a sastavlja se običajnim načinom, te se ima za to upotrijebiti skrižaljka polag obrazca 10.

Osim ovih običajnih osnova još propisuje naputak, što vrlo shodnim držimo, a svojedobno smo i u ovom listu zagovarali, sastavak posebne osnove za gradnju šumskih puteva, sgrada i inih gradjevina u kojoj se ima propisati red, kojim će se one u budućem desetgodištu izvesti, a k tomu naznačiti i kojim od prilike troškom.

F) Usklađba gospodarstvene osnove. U ovom (§. 42.) u kratko se nabrajaju oni dijelovi iz kojih se ima svaka šum. gosp. osnova sastojati, a ti su bitni dijelovi: 1. Uredjajni zapisnik, a taj se dieli u: a) »opis šuma« koji ima da sadržaje: 1. fizičke odnošaje, 2. pravne odnošaje, 3. gospodarstvene odnošaje; i b) »buduće šumsko gospodarenje«. Nadalje sadržaje kao priloge:

2. Opis šumskih medja.
3. Izakaz površina.
4. Opis sastojina.
5. Skrižaljku dobnih razreda i obću porabnu osnovu.
6. Izakaz o proračunjanju godišnjeg prihoda.
7. Posebnu porabnu osnovu.
8. Gojitbenu osnovu.
9. Osnovu za gradnju šumskih puteva, sgrada i inih gradjevina.
10. Prepis rabljenih prihodnih skrižaljka.
11. Pregledni izakaz o rezultatih pokusnih ploha.
12. Gospodarstveni načrt, a kod šuma preko 5000 kat. rali površine i pregledni načrt.

Kao novo je, da se zahtjeva pod točkom 11. navedeni »pregledni izakaz o rezultatih pokusnih ploha« te smo naročito i mi nastojali da bude propisan, pošto smo se osvijedočili, da je to osobito svrsi shodno, jer se time ne samo lahko kontrolirati mogu u opisu sastojina izkazane drvne gromade, već je polag tog izkaza moguć najdetailniji uvid u odnošaje pojedinih sastojina.

II. Sastavak gospodarstvenoga programa.

Ovo poglavje (§. 43.) govori o gosp. programu, koji nije nego mala jednostavna gosp. osnova. Gospodarski program sastavlja se samo za budućih 10 godina, a u glavnom po načelima koja su propisana za sastavak gosp. osnove. — Ako su odnošaji šume skroz jednostavni može se

takav program sastaviti u formi uredjajnoga zapisnika i bez svakih skrižaljka, a samo treba da se:

1. prikaže sadanje stanje šume obzirom na položaj, površinu, tlo, vrst drveća i uzgoja,drvnu zalihu i prirast, to pravne i posjedovne odnošaje;

2. učine odredbe, koliko će se, gdje i kojim načinom crpiti šumski užitci odnosno izvadjeti šumske gojitbe.

Ako je šumska površina tako velika, da se može uvesti potrajno i pravilno gospodarenje, tada se ima za visoke šume koje se sieku čistom i oplodnom sječom, pak sa sitne šume upotrijebiti obrazac 13., dočim za preborne i srednje šume obrazce, koji su propisani za gospod. osnovu.

Kod sastavka ovakovoga programa treba ovako postupati:

1. Ponajprije se ustanovi šumska površina, za tim se urede medje i po tom priredi gospodar. naert i to na temelju kopije katastralne mape; tada se provede eventualno unutarnje podieljenje šume, razdieliv istu u odjele i to samo kod većih šuma, dočim kod manjih šuma već same medje odjela mogu služiti medjama unutarnjega podieljenja.

2. Opis sastojina stegne se samo na najnužnije opazke glede: stojbine, vrsti drveća, obrasta,drvne zalihe, dobe i tekućeg prirasta.

3. Gdje je moguće neka se sastavi i skrižaljka dobnih razreda, dočim u obćoj porabnoj osnovi valja predočiti smjer budućeg gospodarenja i zajamčiti potrajanost užitaka.

4. Po tom valja ustanoviti godišnji redoviti ili vanredni prihod, odnosno predhvata.

5. Konačno valja opredeliti i ustanovitu površine na kojim će se sjeći glavni prihod na drvu i površine koje će se proredjivati.

Za posebnu porabnu i gojitbenu osnovu za buduće deset-godište neka se rabe obrazci propisani za gospodarstvenu osnovu. U uredjajnom zapisniku ima se samo u kratko opisati sadanje stanje šuma i buduće šumsko gospodarenje.

III. Očeviđnost i kontrola gospodarstvene osnove (programa).

Da se uzmogne voditi očeviđnost o gospodarstvenoj osnovi (programu), kao i u svrhu da se mogu svrsi shodno provesti revizije gospodarstvenih osnova, odnosno sastaviti ponovni gospodarski program: treba za sve šume jednoga šumoposjednika i to šume koje leže u istom upravnem kotaru voditi »Očeviđnik o gospodarstvenih osnova (programâ). — U takov se očeviđnik za svaku gospod jedinicu ima: 1. unjeti sve promjene nastale tečajem jedne godine u samoj šumskoj površini; 2. zabilježiti sve one dogodjaje, koji mogu biti od važnosti po šumsko gospodarstvo; 3. zabilježiti kako se je razpoložilo s onim utržkom, koji je dobiven predhvatom ili vanrednim užitkom.

Sama kontrola gospodarstvene osnove ili programa obavlja se tako: 1. da se kod sastavka posebne gosp. osnove ili programa unesu sjećine u gosp. načrt samo olovkom; istom kad osnova ili program bude konačno odobren, smiju se i moraju se izvući crvenilom i providiti brojem one godine za koju su odredjene. Osim toga imadu se godišnje sjećine i u naravi izkolčiti i obilježiti, i to, ili za svaku godinu napose ili — kao što kod oplodne i preborna sjeća — za više godina zajedno. 2. Kod sastavka godišnjih drvosječnih predloga imaju se u obzir uzeti eventualna prekoračenja ili prištednje na određenom godišnjem prihodu, te po tom eventualni manjak izravnati. 3. Konačno imaju se voditi gospodarstvene kontrolne knjige o šumskim užitcima i kulturama. Ove knjige već su sadržane u obrazcima 10. i 12. (obrazac 10. propisan je za »porabnu osnovu« a 12. na »gojitbenu osnovu«). Ovaj je spoj sgodno udešen i podpunoma svrsi shodan. U ove kontrolne knjige unašaju se faktični uspjesi sumarno. Prihodi od nepredviđljivih užitaka imaju se u kontrolnu knjigu unjeti crvenilom. — Na izmaku deset godišta ili kod zaključka gospod. kontrolne knjige, koji se sbog eventualne revizije još prije obaviti ima, mora se kod oplodnih sjeća, glijе još dovršna sjeća provedene nije, površina koja odgovara posjećenom starom drveću, unesti u

knjigu u obliku čestnika crvenilom. Kad se užitci putem dražbe unovčuju, ima se utržak u kontrolnu knjigu upisati, inače upiše se ona vriednost, koja odgovara postojećim mjestnim cienama.

Kod visokih šuma koje se sieku čistom ili oplodnom, za tim kod visokoga drveća srednjih šuma, ima se gospodarstvena kontrola protegnuti na kontrolu glavnog užitka obzirom na površinu kao i drvnu gromadu, dočim se kod sitnih šuma, pak sitnoga drveća srednjih šuma, a medjutimnog užitka u obće, prihodi kontroliraju u pravilu samo polag sječne površine a jedino sbog očevidnosti o visini prihoda izkazuje i drvna zaliha.

Kod visokih prebornih šuma i kod pretvorba u vrsti uzgoja, kontroliraju se prihodi i po sječnoj površini i po ukupnom prihodu na drvu. Kod oplodnih sječina obalja se kontrola zajednički za sve dottične odsjeke, a prihodi na drvu obračunaju se na koncu sječe.

V. Revizija gospodarstvene osnove.

Prema ovomu nazlikuju se dve vrsti revizija i to:
A) Obična revizija, koja se u pravilu obavlja svakih 10 godina. B) Glavna revizija koja se obavlja nakon dva ili više desetgodišta.

A) Obična revizija. Već kod ove revizije može se sastaviti nova obća porabna osnova za one šume, koje se sieku čistom i oplodnom sjećom, a tako isto i za sitne šume eventualno prema obrazcu 13 (to je obrazac za gospod. program) i to tako, da se prvi stupac opredeli za prihod budućeg desetgodišta, dočim da se u minulom desetgodištu posjećene površine uvrste iza zadnjega razdoblja kao užitci u budućoj obuhodnji. — Posebna porabna i gojitbena osnova za buduće desetgodište imaju sastaviti prema obrazcima 10. i 12. (obrazac 10. nosi naslov: »Posebna porabna osnova za glavni i medjutimni užitak i kontrolna knjiga o šumskih užitcima za desetgodište . . . a obrazac 12. »Gojitbena osnova i kontrolna knjiga o gojitbenih radnja za desetgodište . . .)

Sam postupak kod revizije ima biti sliedeći:

a) Ponajprije se imaju na temelju »očevidnika« (§. 44) unjeti u gospodarstveni načrt sve promjene koje su gledom na šumsku površinu i medju još nastale tečajem minulog desetgodišta.

b) Iza toga imaju se izmjeriti i u načrt urisati svi odsjeci, koji su na novo nastali uslied sječe i gojitbe. U samo unutarnje podijeljenje šuma neka se tom prilikom nikako ne dira. Novo nastavši odsjeci označuju se starom oznakom slomljennom sa arapskim brojevima (n. pr. a/, b/, c/, i t. d. — Ako je uslied sječe ili gojtbe posve nestalo dosadanje razlike između dva ili više odsjeka, onda se oni moraju zajedno stegnuti i skupno označiti starim oznakama (n. pr. ab, abc i t. d.) Ako bi se površina šume umnožala novim odjelima, imaju se takovi označiti novim tekućim brojevima (polag §. 4. imaju se odjeli označiti arapskim brojevima) a iza toga ima se opis sastojina dovesti u sklad sa sadašnjim stanjem šume. U tu svrhu valja obići šumu i to od odsjeka do odsjeka, te opisati novo nastale odnosno zajedno stegnute odsjeke, eventualno izpraviti očvidne pogriješke koje su se podkrale u stari opis sastojina kao što i zabilježiti sve promjene, koje su nastale uslied možebitnih raznih šteta. Doba odsjeka unaša se u ovaj revidirani spis sastojina tako, da se dobi, navedenoj u opisu sastojina, pribroji toliko godina, koliko je sastavka istog proteklo.

Drvna gromada opredjeljuje se kako je već prije rečeno, a uz pripomoć gospodarstvene kontrolne knjige o šumskim užitcima. Osobito točno treba pronaćidrvnu gromadu onih stabala, koja su nastala na stariim sječinama, dočim se za sastojine, koje će u daljnjim razdobljima do sjeće doći, imati zaliha tako naći, da se k zalihi izkazanoj u opisu šuma pribroji prirast za minule godine.

Odredbe za buduće gospodarenje valja stegnuti na najnuždниje odredbe.

4. Nakon svega toga ima se sastaviti nova skrižaljka dobnih razreda, nova obća porabna osnova, a po tom prora-

računati prihod za daljnih 10 godina, na isti način, kako je izračunan za minulo desetgodište. Kod visokih prebornih šuma, pak kod srednjih šuma mjerodavni su za taj posao §§. 30—34. naputka.

Kod sastavka novih osnova za buduće desetgodište i to ponajprije kod sastavka posebne porabne osnove za glavni i međutimni užitak imaju se za sjeću odrediti u prvom redu zaostatci na sjećinama koje su već pomladjene, a tad istom sastojine, koje su polag prijašnje obće porabne osnove odredjene za daljnju sjeću, nadalje eventualni predhvati (kod oplodnih sjeća) u sastojina budućeg desetgodišta, nu ti ne smiju biti veći od drvene zalihe zaostale na starim sjećinama, konačno, sastojine koje se imaju prorediti.

Kod sastavka nove gojitbene osnove imaju se u prvom redu odrediti za pomladjenje: one iz minulog desetgodišta zaostale nepošumljene površine, za tim površine; koje se uslijed buduće sjeće pošumiti moraju i s njima u savezu stjeće šumske čistine; nadalje popravci starih kultura i pošumljenje ostalih čistina; te konačno ine možebitne gojtibene radnje.

U slučaju potrebe valja sastaviti i novu osnovu za stelarenje kao i novu osnovu za gradnju šumskih puteva, sgrada i inih gradjevina.

Revidirana gospodarstvena osnova ima se uskladiti. Takova osnova ima se sastojati: a) iz revizionalnoga zapisnika i 2) ostalih (§. 42. naputka) spisa i nacrtta.

U samom revizionalnom zapisniku treba navesti:

1. Sve promjene nastale u minulom desetgodištu i to obzirom na površinu šume i šumske medje, i uvrstiti, koji su bili povodi tih promjena, pak stanje medjašnjih znakova; nadalje valja spomenuti, da li su gospodarstvenom osnovom propisani projekti doista prosječeni, i u kojem se stanju nalaze šumski putevi važni za izvoz; konačno neka se navedu predlozi kako bi se dale prometne prilike poboljšati.

2. Promjene koje su nastale u sastojinama; eventualni izpravci u starom opisu sastojina i konačno sadanje stanje dobnih razreda uzporedjeno s normalnim.

3. Uspjeh, koji se je dosadanjom osnovom pokazao, i to : a) obzirom na polučeni prihod prema onom u osnovi izkazanom ; b) obzirom na količinu izsječenih i pošumljenih površina prema posebnoj porabnoj i gojitbenoj osnovi, uz izkaz vrhu eventualnih prištrednja i predhvata, a uz predlog, kako da se te prištrednje potroše odnosno predhvati prištrednjami izjednače ; c) obzirom na ustanovljeni način gospodarenja te predlogom glede eventualne promjene načina dosadanjeg gospodarenja, da se postavljena svrha gospodarstva što bolje polučiti uzmogne.

4. Način, kako je izračunan prihod za daljne desetgodište i to na glavnom i međutimnom užitku, te koliko od tog prihoda odpada eventualno na vanredni prihod ili na predhvat.

5. Način, kojim je obavljena procjena drvene gromade, pak razlozi, koji su bili odlučni kod sastavka posebne porabne osnove i gojitbene osnove za dalje desetgodište,

6. Vrieme, kada je revizija gospod. osnove obradjena uz naznaku roka do kojega ovako revidirana osnova vriedi.

Glavna revizija osnove poduzimlj je samo onda, kad se misli, da sadanja osnova više pravoj svrsi ne odgovara, te se ima više radikalnih promjena u gospodarstvu provesti, tako : kad valja unutarnje podijeljenje šume promieniti, promieniti način uzgoja, odabrati drugu obhodnju ili ako u obće dosadanjoj osnovi za temelj uzeta gospodarstvena načela više ne odgovaraju potrebama šumovlastnika. Takova glavna revizija obavlja se sasvim po načelima koja su u obće za sastavak nove gospod. osnove propisana.

V. Zaključne ustanove.

Ovo kratko poglavlje (§§. 52. i 53. govori ponajprije samo o tom, da se za jednostavne gospodarstvene odnošaje može ciela gospodarstvena osnova ujednostručiti. U tom slučaju može sasvim odpasti opis medja, te se glede toga nuždni podaci mogu navesti već u samom opisu šuma; može nadalje odpasti i izkaz površina, te se takove ili izkažu po odjelima i

odsjecima u opisu šuma ili u skrižaljci dobnih razreda. Eventualno može se opis sastojina skriželjka dobnih razreda i obća porabna osnovu izraditi prama obrazcu 15, koji je propisan za sastavak gospodarstvenoga programa.

Konačno uzimlje se u tim zaključnim ustanovama još i obzir na okolnost, da može biti i takovih slučajeva, gdje bi možda bilo uputno odstupiti od načina izračunanja prihoda, koji je ovim naputkom propisan i možda poći u obće kojim drugim putem (poznato je da ima još i mnogo inih do sele u praksi običajnih i vrstnih načina izračunanja prihoda, koji se od ovoga u ovom naputku ustanovljenog razlikuju). U takovom slučaju, koji može biti uvjetovan posebnimi mjestnim, stojbinskim i sastojinskim odnošaji ili osobitim potrebama šumoposjednika, treba za to naročito izhoditi dozvolu kr. zemalj. vlade, odjela za unutarnje poslove.

Navodeć pojedine ustanove ovoga naputka, iztakli smo naročito i osebine istoga. Ipak ćemo još na koncu povući malu paralelu izmedju ovoga naputka i naputaka, koji nas najviše zanimati moraju i mogu, a to su: ugarski naputak valjan i za naše državne šume; naputak izdan za uredjenje šuma naših krajiških imovnih obćina i — novi naputak propisan za uređenje austrijskih državnih i zakladnih šuma.

Ugarski naputak i naputak za im. obćine, kao i ovaj novi naš naputak, idu za osjeguranjem periodičke odnosno godišnje potrajanosti u užitcima ne samo za neko vrieme, već za čitavu obhodnju, pak s toga i traže obću porabnu osnovu za cielu obhodnju, odnosno uredjajno vrieme. Tomu nasuprot pošao je austrijski naputak više stopami Judeichovog sastojinskog gospodarenja — odnosno ustanova mjerodavnih za uredjenje šuma u Saksonskoj na koje su tharandska škola u obće, a Judeich napose imali najveći uticaj — tako, da se porabna osnova samo za dve periode izradjuje. Mi ovo posliednje ne držimo shodnim, napose ne u ovom našem slučaju, gdje se ima urediti gospodarstvo u šumama stojećim pod osobitim javnim nadzorom; pače osnove sastavljene u smislu Judeichove

metode i propisa novog austrijskog naputka, kosile bi se s ustanovama našega »zakona od 26. ožujka 1894. kojim se uređuje stručna uprava i šumsko gospodarenje u šumah stojećih pod osobitim javnim nadzorom«.

Što se pako usvojenja modernih principa šumarske znanosti tiče, može se reći, da naš novi naputak ne zaostaje iza novoga austrijskoga naputka, a znatno je u tom pogledu napredniji — što je sasvim razumljivo — od starijih naputaka: ugarskoga i imovno-občinskoga. Uz to je novi ovaj naš naputak jednostavniji od ugarskoga, polag kojega ima gospod. osnova sastojati iz sijaset priloga — a koji baš nisu neobhodno nuždni — tako, da se je prošle godine profesor uredjenja šuma u kr. ug. ščavničkoj akademiji g. Feketa našao ponuškim staviti predloge, kako bi se uredjajni elaborati, koji se polag toga naputka izradjuju, ujednostaviti mogli (bila je o tom donešena kratka viest u »Šum. llstu«).

Još je jedna velika prednost ovoga našega novoga naputka i to ta, da njegove norme nisu tako krute, kao ostalih naputaka, te ostavlja češće izlaza tako, da u pojedinim slučajevima može uredjivač šuma i samostalno postupati, kako mu to primjerice §§. 32., 52. i 53. zajamčuju. Nu i same osnove sastavljenе u smislu novoga naputka, mogu biti jeftinije nego li su primjerice one sastavljenе u smislu krajiškoga naputka za šume imovnih občina i to s toga, jer nije nuždno tako točna procjena drvene gromade svih sastojina. Računa se naime kod opredjeljivanja etata samo sa sastojinama koje su dopitane najviše trim periodami, pak je s toga bezuvjetno nuždno samo ove sastojine točno procieniti, dočim se ostale ne moraju tako točno procieniti: nasuprot kod imovnih občina moći će se valjana osnova sastaviti samo onda, budu li sve sastojine točno procijenjene, jer se kod opredjeljivanja etata sve u obzir uzeti moraju.

Radi ovih velikih prednosti novoga naputka, naročito njegovih već prije spomenutih i uvaženih osebina, veseljem pozdravljam izdanje ovog novog naputka, pa i ako je isti kasno izšao,

ipak je pomno sastavljeno djelo, koje našem domaćem šumarstvu na diku služiti može, kao i svim onim, koji su se oko sastavka i konačnog redigiranja istog trudili; u prvom redu referentu za sastavak ovoga naputka g. zem. šumar. nadzorniku A. Boroviću.

Izdanjem ovoga naputka, izpunjena je ne samo osjetljiva praznina u zakonu od 26. ožujka 1894. već i u obće u našem domaćem šumarstvu, a sam naputak ne samo da će biti kriepki vodj našim šumarima službujućim kod političke uprave, već i mnogim drugima; ponajpače može on to biti i šumarima u Srbiji, a i onim u Bugarskoj, kojima naš jezik nije tudj. Dapače tog smo mnjenja, da bi šumarske uprave u tim zemljama — za koje znamo, da još ne imaju posebnih naputaka na uredjenje šuma — najbolje učinile, da uz male preinake, već prema svojima zakonima, taj naputak usvoje ili uzmu za temelj kod sastavka vlastitog naputka; odnošaji tamošnjih šuma i onako su u velike slični odnošajima onih naših šuma za koji je ovaj naš naputak izdan.

Prof. I. Partaš.

LISTAK.

Osobne viesti.

Osobna viest. Preuzvišeni gospodin pokrovitelj našega društva Dragutin grof Khuen-Héderváry, do sele ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, imenovan je ugarskim ministrom-predsjednikom, a novim banom kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovan je Preuzvišeni gospodin dr. Theodor grof Pejačević, vlastelin našički, bivši do nedavno mnogogodišnji veliki župan županije virovitičke.

Premještenje i potvrda. Kr. ugar. ministar za poljodjelstvo obnašao je kr. šumarskog računarskog protustavnika Desidera Diossya premjestiti od kr. računovodstva pridieljenog kr. šumarskom uredu u Otočcu, kr. računovodstvu, pridieljenom kr nadšumarskom uredu u Vinkovcima, i to u svojstvu predstojnika potonjega računovodstva, te definitivno potvrditi dosadašnjeg privremenog kr. šumarskog oficijala Dragutina Orenčaka u Otočcu.

Izabran gradskim šumarom. Gradsko vijeće grada Trogira izabralo je gradskim šumarom Slavku Ožegoviću bivšega šumarskoga pristava imovne občine gjurjevačke

Novi tajnik u „Trgovačkom domu“. U zagrebačkom „Trgovačkom domu“ i to u njegovom odsjeku za trgovinu drvom ustrojeno je novo mjesto tajnika, te je takovim postavljen mnogogodišnji član našega društva g. Vilim Dojković, umirovljeni kr. žup šumarski nadzornik

Družtvene viesti.

Poklonstvena deputacija pred novim banom. Dne 26. pr. mj. imala je čast deputacija, sastavljena od članova upravnoga odbora hrv.-slav. šumarskoga društva, pokloniti se novomu banu kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije Preuzvišenomu gospodinu dr. Theodoru grofu Pejačeviću. Deputaciju predveo je I. družtveni podpred jednik velem. gosp. odsječni savjetnik F. Zikmundovski, a sastojala je od gg. J. Havasa kr. šumarskoga ravnatelja, A. Borošića kr. zem. šum. nadzornika, D. Trötzera nadšumara nadbiskupije zagrebačke, prof. I. Partaša družtv. tajnika A. Kerna kr. žup. šum. nadzornika, kao u Zagrebu tada prisutnih članova upravnoga odbora. Kratkom besjedom pozdravio je vodja deputacije Preuzvišenoga gospodina novoga bana preporučujući naše hrv.-slav. šumarsko društvo uz molbu, da bi Preuzvišeni gosp. nastojao zaštićivati i promicati interes društva i našega šumarstva u obće, a njegova je Preuzvišenost to blagohotno i obećala; pak na što je vodja deputacije pojedine članove iste Preuzvišenomu gospodinu banu predstavio, deputacija bi milostivo odpuštena.

Ovogodišnja družtvena glavna skupština i s njom spojeni izlet u Bosnu i Dalmaciju. Posebni poziv i program za XXVII. glavnu skupštinu hrv.-slav. šum. društva koja će dne 27. kolovoza o. g. u Zagrebu obdržavati i s njom skopčani naučni izlet u Bosnu i Dalmaciju prileži ovomu broju lista.

Šumarsko i gospodarsko knjižtvo.

Novo je izašlo:

Dr. Hranilović i D. Hirc, Zemljopis Hrvatske. Od ovoga operovano već oglašenoga zanimivoga monumentalnoga djela izašla je već i 13. svezka, koja govori o našoj najzanimivijoj tvorbi — Krasu. Ovo djelo ponovno preporučujemo

Guttenberg, die Forstbetriebseinrichtung. Beč kod W. Fricka, ciena 10 80 K, odnosno ciena 12 K. Ovo djelo nije još izašlo, ali je

već oglašeno, da će doskora izaći. Čim djelo izadje, nabavit ćemo ga i o njem potanje izvestiti.

Pistor, die Behandlung Verunglückter bis zur Ankunft des Arztes. Izašlo u Berlinu nakladom R. Schötza. Ciena samo 60 filira Kritika ovo djelo vrlo hvali, a kako je još providjeno i slikami, mogli bi preporučiti nabavu istoga svakoj našoj šumariji. Tko naruči 50 primjeraka, plaća po primjerku samo 50 filira.

Stoetzer, Waldwegebaukunde nebst Darstellung der Waldeisenbahnen. Ein Handbuch für Praktiker u. Leitfaden für den Unterricht. Izašlo u Frankfurtu n.M. kod D. Sauerländera. Ciena 6 K.

Zeiler, Universal-Holzrechner. Izašlo u Salzburgu kod E. Höllrigla. Ciena 4½ K.

Marković, die serbische Hauskommunion u. ihre Bedeutung in der Vergangenheit u. in der Gegenwart. Izašlo kod Fricka u Beču. Ciena 2 K 80 fil.

Verzeichniss der neueren u. gangbaren Büchererscheinungen auf dem Gebiete der Forstwirtschaft und Jagd, nebst einer Auswahl empfehlenswerter Bücher aus verwandten Literaturgebieten. Ovaj je popis izašao nakladom knjižare W. Fricka u Beču.

Wild-Queisner, die Kunst des Schiessens mit der Büchse Dobiva se kod Fricka u Beču uz cienu od 4 K 20 fil.

Beissner, Schelle u. Zabel, Handbuch der Laubholzbenennung. Ciena 18 K.

Seelhorst, das landwirtschaftliche Versuchsfeld der Universität Göttingen. Ciena 1 K 40 fil.

Promet i trgovina.

Neobaziruć se na neke zakasnjele dražbe u brdskim šumama, odnosno na nekoje ponovne takove dražbe, može se reći, da smo obzirom na šumske dražbe u obće u mrtvoj saisoni. Dražbe u hrasticima još počele nisu, a dražbe u brdskim šumama su zaključene, ili bi već zaključene morale biti. Da potonje još ipak sasvim zaključene nisu, razlog leži u slabim dojakošnjim uspjesima istih. O uzrocima relativno slabih uspjeha dražba u brdskim — jelovim, bukovim i smrekovim — šumama, opetovano smo na ovomu mjestu izvestili, naglasiv ujedno, da i ne ima nade misliti, da bi ti uzroci doskora prestati mogli.

Dražbe u hrasticima počet će istom u rujnu ili najdalje u listopadu, pa se je do sada marljivo radilo, i radi, na procjenama. Kako će ove izpasti, zanima to u velike ne samo naše domaće već i strane drvoržce, jer je poznato, da kod glavnih dražba — investicionalne zaklade, erara, brodske imovne obćine — ima uz domaće drvoržce i sva sila

stranih drvotržaca; dapače ovi bivaju od godine do godine kod tih dražba sve mjerodavniji, jer im strani znatno jeftiniji kapital omogućeće uspješno konkurirati s domaćim drvotržcima, koji većinom sa skupim kapitalom raditi moraju.

Hoće li se već kod ovogodišnjih dražba uvažiti i u ovom našem listu svojedobno objedanjena predstavka naših drvotržaca, kao i dole navedena predstavka naših dužičara, vidićemo. Bilo bi u redu, jer su želje naših drvotržaca većinom, po našem mnjenju, i opravdane. Čut ćemo konačno i to, da li se je i na samomu načinu procjene što promenilo u smislu nekih članaka priobčenih u našemu listu. Da li će se specijalno željama naših trgovaca-dužičara — da se što više ograniče prodaje onih čestica, kojih su slabla sposobna u glavnom samo za proizvodnju dužice — udovoljiti moći, teže je pitanje, prem su te želje podpunoma opravdane, jer ima doista još silna zaliha neprodanih dužica.

Obzirom na to, da se je trgovacka bilanca i ove godine dalje poboljšavala, naročito što i promet s hrastovim trupcima, rezanom robom i tvorivom dosta živahno teče, pak je samo s francuzkom dužicom vrlo slab, velimo: dobro će se prodavati one čestice, kojih su stabla u glavnom sposobna za trupce i piljenu robu, dočim će se slabo prodavati ona stabla, sposobna samo za dužicu. Kako baš posljednjih mnogo imam, ne ima nade, da će ovogodišnje prodaje osobito izpasti, a dobro bi bilo, da budu izklične cene umjerene, pa da već jednoć i prestanu žalbe drvotržaca na previsoke procjene, tim više što takove vrlo visoke i previsoke procjene — naročito u našim prilikama — pravoga smisla ne imaju. Relyktanta na finu hrastovinu i to ne samo domaćih, već iz ciele srednje Evrope, ima toliko, da se ne treba bojati kakovih komplata; svaki je od njih došao namjerom, da šumu kupi i posao učini, čemu ih dakle previsokim procjenama tjerati u strane krajeve, iz kojih tada mogu oštru konkurenčiju praviti našoj domaćoj šumskoj robi.

Što se pak o daljnega razvoja prilika naše trgovine s drvom tiče, ne može se, kraj tužnih parlamentarnih prilika, koje u obim polama naše monarkije vlăđaju, ništa reći. Pitanja, koja bi se već davno riešiti morala, još sveudilj riešena nisu, tako naročito obzirom na trgovacke i carinske ugovore, a o tim ugovorima ovisi tečaj daljne naše trgovine s drvom, koja samo tada cvasti može, bude li joj povoljnimi ugovori eksport u razne zemlje osjeguran. Specijalno za šumsku trgovinu Hrvatske i Slavonije pogibeljne su grožnje Francuza, koji vele, da bude li se dala talijanskima — a ne i njihovima — vinima kakova polakšica gledom na uvoz u austro-ugarsko carinsko područje (dakle zloglasna vinska klauzula ma i prikratom obliku obnovila), da će oni na to odgovoriti visokom uvoznom carinom na drvo, pojmenice na dužicu. Za

nas bi to bila ne samo pogibelj, već i prava katastrofa, na koju mjerodavne faktore naročito upozoravamo. Dobro bi bilo, da na to upozore mjerodavne faktori i naši drvotržci, koji su se ipak jednoč valjano organi zovali, pak se i od njih nadamo, da će ovako organizovani moći mnogo učiniti svojim predstavkama, da se razne zaprieke, koje smetaju šumsku trgovinu, uklone, a tako ona što bolje razvije na svoju vlastitu korist, a i na korist našega šumarstva i šuma.

Iz krugova naših dužičara primamo sliedeću viest: U drvo-tržnom odsjeku trgovačkog doma obdržavali su dne 30. pr. mj. pod predsjedanjem g. Milana pl. Weissa drvotržci dužičari sjednicu, u kojoj bje prema ustanovljenom dnevnom redu izerpiva razprava povedena o stanju dužičnog tržišta, zalihi robe i njenom unovčenju.

Pri tome su stvorena dva zaključka. Jednim bje izabran naposebni pododbor koji ima da se pobrine o tome, kako bi se provele sve one detalne mjere, koje su potrebne, da prilike na tržištu gotove robe krenu na bolje, naročito glede ponude i kupa.

Drugi zaključak ide za tim, da se uznastoji o tome, kako bi se predusrelo hiperprodukciji duge u predstojećoj kampanji, za da se tim putem cene sadanjoj, skupo kupljenoj i produciranoj robi nepotrebnim načinom ne potisnu. U tu svrhu zaključili su interesenti, da valja posebnom predstavkom i izaslanstvom umoliti koli zajedničke toli i autonomne nadležne činbenike da se od ovogodišnjih, predstojećih jesenskih raspisa dražbe, po mogućnosti izključe sve nezdrave, stare sastojine krupnih omjera, koje su sposobne lih za produkciju dužice, ter u mjesto toga da se na prodaju iznesu zdravija hrastova debla, kojih dielovi su sploh ili barem pretežito prikladni samo za proizvodnju trupaca. Pododbor, koj je zvan da provede stvoreni zaključak, sastati će se već 1. kolovoza u 4 sata posle podne ovdje u sjednicu; dočim će se predstavke mjerodavnim visokim mjestima podastrjeti tečajem prvih dana kolovoza.

Iz upravne prakse.

Umirovlijenom učiteju ne može se priznati pravoužitništvo u krajiškoj imovnoj obćini, ma i potjecao iz krajiške zadruge.

Rješitbom kr. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove od 12. kolovoza 1898. br. 45.007. potvrđene su dolnjomolbene odluke šumsko-gospodarstvenog ureda b. imovne obćine od 1. listopada 1897. br. 4869. i upravnog odbora županije s. od 14. ožujka 1898. br. 233. kojima je odbijen I. Ž. umirovljeni učitelj u S., da bude uvršten u pravoužitni katastar b. imovne obćine.

R a z l o z i vrhovne rješitbe su sliedeći:

Prema naredbi kr. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove, od 21. travnja 1883 br. 11.959., častnici i činovnici se ne imadu smatrati pravoužitnici krajiških imovnih obćina, makar su i prije njihovog imenovanja živili u pravoj vojničkoj zadruzi.

Molitelj je umirovljeni učitelj, te je po tom, u smislu §§. 3. i 110. zakona od 31. listopada 1888. o uredjenju školske nastave i obrazovanja pučkih učitelja u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji, javni činovnik.

Pošto javni činovnik umirovljenjem ne gubi svoj značaj, već i nadalje ostaje činovnikom, to ne ima dvojbe, da se spomenuta naredba proteže i na umirovljene činovnike.

Za to je valjalo molitelja odbiti njegovim molbenim zahtjevom.

(U „Mjesečniku“ pravničkoga društva priobćio Dr. A. Goglia.)

Različite viesti.

Sastojina crnoga oraha stara 82 godine. Napisali smo već u ovom listu članak, kojemu je bila svrha iztaknuti činjenicu, da polag dosadanji opažanja ima nekih inozemnih vrsti drveća, koje bi bilo vredno u većoj mjeri i u našim šumama gojiti. Jedna takova vrst je američki crni orah (*Juglans nigra*), kojega se drvo mnogo u Evropu uvozi i vrlo skupo plaća, te ima od njega ovdje ondje po našemu kontinentu i starijih stabala, koja pokazuju, da se ta vrsta drva vrlo dobro drži. Sad piše o jednoj takovoj 82 godine staroj sastojini crnoga oraha u Moravskoj g. Wichle u „Oestereichische Forst u. Jagd zeitung“, te veli, da se je ta sastojina, u kojoj ima još i hrasta i javora mliča, vrlo lijepo razvila. Crni orah da je još napredniji od hrasta i javora, a stabla da imaju poprično 2·6 m³. Sastojina da je uzrasla u malome dolcu na svježoj, humoznoj, dubokoj ilovači. — Vredno bi bilo, da se ovomu skupomu dryvu i kod nas što više pažnje posveti.

† **F. Schwaekhöfer**, dvorski savjetnik i profesor kemijske tehnologije na c. kr. visokoj školi za zemljoteštvo u Beču, na kojoj je preko 30 godina uspješno djelovao, umro je u 61. godini dobe svoje. Pokojnik, koji je slovio kao vrstan stručnjak svoje struke, bio je medju slušačima zbog vrlo ljubeznog susretanja vrlo obljubljen, a sahranjen je uz mnogobrojno učešće 20. pr. mj. u Beču. „Slava mu“.

Novi zakon za zaštitu šuma u Švedskoj. Švedska, poznata sa svojih krasnih i prostranih crnogoričnih šuma, iz kojih se silna šumska roba izvozi u susjedne države, naročito u Englezku, uvidila je, da su se šume počele prekomjerno izerpljavati, s tog je bila prisiljena izdati

nedavno novi zakon za zaštitu šuma. Po tom zakonu zabranjuje se sječa i u obće prekomjerno izerpljivanje šuma, a šumoposjednici čine odgovorni za svršishodno pomladjivanje šuma. Nadamo se, da će ovaj zakon donekle povoljno djelovati i na unovčenje naše čamovine, koja je zadnje vrieme počela i od švedske konkurenциje na pojedinim tržištima trpiti.

† **Benjamin pl. Kallay**, c. i kr. tajni savjetnik, c. i kr. zajednički ministar financija i kao takav glavar zaposjednutih zemalja Bosne i Hercegovine, umro je 13. pr. mj. u 64. godini u Beču. Blagopokojni Preuzvišeni gospodin ministar Kallay razvio je tečajem dugogodišnjeg djelovanja kao vrhovni chef bosanske uprave osobito djelovanje, da unapriedi ove kroz stoljeća zapuštene zemlje, pak je osobitu pozornost obratio glavnom bogatstvu Bosne, tamošnjim šumama i nastojao, da se one urede i izcrpljivati počnu; djelovanja njegovoga sjećat će i sva kasnija pokoljenja, jer što je sve u okupiranim zemljama stvoreno, u glavnom je njegovo djelo.

Ekskurzija austrijskoga državnoga šumar. društva u Švedsku i Norvežku. Ovo odlično društvo kani sliedeće (1904.) godine poduzeti poučeno putovanje u šume Švedske i Norvežke. Već sada pozivlje društvo one članove, koji bi bili voljni u tom izletu sudjelovati. Troškovi izleta iznosit će oko 600—800 kruna po osobi.

Ovogodišnje ekskurzije nekih šumarskih društava. Česko šumarsko društvo, kao najveće između svih austrijskih šumarskih društava, koje svake godine poduzimljie izlete u dobro uredjene šume — a tih ima vrlo mnogo u Českoj — i to obično u šume veleposjeda ili českih gradova, držat će ove godine svoju skupštinu u Plznju, a po tom poći u „Českoj šumavi“ na bavarskoj medji ležeće šume grada Domazlicah i s njima graničeću šumu grofa Stadiona, te je o tom, kako i svake godine čini, izdalo posebnu brošuru zajedno sa sastojinskim nacrtima, u kojima su svi odnošaji tih šuma potanko opisani. — Susjedno nam štakersko šumarsko društvo već je 13. lipnja poduzelo izlet u šume oko Murau'a, dočim je, nam takodjer susjedno, kranjsko-primorsko šumarsko društvo održalo 28. pr. mj. izlet u šume kraj Idrije, a sliedeći dan u Idriji svoju glavnu skupštinu. — Obće njemačko šumarsko društvo (u Njemačkoj) držat će 15. o. mj. svoju glavnu skupštinu u Kielu, a uz to poduzet izlete u bližnje šume tamošnjega kraja, medju inim i u Sachsenwald Bismarkovog dobra Friedrichsruhe, koju je šumu pokojni „željezni“ kancelar toliko volio.

Nova vrst žita. Rus Kristoforović ove je godine upozorio na jednu novu američku žitaricu, te su o tom već i neke naše novine kratkih vesti doniele. Sve od žarke Floride pak do studene Kanade siju po čretnom zemljишtu i plitkim barama neku vrstu „američke riže“, *

koja vrlo dobro i obilno rodi, sve i kraj suše, a veli, da hrani vošću nadmašuje istu pšenici. Na hektaru da može dati kojih 30 do 40 metr. centi priroda. Dobro bi bilo, da se i kod nas s tom „američkom rižom“ pokusi prave, gdje ima bara, naročito mogle bi se za pokuse odvažiti, po našem mišljenju, brodska i petrovaradinska imovna občina. Za nabavu sjemena preporučuju tvrdku: L. L. May et Comp. St. Paul Minesota (Sdružene Države Sjeveroameričke).

Drvojedka suzna (Merulius laerimans) poznata je kao jedan od najpogibeljnijih gribova za drvo, naročito ono, koje se u zgradarstvu rabi. Pitanje, na kakovom se drvu ona može pojaviti i razviti, i kada, da se njenom haračenju na put stane, razpravljaju sada i gradjanski i vojnički krugovi u našoj monarkiji, pak nalazimo o tom pitanju lepou razpravu u srpanjskom broju mjesečnika „Centralblatt für das gesammte Forstwesen“ od c. i kr. pionirskog nadporučnika Vase Malenkovića, dodijeljenog tehničkom vojnom komiteu, svakako našeg zemljaka. Iz razprave proizlazi kao utvrđeno: da se ovaj grib nije nigda još konstatovao na nutrinji živoga drva u šumi, da je u najrednjim slučajevima došlo drvo već iz šume inficirano, a i na stovarištima može se inficirati samo vlažno drva. Kako da se spriječi razvoj drvojedke antiseptičkim sredstvi za slučaj, da je već drvo eventualno inficirano, o tom se pisac ove razprave kani u slijedećoj razpravici izjasniti.

Štete od požara u šumama azijatske Rusije vanredno su velike. U sjeveroistočnoj Aziji već je od požara propalo sva sila šuma, pa je uz Amur postalo drvo tako skupo, da ga ruski doseljenici plaćaju skuplje, nego u kojoj guberniji evropske Rusije. Naročito u jeseni prošle godine vladali su u tamošnjim šumama silni požari, koje nije bilo moguće ugušiti; ugušila ih je istom nastupila zima. Nepažnja i lakoćnost tamošnjih ljudi većinom je uzrok tim požarima. Vlada izdala je mnoge koristne naredbe za zaštitu šuma; a u obče se u novije doba rusko šumarstvo dobrano diže, te su u evropskoj Rusiji naročito zadnjih godina mnogo učinili za pošumljenje pjeskovitih stepa.

Viesti iz kr. šumarske akademije prislonjene uz mudrosvovni fakultet kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu. Ljetni semestar škol. godine zaključen je 31. srpnja, dočim su predavanja zaključena već oko polovice srpnja. Izpiti obdržavani su u drugoj polovici srpnja, naročito semestralni izpiti izmedju 25. i 31. srpnja. Uspjeh ovih izpita može se u obče ove godine vrlo povoljnim nazvati, te su naročito svi slušači zadnjega (III.) tečaja — bilo ih je u tom tečaju malo, samo šestorica nu sve samih redovitih, domaćih — sve izpiti s uspjehom položili i naučivanje dokrajeli. Broj slušača nešto je manji nego li prošle godine; malen ostati će taj broj doduše i u obče, pošto obzirom na našu ma-

lenu zemlju ne može i ne smije biti velik, nu da je sada možda i nešto manji nego bi baš i mogao bit, ovisi to o prilikama, koje danas vladaju. Izgledi naime u šumarstvu u obće nisu osobiti, napose danas su prilike glede unapredjenja nešto slabije, jer je i u zemaljskoj službi a i kod imov. obćina većina mjesta zapremljeno mlađjimi silami; uz to nisu još sve do danas riešene molbe onih nekih slušača koji su prvi svršili, a moli za namještenje kod uprave državnih šuma još prije — dvie godine.

Izkaz

o uplaćenoj članarini za vrieme od 1. travnja do konca lipnja 1903.

Kr. šumsko ravnateljstvo 98 K.; V. Tölg 10 K. za g. 1903.; D. Lasman 5 K. za g. 1903.; T. Stojčević 2 K.; Kr. nadzorništvo za pošumljenje kraša Senj 24 K.; V. Perc 10 K. za g. 1903.; D. Lahner 10 K. za g. 1902.; St. Brkić 2 K.; M. Krišković za lugare 14 K.; Šumarija Kloštar-Ivanić 26 K.; A. Klarić 4 K.; P. Knežević i J. Fürle 8 K.; Gosp. ured II. banske im. ob 122 K. 22 fil.; J. Vraničar 10 K. za g. 1903.; M. Žibrat 10 K. za g. 1902.; T. Stojčević 2 K.; D. Lasman 5 K. 1903.; Kr. nadzorništvo za pošumljenje kraša 4 K.; Gj. Koča 20 K. za g. 1902. i 1003.; D. Lahner 10 K. za g. 1903.; Šumarija brodske im. obć. Otok 32 K.; V. Dojković 10 K. za g. 1903.; A. Hercl 10 K. za g. 1903.; M. Smolčić 5 K.; 1903.; M. Krišković za lugare 4 K.; Šumarija gradiške im. ob. Oriovac 46 K.; R. Brosig 10 K. za g. 1903.; M. Mijatović 6 K.; Gosp. ured II. banske im. obć. 39 K. 64 fil.; J. Kadlec 10 K. za g. 1903.; R. Lang 10 K. za g. 1903.; V. Bönel 10 K. za g. 1903.; E. Slapničar 10 K. za g. 1903.; D. Staničić 11 K. 50 fil.; D. Lahner 10 K. za g. 1904.; Lugari Šumarije Garešnica 16 K.; Gosp. ured II. banske im. obć. 38 K. 16 fil.; Felix Krejčar, Bednja 22 K.; I. Vlahović 10 K. 1903.; J. Sylvester, Srbija 39 K. 05 fil.

Broj 5751
464 š. 1908.

Oglas prodaje stabala

koja će se obdržavati dana 10. kolovoza 1903. u 11 sati prije podne u uredu kr. kotarske oblasti u Vrbovskom.

Zemljistična zajednica Vrbovsko prodaje temeljem zaključka skupštine ovlaštenika od 22. ožujka 1903. i na temelju po veleslavnom upravnom odboru u Ogulinu odpisom od 13. lipnja 1903. broj 1307 n. o. odobrenog drvosječnog predloga za godinu 1903. dolje naznačene drvne kolikoće:

Tekući broj	Broj skupine	Šumski predjel	Vrst drva	Broj stabala	Tehnički uporabiva drvna gromada	Ciena po jedinici	Ukupna vrednost		Opazka
							K.	fil.	
1	I.	Tisova kosa	bukva	13	10.68	8	—	85.44	Udaljeno od kolodvora Vrbovsko 5—7 klm.
2			javor	1	2.19	10	—	21.90	
3			jela i omorika	186	403.17	9	—	3628.53	
			Ukupno	200	416.04	—	—	3735.87	
4	II.	Tisova kosa	bukva	93	99.70	8	—	797.60	Udaljeno od kolodvora Vrbovsko 5—7 klm.
5			javor	16	50.54	10	—	505.40	
6			jela i omorika	91	197.53	9	—	1777.77	
			Ukupno	200	347.77	—	—	3980.77	
7	III.	Tisova kosa	bukva	11	6.58	8	—	52.64	Udaljeno od kolodvora Vrbovsko 5—7 klm.
8			jela i omorika	189	336.76	9	—	3030.84	
			Ukupno	200	343.34	—	—	3083.48	
9	IV.	Tisova kosa	bukva	98	87.71	8	—	701.68	
10			javor	3	12.04	10	—	120.40	
11			jela i omorika	99	293.69	9	—	268.21	
			Ukupno	200	393.44	—	—	3465.29	
12	V.	Tisova kosa	bukva	84	136.10	8	—	1088.80	Udaljeno od kolodvora Vrbovsko 5—7 klm.
13			javor	11	49.30	10	—	493.—	
14			jela i omorika	105	31.55	9	—	2821.95	
			Ukupno	200	498.95	—	—	— 75	
15	VI.	Kozarae Gluhedrage Kosica Dubrave	javor	234	343.75	10	—	3437.50	Udaljeno od kolodvora Vrbovsko 4—5 klm. a od K. Moravice 5 klm.
16			rebraš	74	83.82	34	—	2819.88	
17			bukva	62	94.48	8	—	755.84	
18			jela i omorika	111	331.40	10	—	3314.—	
			Ukupno	173	425.88	—	—	4069.84	
19	IX.	Tisova kosa	bukva	3	6.68	8	—	53.44	Udaljeno od kolodvora Vrbovsko 4—5 klm. a od K. Moravice 5 klm.
			jela i omorika	170	605.84	10	—	6058.40	
			Ukupno	173	612.62	—	—	6111.84	
			Sveukupno	1654	3501.44	—	—	34838.22	

1. Dražba obavlja se pismenim ponudami, te iste imade biti predate na dan dražbe kod kr. kotarske oblasti u Vrbovskom do 11 sati prije podne sa točnom oznakom skupine na koju se želi dražbovati.

2. Svakoj ponudi, koja imade biti zapečaćena i propisno biljegovana, imade dražbovatelj položiti 10% žaobinu ukupne vrednosti svake pojedine skupine na koju želi dražbovati i to bud u gotovom bud u džražnim vrednostnim papirima.

3. Na ponude koje bi kasnije toga roka stigle kao i na ove ma i pravodobno predane nu bez žaobine ne će se uzeti ohzir.
4. Ponudbena ciena imade glasiti na jedan kubični metar surovine.
5. Ponude izpod izklične cene ne će se uvažiti.
6. Položena 10% žaobina vratiti će se nedostalim, doćim će se u protivnom slučaju smatrati jamčevinom.
7. Rokovi izradbe i izvoza te načini uplate sadržani su u naposebnim dražbenim uvjetima, koji se za vrieme uredovnih sati mogu uviditi u uredovnici kr. kotar. šumara u Vrbovskom.

Kr. kotarska oblast.

V r b o v s k o, dne 22. srpnja 1903.

Radančević, v. r.
kr. kotarski predstojnik.

Poziv.

U savezu s ovogodišnjom ekskurzijom hrv.-slav. šumarskoga družtva primili smo od našega člana g. Dragutina Nanicini-a, nadšumara biskupije djakovačke, sljedeći poziv uz molbu, da ga u idućem broju našega lista uvrstimo. Udovoljujuće molbi g. Nanicini-a uvrštujemo taj poziv doslovno, koji glasi:

Štovani drugovi!

Štovani upravni odbor našega šumarskoga družtva odredio je pravac, kamo ćemo ove godine na poučni izlet.

Učestnici ovog poučnog izleta iz Slavonije mogu svoj put udesiti i ovako:

Večernjim vlakom dodje se u Brod n/S pa se odma nastavi put od Broda bos. do Travnika, kamo se stigne u 9 sati 30 min. Odavle se može u Jajce u 11 sati prije podne i u 4 sata poslie podne, pa se tamo stigne na konak.

Iz Jajca vozi se kolima u Banjaluku (oko 40 klm.) odakle se slično brzo stigne u Dobrlin, gdje je ročište učestnika.

Ovim putem naumio sam ja putovati na ekskurziju, ako je još koj od gg. drugova spreman tim pravcem putovati, molim da mi to javi.

Put bi bio nešto veći i skuplji, ali bi za to imali putem za viditi takove prirodne krasote, koje stranci (pa i mi domaći) gledaju najvećim čudom i troše mnogo, da se tih krasota naužiju.

Umolio sam već slavni odbor, da nam izposluje polakšicu na bos. željeznicam.

Preporučam drugovima iz Slavonije, da nas bude na ovoj nuzgrednoj ekskurziji čim više.

U Djakovu, dne 19. srpnja 1903.

Drag. Nanicini.

Natječaj.

Ovime se razpisuje natječaj za popunjene jubilarnog štipendija hrv.-slav. šumarskoga društva za polazak šumarske akademije na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u iznosu od godišnjih 600 K (šest stotina kruna) i 80 K. (osamdeset kruna) za ekskurzije, učila i dr.

Pravo na ovaj štipendij imaju samo sinovi članova hrv.-slav. šumarskoga društva.

Molbenice obložene sa krstnim listom, svjedočbom zrelosti gimnazije, realne gimnazije ili realke, te liečničkom svjedočbom, da je molitelj tjelesno podpuno sposoban za šumarsku službu, imadu se najkasnije do 25. kolovoza t. g. podnjeti podpisanim predsjedničtvu (Zagreb, Markov trg broj 3.).

U Zagrebu, 30. srpnja 1903.

Predsjedničtvu hrv.-slav. šumarskoga društva.

Na znanje.

P. n. gg. članovi društva, koji žele prisustvovati ovogodišnjoj glavnoj skupštini, koja će se obdržavati na 27. kolovoza t. g. u Zagrebu, upozorju se ovim, da u smislu §. 13. društvenih pravila imaju pravo glasa samo oni članovi, koji su svoju članarinu za prijašnje, kao i za tekuću godinu podmirili.

U Zagrebu, 30. srpnja 1903.

Predsjedničtvu hrv.-slav. šumarskoga društva.

SADRŽAJ.

Strana

Poziv i program za XXVII. redovitu glavnu skupštinu hrv.-slav. šumarskoga družtva i s njom spojenog naučnog izleta u Bosnu i Dalmaciju	
Procjena jelovih i smrekovih stabala u našim prebornim šumama. Piše A. Kern	381—393
Šume zaštitnice (§§. 6. i 7.), i šume zabranite (§. 19. š. z.). Piše V. Dojković, kr. žup. šum. nadzornik u miru . .	393—410
Šumarska služba kod političke uprave nakon provedene organizacije i lugarsko pitanje zem. zajednicah. Napisao Josip Majnarić, kr. kot. šumar	410—445
Tehnička svojstva i uporaba kestena. Piše M. Budiselić, stud. for. O klijanju žira. Piše Begna	446—450
Odgovor na „Osvrt na članak: „Revisija gospodarstvenih osnova“. Piše Andrija Borošić, kr. zem. šum. nadzornik	450—457
O nedavno izašlom „naputku za sastavak gospodarstvenih osnova odnosno programa“, za naše šume, koje stoje pod osobitim javnim nadzorom. Piše Prof. I. Partaš	457—664
Listak. Osobne vies ti: Osobna viest. — Premještenje i potvrda. — Izabran gradskim šumarom. — Novi tajnik u „Trgovačkom domu“	466—489
Družtvene vies ti: Počlonstvena deputacija pred novim banom. — Ovogodišnja družtvena glavna skupština i s njom spojeni izlet u Bosnu i Dalmaciju.	489—490
Šumarsko i gospodarsko knjižtvo	490—491
Promet i trgovina	491—493
Iz upravne prakse	493—494
Različite vies ti: Sastojina crnoga oraha stara 82 godine. — † F. Schwackhöfer. — Novi zakon za zaštitu šuma u Švedskoj. — † Benjamin pl. Kallay. — Ekskurzija austrijskoga državnoga družtva u Švedsku i Norvežku. — Ovogodišnje ekskurzije nekih šumarskih družtava. — Nova vrst žita — Drvojedka suzna (Merulius lacrimans). — Štete od požara u šumama azijske Rusije. — Viesti iz kr. šumarske akademije	494—497
Izkaz o uplaćenoj članarinji za vrieme od 1. travnja do konca lipnja 1903.	497
Oglas prodaje stabala. — Poziv. — Natječaj — Na znanje.	497—500

Broj 5167. — ex 1903.

Oglas dražbe.

Kod podписаног kr. šum. ravnateljstva prodavati će se dne 26. kolovoza t. g. u 11 sati prije podne lih putem pismenih ponuda slijedeći jur konsignirani na razdoblje 1903.—1907. odpadajući etati.

1. U kr. šumariji Novi:

62.135 m³ jelove stablovine

53.468 m³ bukove stablov. za tvorivo sposobne

22.586 m³ bukove stablov. samo za gorivo sposobne.

Izklična ciena 200,814 K.

2. U kr. šumariji Jasenak:

75.211 m³ jelove stablovine

52.617 m³ bukove stablovine za tvorivo sposobne

418 m³ bukove stablovine samo za gorivo sposobne.

Izklična ciena 237.982 K.

3. U kr. šumariji Ogulin:

30.942 m³ jelove stablovine

23.609 m³ bukove stablovine za tvorivo sposobne

5.112 m³ bukove stablovine samo za gorivo tvorivo.

Izklična ciena 111.180 K.

4. U kr. šumariji Ravnagora.

43.204 m³ jelove stablovine

14.776 m³ bukove stablovine za tvorivo sposobne.

Izklična ciena 164.091 K.

Pobliži dražbeni kao i ugovorni uvjeti te izkazi pojedinih sjećina mogu se dobiti kod podписанog kr. šum. ravnateljstva i kod prednavedenih kr. šumarija.

Kr. šumarsko ravnateljstvo.

U Zagrebu, u mjesecu srpnju 1903.